

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI

OBCHODOVÁNÍ SE ŽENAMI Z POHLEDU ČESKÉ REPUBLIKY

*(Výzkum je součástí projektu OSN - odpověď trestního soudnictví na obchodování s lidmi
v České republice a v Polsku)
Metodologický garant - UNICRI*

Odpovědná řešitelka: PhDr. Ivana Trávníčková, CSc.

Dílčí řešitelé:
PhDr. Marina Luptáková
JUDr. Václav Nečada
Mgr. Hana Přesličková
Ing. Karla Trdlicová, CSc.

Jazyková korektura: Jan Jaroš

Neprodejné

Praha 2004

UNITED NATIONS *Office on Drugs and Crime*

Odpovědná řešitelka: PhDr. Ivana Trávníčková, CSc. (kap. 2, 6, 7, souhrn, závěr)

Spoluřešitelé: PhDr. Marina Luptáková (kap. 3, 9)

JUDr. Václav Nečada (kap. 4)

Mgr. Hana Přesličková (kap. 7, 11)

Ing. Karla Trdlicová, CSc. (úvod, kap. 5, 8, 10)

Technická asistence: Jana Smetanová

unicri

UNITED NATIONS
INTERREGIONAL CRIME AND JUSTICE
RESEARCH INSTITUTE

Autoři výzkumné zprávy děkují zvláště metodologické expertce UNICRI Mrs. Angele Patrignani za odborné konzultace při zpracovávání empirické části výzkumu a za cenné připomínky a návrhy PhDr. Š. Blatníkové, JUDr. Z. Karabcovi, CSc., Mgr. D. Soukupovi a A. Vavrdovi.

ISBN 80-7338-030-7

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004

www.kriminologie.cz

OBSAH

Souhrn.....	4
1. Úvod ke studii.....	12
2. Význam, cíl a metodika výzkumu.....	17
2.1. Aplikace jednotlivých metod v praxi.....	20
2.2. Limity spojené s realizací empirického šetření.....	24
3. Analýza tisku.....	26
4. Trestněprávní úprava obchodování s lidmi.....	36
4.1. Nejdůležitější mezinárodní dokumenty.....	36
4.3. Obchodování s lidmi v návrhu nového trestního zákona České republiky.....	43
4.4. Vybrané související trestné činy.....	45
4.5. Několik poznámek k problematice prostituce.....	47
5. Statistický přehled.....	50
6. Analýza trestních spisů.....	58
7. Dotazník pro zdroje trestního soudnictví a orgánů zajišťujících vymáhání práva.....	70
7.1 Slabé stránky právní úpravy obchodování s lidmi v českém právním řádu.....	78
7.1.1. Trestní právo hmotné.....	78
7.1.2. Trestní právo procesní.....	80
7.1.3. Netrestní legislativa.....	83
8. Zkušenost mezivládních a nevládních organizací s obchodováním se ženami.....	91
9. Průzkum zaměřený na zkušenosti obětí - hloubkové interview/osobní příběh.....	96
10. Obchodování z hlediska zastupitelských úřadů.....	104
11. Závěry.....	114
11.1 Závěrečná doporučení.....	116
11.2 Model podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v ČR.....	126
Příloha č. 1.....	127
Příloha č. 2.....	128
Literatura.....	129

Souhrn

Na základě údajů a informací získaných tímto empirickým výzkumem lze obchodování se ženami jako formu organizovaného zločinu v České republice popsat takto :

Trestný čin podle § 246 byl v návaznosti na ratifikaci mezinárodních úmluv pod názvem obchodování se ženami jedním z ustanovení trestního zákona České republiky (Československa), ale v minulých letech se před českými soudy téměř nevyskytoval.

Zlom nastal v devadesátých letech minulého století, kdy spolu se změnou společenských poměrů dochází k liberalizaci zákonů umožňujících mezinárodní cestování, k zavedení ekonomiky volného trhu a snížení dávek systému státního sociálního zabezpečení. Zároveň stoupl výskyt sociálně patologických jevů, zejména zneužívání drog a prostituce. S nárůstem kriminality se objevují i trestné činy související s organizovaným zločinem. O tom svědčí i statistické údaje. V posledních letech bylo našimi soudy pro trestný čin obchodování se ženami každoročně odsouzeno 15-20 osob (nejvíce v r. 1999 - celkem 25 osob).

Pokud se v současnosti setkávají experti s případy obchodování s lidmi, pak jde vždy o obchodování za účelem pohlavního styku, resp. prostituce, neboť podle platné právní úpravy v trestním zákoně je v České republice trestné obchodování s lidmi pouze za tímto účelem.¹

Obchod se ženami zůstává, vedle kriminality spojené s výrobou a distribucí drog a obchodováním se zbraněmi, dlouhodobě „nejvýsostnějším“ artiklem mezinárodně organizovaného zločinu (jak vyplývá např. i z dlouhodobé studie realizované v IKSP od roku 1995).

Mezi obecně uznávané konstanty ovlivňující existenci této specifické formy organizovaného zločinu lze zařadit: nerovnováhu mezinárodních ekonomických vztahů, ekonomickou slabost a politickou nestabilitu v zemích původu, porušování lidských práv, nerovnoprávnost pohlaví v zákonech a v praxi (tj. feminizaci bídy, gender diskriminaci, špatný přístup ke vzdělání a profesním příležitostem), stálou poptávku po „prodejném sexu“ a restriktivní migrační politiku.

Přestože uvedené aspekty nejsou pro současnou českou společnost dominantní, lze také u nás vysledovat obdobné tendence.

¹ § 246 tr.z. Obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku.

Opožděná legislativní reakce na růst sociálně patologických jevů, zejména prostituce, přílišná orientace na principy tržního chování, neschopnost seberealizace a sociální nejistota, obecná tendence k nižšímu finančnímu ohodnocení žen v pracovním procesu, vysoká nezaměstnanost v některých okresech². ČR, nedostatečná informovanost veřejnosti, posunutý systém hodnot a právního vědomí, morální nedocení vlastní osobnosti a podcenění zdravotního rizika, touha žen uniknout z nudného, neperspektivního životního stylu a sociální kontrole původního prostředí, to jsou stimuly umožňující nárůst sexuálního vykořisťování.

Svou roli hraje i mýtus lehkého a pokojného života na Západě v „bohatství“, přetrvávající značná naivita žen při hledání „dobře placené práce v zahraničí“, výhodného partnera - sňatku atp. Častý je i silný ekonomický tlak sociálního okolí na ženu.

Obchodníci samozřejmě využívají nerovnosti mezi muži a ženami, využívají jakéhosi „tradičního“ stereotypu, kdy jsou ženy vnímány jako sexuální objekty.

Nejsnadnějším zdrojem českých obětí pro obchodování se ženami jsou oblasti s velkou nezaměstnaností a města s větším cizineckým ruchem a zvýšenou nabídkou (i poptávkou) všech druhů sexuálních služeb. Jako nejčastější lokality jsou experty uváděny severní Čechy, západní Čechy, severní Morava, jižní Morava, Praha a Brno. Potenciální oběti jsou hledány mezi ženami nespokojenými s výdělkem, v obtížných životních situacích a ženami provozujícími prostituci. U nezletilých je často využívána jejich psychická nezralost a sociální naivita.

Mezi zdrojové země patří (podle mínění expertů) nejčastěji Ukrajina a další státy bývalého SSSR, Slovensko, Rumunsko, Bulharsko, objevují se i ženy z Vietnamu, Filipín, Thajska a zemí bývalé Jugoslávie. Tyto ženy pobývají zpravidla na území České republiky buď v rámci turistického pobytu, nebo na falešné pozvání.

Způsoby najímání a získávání pozdějších obětí obchodování

Způsoby najímání českých žen jsou v podstatě málo formální. Kontakt mezi obchodovanou osobou a náboráři je nejčastěji uskutečněn přes přátele, společné známé, případně „z doslechu“. Není výjimečné, že kontakt zprostředkuje někdo z rodiny oběti. Kontakt se uskutečňuje v místě bydliště, v restauraci nebo baru, hotelu, na diskotéce atp., ale také na ulici.

² V textu používaný termín okres souvisí s předchozím územněsprávním členěním v České republice.

Jde-li o formální zprostředkování kontaktů, není zatím příliš častý kontakt přes agentury (pracovní, sňatkové, cestovní), převažují inzeráty zadávané jednou osobou, či přímo majiteli erotických zařízení.

Z analyzovaných trestních spisů ve věcech projednávaných našimi soudy v posledních čtyřech letech vyplývá, že ženy v České republice jsou většinou lákány do zahraničí pod záminkou dobře placeného a atraktivního zaměstnání, jako je práce barmanky, tanečnice, hostesky, společnice a podobně. Pachatelé této trestné činnosti nabízející výhodná zaměstnání však již od začátku počítají s tím, že hlavní, nebo dokonce jedinou činností bude prostituce. Ženy, které na nabídku zareagují, jsou ve většině případů prodávány do erotických podniků nebo pasákům k provozování pouliční prostituce.

Je-li první kontakt uskutečněn prostřednictvím skupiny osob, jde častěji o pracovní agentury než o seznamky, cestovní kanceláře, případně jiné instituce. Osoby a agentury, které ženy kontaktují a najímají, často používají podvodné a klamavé techniky.

Problém je také v tom, že agentury podepisují s dívkami smlouvy, ve kterých opravdu slibují legální zaměstnání. Smlouvy jsou právoplatné, ale to, jak je s dívkami nakládáno v zahraničí, již není naším zákonem postižitelné.

Při páchání tohoto trestného činu není vůbec nutné, aby dopravení ženy do ciziny bylo realizováno přes její odpor. Většina žen je zlákána vidinou snadného a pohodlného života spojeného s velkými výdělky a opouští Českou republiku dobrovolně poté, co je pachatelem uvedena v omyl o situaci, do jaké se v zahraničí dostane.

S převažující materiální motivací souvisí i velké zastoupení žen, které před tím, než se staly oběťmi obchodování, vykonávaly prostituci. Není výjimkou, že poškozené ženy nabízely před prodejem své sexuální služby na ulici či v příhraničních nočních klubech. Češky poskytující své sexuální služby v hotelech či lepších erotických salonech nebo v exkluzivních privátních klubech majetným klientům nebo cizincům se podle údajů z vybraných trestních spisů, předmětem obchodování nestaly. Potvrdilo se, že do zahraničí jsou prodávány i ženy nezletilé. Z kriminologického hlediska je nutno zdůraznit, že ženy nabízející své sexuální služby (zvláště na ulici) představují z hlediska viktimizace mimořádně rizikovou skupinu osob.

Diferencujeme-li oběti obchodování podle způsobů najímání, lze je podle stupně viktimizace rozdělit na:

- ženy, které odešly do zahraničí s vědomím, že zde budou vykonávat prostituci, ale netušily, za jakých podmínek budou tuto práci vykonávat

- ženy, které přijaly práci velice blízko související s prostitucí (striptýzové tanečnice, masérky v erotických klubech) a mohly předpokládat, že se dostanou do situace, kdy budou muset prostituci provozovat
- ženy, které byly podvedeny a vůbec netušily, že se budou muset prostituovat, neboť jim byla slíbena práce servírky, společnice, baby - sitter apod.
- ženy, které byly do zahraničí dopraveny násilím a donuceny vykonávat zde prostituci.

Trasy obchodu

Modely a trasy obchodu se ženami jsou stejně jako u dalších forem organizovaného zločinu velmi flexibilní a rychle se mění. Přesná trasa pohybu obětí závisí na konkrétních podmínkách v tranzitních, případně cílové zemi a jejich změnách, podmíněných nejčastěji kontrolami policie. Známa je obvykle pouze původní lokalita, ve které byla oběť získána, a místo určení.

Hlavními cílovými zeměmi podle našich empirických údajů jsou pro ženy obchodované z České republiky Německo a Rakousko, dále Francie, Itálie, Španělsko, Nizozemsko, Švýcarsko, Belgie a USA.

Ze získaných informací vyplývá, že Česká republika se ze země zdrojové a tranzitní stává i zemí cílovou, a to zejména pro ženy z bývalého Sovětského svazu.

Fyzicky nebezpečné situace během cesty do cílové země se objevují podle vyjádření expertů pouze tehdy, jde-li o časově náročnou dopravu nebo je-li oběť přes hranice dopravována nelegálně, většinou proti své vůli.

K překročení hranic jsou často získány a užity pravé cestovní doklady - po překročení státních hranic však obchodovaná oběť zmizí nebo překročí dobu povolenou vízem. Obchodníci také využívají falešné doklady k získání obvyklých cestovních dokladů nebo užívají pozměněné či zfalšované doklady. Standardním způsobem byla výměna fotografie na odcizeném pase, v poslední době mírně narůstá padělání celého dokladu.

Zapojení organizovaného zločinu

Pouze ve dvou případech z 15 analyzovaných trestních spisů byli pachatelé usvědčeni jako členové organizované skupiny. V prvním případě šlo o volnou síť tří pachatelů, kteří se vzájemně znali a úlohy mezi nimi nebyly rozděleny.

Ve druhém případě se na organizování obchodu se sedmi ženami podílelo celkem šest pachatelů. Vůdce skupiny zapojil do trestné činnosti svého bratra a také ostatní členové byli jeho známí z místa bydliště. Ani v tomto případě nebyla pevná struktura skupiny, respektive difference jednotlivých rolí pachatelů. Jednotliví pachatelé vykonávali své role obvykle po vzájemné dohodě.

Tříkrát se na trestné činnosti obchodování se ženami podílely manželské páry. Jednou byly pachatelkami dvě zkušené ženy, které samy prostituci v cizině vykonávaly, a jednou se na této trestné činnosti podílely dvě ženy, které měly dlouhodobější zkušenosti s kořistěním z prostituce v České republice. V osmi případech realizovala obchod se ženami do zahraničí jedna osoba.

Dosavadní zkušenosti orgánů činných v trestním řízení ukazují, že i když se stále objevují i aktivity malého rozsahu, které jsou provozovány několika málo jednotlivci, daleko důležitější roli hrají velké podnikatelské subjekty a mezinárodně propojené sítě pachatelů, vytvářející promyšlený a velmi dobře organizovaný „sexuální průmysl“.

V současné době převažují skupiny, ve kterých jsou do obchodu s lidmi směrem z České republiky zapojeni vedle Čechů také cizí státní příslušníci. Jde o občany z těchto států: Ruska, Ukrajiny, Čečenska, Dagestánu, Moldavska, Německa, Švýcarska, Itálie, Rakouska, Slovenska, Bulharska, Rumunska a dále o Vietnamce, kosovské Albánce, Srby a Chorvaty.

Na trestné činnosti obchodu s lidmi směrem z České republiky se dle analyzovaných údajů dále podílejí rodinné romské klany (zaměřené převážně na severní Moravu).

Malé skupiny obchodující s lidmi jsou dle vyjádření většiny expertů napojeny na větší mezinárodní organizace:

Přibližný počet členů ve skupinách uvádějí experti mezi 6–10 členy, případně do 20 osob. Větší počet osob zapojených do této trestné činnosti nebyl zatím zaznamenán. I když odhady expertů vztahující se k počtu osob zapojených do jednotlivých fází trestné činnosti obchodování s lidmi byly více méně odlišné, nepřesahuje podle jejich názorů více než 5 osob při náboru a při vyřizování dokladů. Větší počet osob (maximálně však 10) se podílí pouze na dopravě, případně také na umístění v cílové zemi. Do tohoto počtu jsou však pravděpodobně zahrnuti postupně všichni „majitelé“ obětí, případně objektů, kde je prostituce realizována.

Na tom, že skupiny organizovaného zločinu zapojené do obchodování s lidmi v ČR používají odborníky, se shodla větší část expertů. Nejčastěji jsou k odborným službám používáni právníci a dále stejnou měrou účetní a státní úředníci, případně bankéři a pracovníci cizinecké policie.

Zločinecké skupiny obchodující s lidmi, resp. se ženami, působící v České republice nejsou specificky zaměřeny na konkrétní sektory trhu práce.

Výhrůžky násilím při obchodu s lidmi souvisejí převážně s ruskojazyčnými zločineckými skupinami (složenými z Čečenců, Rusů a Ukrajinců), s Bulhary, a také jsou-li ve skupině Romové.

V případech, kdy zločinecká organizace kontroluje celý proces obchodování od najímání žen až ke konkrétním případům sexuálního vykořisťování je její vliv na oběť velmi silný.

Více než třetina expertů se domnívá, že osoby, které obchodují s lidmi, uplatňují pro účely náboru obchodovaných osob teritoriální kontrolu. Spojení mezi násilím vůči náborářům z jiných skupin a územní kontrolou považují experti za poměrně časté. Podle vyjádření expertů je geografické působení zločineckých skupin podmíněno i konkrétním místem, z něhož pocházejí vůdcové organizace, případně místem, kde se tyto skupiny usadily.

Nejfrekventovanější způsob obměny je přesun obětí mezi lokalitami v rámci jedné země, ke kterému dochází dle vyjádření expertů často nebo téměř vždy, případně je oběť prodána do zahraničí. K přesunu obětí mezi jednotlivými skupinami organizovaného zločinu dochází hlavně v případě problémů s obětí nebo zvýšeného zájmu policie o činnost skupiny.

To znamená, že současný obchod se ženami není jen mezinárodním migračním procesem, ale může se odehrávat a také se odehrává na území jednoho státu.

Názory na to, do jaké míry poskytují skupiny organizovaného zločinu obětem obchodu s lidmi novou totožnost, jsou rozporné. Čtvrtina expertů se domnívá, že k tomu nedochází, dalších 11 % uvádí, že se tak děje pouze někdy a stejný počet respondentů uvedl, že pachatelé záměnu identity osob změnou dokladů realizují často.

Experti odhadují, že u případů obchodování s lidmi existuje v České republice skrytá korupce maximálně do 30 %.

Jedním z ochranných opatření (a pro znásobení zisku) je v současné době kumulace různých kriminálních aktivit v rámci jedné skupiny organizovaného zločinu. Preferovaným spojením je samozřejmě obchodování s lidmi a vykořisťování prostitucí, dále experti uvádějí obchodování s lidmi a nedovolenou výrobu a distribuci OPL a tzv. „praní špinavých peněz“.

Pokud se experti vyjadřovali k aktuálním změnám a současným trendům v obchodování s lidmi v České republice, zdůrazňovali, že relevantní změny se týkají zapojení skupin organizovaného zločinu. Došlo ke spojení skupin původně zaměřených na jiný druh trestné činnosti, kontinuálně se propojili Rusové a Romové, Slováci a Romové a Ukrajinci, Rusové a Bulhaři. Jednotlivé fáze organizované trestné činnosti jsou u těchto skupin experty

hodnoceny jako propracovanější. Výraznější změna v profilu obětí je spojena se snižováním věku. Stále jsou vyhledávány mírně asociální osoby a ženy preferující materiální výhody. Soustředěná pozornost je věnována také ženám, které již sexuální služby dobrovolně nebo i pod nátlakem nabízely.

V této souvislosti experti často zmiňovali, že co se týče této trestné činnosti, jedním z možných důvodů vysoké míry latence je, že zdaleka menší množství žen (a nejenom jich) je k provozování prostituce skutečně donuceno násilím, pohrůzkou násilí či lstí. Většina žen se pro provozování prostituce rozhoduje zcela dobrovolně, přičemž jsou výhradně motivovány finančním ziskem. Téměř vždy je na počátku dohoda mezi „obchodníkem-zprostředkovatelem“ (pasákem) a „obětí“ (prostitutkou) a ve většině případů jde o vzájemnou dobrovolnou dohodu za účelem získání ekonomického prospěchu. Část žen pak skutečnou realitou překvapena není a spolupracuje k oboustranné spokojenosti.

Dojde-li k odhalení trestné činnosti obchodování s lidmi na základě vlastní aktivity orgánů činných v trestním řízení, objevuje se v takovém případě při vyšetřování značná neochota a nechuť žen samých svědčit proti svým „zaměstnavatelům“, neboť to pro ně představuje ztrátu „zaměstnání“ (provozování prostituce), a tedy i zdroj finančních prostředků.

Určitá menší část žen je tvrdou realitou zaskočena a snaží se z „kontraktu“ vystoupit. Ani v těchto případech však nejsou ženy mnohdy ochotny iniciovat trestní řízení či svědčit před soudem, neboť mají vcelku opodstatněné obavy, že jim nebude poskytnuta dostatečná ochrana, která by jim zajistila bezpečnou existenci. Tento problém se týká především cizinek obchodovaných do České republiky, a zejména těch, které pobývají na území republiky nelegálně. Právě jim hrozí v případě odhalení bezvýjimečné vyhoštění, prakticky žádná pomoc a podpora ze strany státu a zároveň riziko znovuoobchodování či jiné nebezpečí; v nejhorším případě pak ohrožení života a zdraví.

Zčásti dochází k odhalení této trestné činnosti na základě trestního oznámení poškozených (prostitutek). Trestní oznámení žen je motivováno různými důvody, přičemž v absolutní většině jde o snahu dostat se od dosavadního „zaměstnavatele“, jelikož útěk je většinou těžko realizovatelný. Častým motivem bývá msta vůči současnému „zaměstnavateli“ např. z důvodu nerovnoměrného rozdělování finančních prostředků. V daném okamžiku je poškozená ochotna spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a svědčit. Ve skutečnosti však nemá v úmyslu skončit s provozováním prostituce, naopak počítá s provozováním prostituce v jiném podniku. Tento způsob je používán také k odstranění konkurence.

Z vyjádření expertů jednoznačně vyplývá, že ženy, které provozují prostituci a staly se „obětí“ trestného činu obchodování se ženami (lidmi), lze rozdělit do dvou základních skupin. Na ženy, které prostituci provozují zcela dobrovolně, a na ženy, které jsou k provozování prostituce donuceny fyzickým nebo psychickým násilím, zláhány lstí nebo uvedením v omyl apod. Nicméně v případech obou skupin je naprosto zřejmá značně mizivá motivace žen ke spolupráci při objasňování trestné činnosti obchodování s lidmi, i když u každé skupiny žen je k tomu poněkud odlišný důvod.

Pokud jde o vyšetřování, objasňování a odhalování trestné činnosti obchodování s lidmi, výsledky jednoznačně závisí na ochotě „obětí“, jsou-li vypátrány a identifikovány, vypovídat jako svědci v průběhu trestního řízení a organizátory usvědčit.

Faktory ovlivňující kriminalitu - obchodování se ženami v ČR

- základem této kriminality je převážně vykořisťování žen poskytujících placený sex, někdy také vykonávajících podřadné práce.

Mezi aspekty výrazně napomáhající současné situaci lze zařadit:

společenské faktory:

- přílišná orientace na principy tržního chování
- neschopnost seberealizace u mladých žen a dívek
- sociální nejistota a vysoká nezaměstnanost v některých okresech ČR
- obecná tendence k nižšímu finančnímu ohodnocení žen v pracovním procesu
- stálá poptávka po „prodejném sexu“
- podcenění zdravotního rizika spojeného s prostitucí
- posunutý systém hodnot a morální nedocnění vlastní osoby (snadný, rychlý a „bezpracný“ zisk s tím, že nechybí ani „provozní kapitál“)
- přetrvává značná naivita žen při hledání „dobře placené práce v zahraničí“, výhodného partnera - sňatku atp.
- častý je i silný ekonomický tlak sociálního okolí na ženu
- vysoká ekonomická disproporce mezi jednotlivými evropskými státy

právní faktory:

- chybí právní norma kontrolující a regulující nabídku sexuálních služeb
- chybí trestní odpovědnost právnických osob - tj. nemožnost sankcionovat kořistění z prostituce v nočních podnicích, masážních salonech atp.
- nedostatečná legislativa vyvolává pocit relativního bezpečí u pachatelů

- malá ochrana svědků vede k tomu, že poškozené ženy mění, případně odvolávají své výpovědi
- svědkyně není k zastižení pro potřeby trestního řízení
- obtížné a často i dlouhotrvající prokazování trestné činnosti, tedy že jde o organizovaný zločin
- malá spolupráce obětí s orgány trestního řízení související i se strachem před trestní sankcí a následným „vyhoštěním ženy“ do země původu, častý je i strach z morálního odsouzení sociálního okolí

1. Úvod ke studii

Česká republika

Jako jedna z tzv. postkomunistických zemí bývá Česká republika často stereotypně zařazována mezi země východní Evropy a bývá jí přisuzována hospodářská zaostalost a nízká životní úroveň obyvatelstva. Tento mylný obraz se pokusíme poněkud napravit alespoň stručným všeobecným úvodem. Česká republika je vnitrozemským státem, ležícím uprostřed mírného pásu severní polokoule ve střední části Evropy. Státní hranice tvoří sousedství s Polskem, Německem, Rakouskem a Slovenskem. Rozloha státu je 79 tis. km². Střední stav obyvatelstva je 10,2 mil. osob, hustota obyvatelstva 130 osob na 1 km². Hrubý domácí produkt (v běžných cenách, přepočteno devizovým kurzem) dosáhl v roce 2002 výše 69,5 mld. USD, což je zhruba třetinová výše hrubého domácího produktu Rakouska a srovnatelná výše HDP Maďarska.

V přepočtu na obyvatele činí hrubý domácí produkt v České republice 6 845 USD (při přepočtu devizovým kurzem), případně 13 557 USD (při přepočtu za použití parity kupní síly); jde o údaj z mezinárodního srovnání provedeného za rok 1999. Při přepočtu za použití parity kupní síly je relace k ostatním státům ještě příznivější: ve vztahu k Maďarsku je HDP na obyvatele v České republice o více než 2 000 USD vyšší a ve vztahu k Rakousku (ale také Francii, Itálii, Německu a Velké Británii) již nepředstavuje třetinu, ale polovinu.

Česká republika je průmyslovou zemí s rozvinutým sektorem služeb, s kvalitním materiálním i sociálním životem obyvatelstva a dobrou vzdělaností. Průměrný počet pracovníků v národním hospodářství je 4,9 mil. osob, z toho 1,5 mil. pracuje v průmyslu, 0,7 mil. v obchodě, 0,6 mil. ve školství a zdravotnictví, 0,4 mil. ve stavebnictví a pouze 0,2 mil. v zemědělství. Neumístěných uchazečů o zaměstnání je 0,5 mil. osob. Míra nezaměstnanosti se pohybuje těsně pod 10 %; věkovou skupinou nejčastěji postiženou nezaměstnaností jsou lidé ve věku 20–29 let, kteří v počtu 163 tis. osob tvoří kolem 30 % nezaměstnaných (všechny údaje jsou odhady ČSÚ za rok 2002; odhady za rok 2003 nejsou zatím k dispozici). Zhruba polovina počtu nezaměstnaných pobírá příspěvek v nezaměstnanosti.

Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance v národním hospodářství je 15 857 Kč (zhruba 530 USD), v průmyslu 15 342 Kč. Nejvyšší průměrná mzda je v sektoru peněžnictví (31 570 Kč), nejnižší ve školství (13 611 Kč) a v zemědělství (11 638 Kč). (odhady za rok 2002) V České republice rovněž funguje zavedený systém sociálního zabezpečení: v roce 2002 bylo vyplaceno celkem 32,6 mld. Kč dávek nemocenského pojištění, 33,7 mld. Kč

dávek státní sociální podpory a 210,4 mld. Kč dávek důchodového pojištění. Průměrný starobní důchod se v roce 2002 pohyboval kolem 7 000 Kč.

Životní úroveň obyvatelstva je tradičně vysoká; jako indikátor uvedeme vybavenost domácností předměty dlouhodobé spotřeby (počet na 100 domácností, údaje za rok 2001). U chladniček včetně mrazniček je to 157 kusů, barevných televizorů 117 kusů, automatických praček 101 kusů, osobních automobilů 69 kusů, osobních počítačů 23 kusů. Roční spotřeba elektřiny na 1 obyvatele je 1 372,7 kWh. Rovněž spotřeba potravin na 1 obyvatele odpovídá úrovni vyspělé země; jde např. o 77,8 kg masa, 58,8 l mléka, 286 kusů vajec, 39 kg cukru, 82 kg zeleniny a 70 kg ovoce; bohužel také 9,9 l alkoholických nápojů a 1 645 kusů cigaret. (údaje Českého statistického úřadu za rok 2001)

Systém školství a vzdělávání je v České republice rozsáhlý; po roce 1989 se (tehdy ještě v Československu) otevřel prostor i pro soukromé školství. Z populačního ročníku projde asi 85 % dětí mateřskými školami, základní školní docházka je od 6 do 15 let věku dítěte povinná. Zhruba 60 % patnáctiletých až devatenáctiletých navštěvuje střední školu. Do studia na vysoké škole vstupuje 23 % populačního ročníku. V roce 2000 absolvovalo vysokou školu více než 37 tis. osob. Studium na soukromých školách je zcela nebo částečně placené, ve státním školství není školné zavedeno.

Soudnictví a kriminalita v České republice

Po roce 1989 prošel zásadními změnami i systém českého soudnictví. Jeho výkonnost však dosud není odpovídající a efektivní; ve druhé polovině 90. let dokonce docházelo ještě ke zhoršování parametrů - např. soudní řízení u okresního soudu v trestní věci trvalo v roce 1996 v průměru 196 dní, v roce 2000 trvalo 251 dní. Pomalost řízení vede k tomu, že vztah mezi překročením zákona a následným trestem přestává být vnímán. Pro oběti trestné činnosti, ale i pro osoby v běžných občanskoprávních sporech je fungování soudnictví indikátorem špatné vymahatelnosti práva; je zdrojem pocitu občanů, že nejsou zákonem dostatečně chráněni.

V roce 2002 bylo vzneseno obvinění ze spáchání trestné činnosti proti 79 909 osobám. Obžaloby zcela zproštěno bylo 6,6 tis. osob, stíhání proti 6,7 tis. osobám bylo zastaveno (z toho kvůli amnestii u 330 osob). Odsouzeno bylo celkem 65 098 osob, z toho 7,8 tis. žen a 3,9 tis. mladistvých (osoby ve věku 15–18 let). Většina uložených trestů (34,9 tis.) byly tresty podmíněně odložené, 9,7 tis. byly tresty nepodmíněné, 3,5 tis. byly tresty peněžité. Bylo uloženo 14,6 tis. jiných trestů (veřejně prospěšné práce apod.). Celkový

počet vězňů ve věznicích dosáhl v roce 2000 přes 21 tis. osob, což představuje 208 vězňů na 100 tis. obyvatel (je to zhruba dvakrát více než v zemích západní Evropy).

Policií České republiky je ročně evidováno mezi 350–400 tisíci trestných činů; objasněnost je kolem 45 %. Tři čtvrtiny z ohlášené trestné činnosti představuje majetková trestná činnost, násilná trestná činnost tvoří zhruba 6 %, mravnostní méně než 1 %. Kolem 10 % kriminality představuje hospodářská trestná činnost; jí způsobené škody jsou však zdaleka nejvyšší - v roce 2000 to bylo 51 miliard Kč, přičemž celkové materiální škody způsobené trestnou činností byly odhadnuty na 63 miliard Kč.

Prostituce a související kriminalita

Specifickým problémem je prostituce, která sice sama o sobě není trestným činem; nabalují se na ni však další aktivity, které již trestnými činy jsou - násilná kriminalita, kuplířství, obchodování s lidmi za účelem sexuálního zneužívání. Prostituce je spojena s vykořisťováním obětí a s nelegálními zisky, na které dále navazují další trestné činnosti, jako je např. organizovaná kriminalita, praní špinavých peněz, korupce apod., v některých případech i trestná činnost policistů.

V české společnosti je prostituce rozhodně jevem okrajovým, nicméně poptávka po úplatném pohlavním styku se rekrutuje jak z českých občanů, tak z návštěvníků České republiky. Podíl domácí a zahraniční klientely lze těžko přesně určit, důvodně však lze mít za to, že podíl zahraničních klientů je vysoký (viz např. tzv. přeshraniční sexuální turistika, obzvlášť z Německa). Z toho lze usuzovat jak na výraznou organizovanost celého „sexuálního byznysu“ (klient se musí rychle orientovat), tak i na značnou latentní existenci obchodování se ženami (klientům je třeba obměňovat nabídku) jako „pracovními silami“, které se pro své podřízené postavení stávají výhodným zdrojem zisku pro „manažery“ (obchodníci, převaděči, pasáci). Na velkou latenci usuzujeme proto, že případy, které prošly trestním řízením, tvoří (např. ze srovnání počtu obětí v těchto případech a celkového rozsahu prostituce) ze všech případů obchodování zřejmě jen malou část.

Policejní dokument „*Popis pouliční scény v České republice*“ (jedna z příloh k návrhu na realizaci národní strategie boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v ČR) je „situační sondou“, která se prostituci na území ČR pokouší mapovat. Údaje, které je však třeba brát s rezervou, se týkají kvantitativních i kvalitativních stránek prostituce jako kriminogenního jevu. V České republice je odhadován počet erotických podniků na více než 800, klientelu tvoří (vedle občanů ČR) Němci, Slováci, Rakušané, Rusové, Ukrajinci, Vietnamci, Nizozemci, Italové, Bulhaři, Albánci i Turci. Ceny se

pohybují v relaci 35–80 eur/30 minut, 1 000–4 000 Kč/1 hodinu až po 9 000 Kč za noc. Ve srovnání s těmito údaji je pouliční prostituční scéna považována za „prakticky nekontrolovatelnou“.

Obchodování se ženami za účelem sexuálního vykořisťování se v České republice (v Československu) postupně stalo reálnou trestnou činností až po roce 1990. Tabulka 1.1 uvádí rozsah a nárůst této kriminality od roku 1991 do roku 2002.

Tabulka 1.1 Počet osob odsouzených pro trestný čin obchodování se ženami* (§ 246 trestního zákona) v letech 1991-2002

Rok	Počet osob	Rok	Počet osob
1991	0	1997	9
1992	1	1998	5
1993	6	1999	25
1994	5	2000	16
1995	10	2001	15
1996	10	2002	20

* Od 1. 7. 2002 je § 246 trestního zákona formulován jako „obchodování s lidmi“ (tj. ne pouze se ženami)
Pramen: Statistická ročenka kriminality. Ministerstvo spravedlnosti ČR

Před rokem 1991 se tento trestný čin v praxi trestního soudnictví vůbec nevyskytoval - ročenky ministerstva spravedlnosti do té doby neobsahují žádné údaje o počtu osob stíhaných a odsouzených pro obchodování se ženami. Např. v učebnici trestního práva z roku 1959 je k této problematice uvedeno: „U nás toto ustanovení [tj. paragraf o obchodování se ženami] nemá pro praxi význam; v zákoně je obsaženo jen proto, aby byl splněn závazek plynoucí z mezinárodních smluv.“ Obdobně se vyjadřuje i učebnice trestního práva z roku 1976. Koncem 80. let se však s otevíráním země otevřel i prostor mezinárodnímu organizovanému zločinu, pro který je obchodování s lidmi výnosnou aktivitou.

Studie o obchodování obsahující údaje o České republice

Z dostupných výzkumných studií, které byly zaměřeny na téma obchodování s lidmi (se ženami) nebo na téma obětí obchodování, vybereme tři, které v rámci mezinárodního srovnávání obsahovaly údaje i o České republice.

Obchodováním s lidmi a ochranou obětí se zabývá studie „*Protection Schemes for Victims of Trafficking in Selected EU Member Countries, Candidate and Third Countries*“ („Ochrana obětí obchodování s lidmi ve vybraných zemích EU, v kandidátských zemích a některých dalších“), kterou vydal IOM (International Organization for Migration) v roce 2003. Práce obsahuje případové studie problematiky za Albánii, Rakousko, Belgie, Českou

republiku, Německo, Maďarsko, Itálii, Nizozemsko, Španělsko a Ukrajinu. Studie mají jednotnou osnovu: Všeobecné informace o rozsahu problému, Právo a vymahatelnost práva, Ochrana obětí a pomoc, Veřejné iniciativy a instituce (vládní a nevládní).

Druhou studií je *„Trafficking in Women and Children in Europe“* („Obchodování se ženami a dětmi v Evropě“); autorem je Martti Lehti (vydalo HEUNI v roce 2003, k dispozici na www.heuni.fi). Studie se zabývá obchodováním se ženami a dětmi za účelem sexuálního vykořisťování, za účelem prostituce, i jinými formami (např. nucená práce). Krátkými charakteristikami je popsána situace v jednotlivých zemích Evropy, a to podle regionů: severní Evropa, západní Evropa, střední Evropa, Balkán a východní Středomoří, západní Středomoří, východní Evropa, kavkazská oblast. Česká republika je zde charakterizována jako cílová, tranzitní a zdrojová země pro obchodování s lidmi spojené s prostitucí. Za hlavní cílovou zemi je pro české oběti považováno Německo; podle údajů tvoří Češky 8 % obětí nucené prostituce v Německu.

Za třetí uvedme sborník *„Trafficking in Human Beings for Sexual Exploitation“* („Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování“), vydaný Odborem prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR v roce 2002. Ve sborníku jsou publikovány příspěvky z tematického semináře konaného v listopadu 2001 - situační zprávy za Českou republiku, Slovensko, Bulharsko, Rumunsko, Moldavsko, Ruskou federaci, Bělorusko a Kazachstán a také příspěvek o nizozemském legislativním přístupu k problematice obchodování s lidmi. Práce obsahuje i záznam panelové diskuse, závěry a doporučení.

V neposlední řadě uvedme publikaci *„UNICRI Report to the Board of Trustees on the Implementation of UNICRI's Activities for the Year 2002; UNICRI Work Programme for the Year 2002“* („Zpráva o plnění programu UNICRI za rok 2002, Program činnosti na rok 2003“) vydanou United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute v roce 2003. Jde o zprávu z 12. zasedání správní rady UNICRI v lednu 2003 (Turín, Itálie) a o program další činnosti. Kapitola 5 informuje o výsledcích výzkumných projektů za rok 2002. Je zde formulována koncepce projektu „Odpověď trestního soudnictví na obchodování se ženami“ pro Českou republiku a Polsko a informace o pokračování projektu v roce 2003.

2. Význam, cíl a metodika výzkumu

Demonstrační projekt Celosvětového programu proti obchodování s lidmi - *Global Programme against Trafficking in Human Beings* - přezkoumává možnosti realizace požadavků uvedených v Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zvláště ženami a dětmi, který doplňuje Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.

Garantem celého projektu je ODCCP/CICP (Úřad pro kontrolu drog a prevenci kriminality OSN a Centrum pro mezinárodní prevenci kriminality OSN). Metodickým garantem projektu je UNICRI (Meziregionální institut OSN pro výzkum kriminality a práva).

Na národní úrovni je projekt zaměřen na zlepšení účinnosti funkcí vymáhání práva a jiných odpovědí trestního soudnictví. Důraz je kladen na otázky obchodování se ženami kvůli sexuálnímu vykořisťování a nucené práci z hlediska organizovaného zločinu a na to, jak systém trestního soudnictví reaguje na cizinky, se kterými se obchoduje do České republiky, a na Češky, které byly repatriovány do České republiky z jiných zemí.

Cílem projektu je zlepšit stávající úroveň informací a navrhnout účinná opatření k potlačování a prevenci obchodu s lidmi. Na regionální a mezinárodní úrovni je projekt zaměřen na spolupráci mezi klíčovými orgány zemí původu, tranzitu a místa určení. Cílem výzkumného šetření je získat informace pro efektivnější neformální spolupráci mezi státními institucemi a nestátními organizacemi. Získané poznatky lze využít i při návrhu institucionalizovaného funkčního modelu ochrany svědků a pomoci obětem.

Vláda České republiky uložila realizaci tohoto projektu v České republice ministerstvu vnitra - odboru prevence. Garantem výzkumné činnosti v České republice určila Institut pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP) - vědecko-výzkumné pracoviště ministerstva spravedlnosti.

Na realizaci projektu v České republice dále spolupracovali pracovníci těchto úřadů a institucí: Policie České republiky - služby Cizinecké policie, Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR, Policejní akademie, dále českých zastupitelských úřadů v cizině, státního zastupitelství a soudů. Z nevládních institucí byli do projektu zapojeni pracovníci La Strady, IOM, Sdružení České katolické charity a Diecézní charity České Budějovice.

Terénní výzkum zaměřený zejména na monitorování a koordinaci činnosti jednotlivých subjektů napomáhajících obětem organizovaného obchodu byl realizován na území České republiky a v Českých Budějovicích jako ve vybrané lokalitě. Doba trvání projektu byla UNICRI stanovena na 10 měsíců.

Garantem celého projektu mezinárodního výzkumu, jehož jednotlivé části probíhají v různých zemích, je ODCCP/CICP. Metodickým garantem je UNICRI, který též jednotně určil používané metodologické nástroje. Výběr technik stanovil a text záznamového listu a dotazníků jednotně zpracoval UNICRI.

Pro koordinaci výzkumné části, sjednocení přístupu a využitelnosti získaných údajů a informací v další fázi celého projektu bylo nezbytně nutné provést v rámci **metodologického semináře instruktaž jednotlivých subjektů**, které se na sběru dat v ČR podílely.

Expertka UNICRI Mrs. Angela Patrignani během metodologického semináře, který se konal v červnu 2003 v Praze v sídle IKSP, seznámila účastníky nejen s projektem, jeho cílem a účelem, ale zejména s jednotlivými metodami, určenými k získání relevantních informací. Semináře se zúčastnil ředitel a pracovníci výzkumného týmu IKSP, zástupkyně ministerstva vnitra ČR jako garant celého projektu v ČR a zástupce ministerstva zahraničních věcí ČR, který zprostředkoval kontakt na zastupitelské úřady ČR v zahraničí. Na část jednání byly, po dohodě s expertkou UNICRI, přizvány ředitelky nestátních organizací IOM a La Strady nabízejících na území ČR péči obětem obchodu s lidmi.

Expertka UNICRI Mrs. Angela Patrignani postupně podrobně referovala o jednotlivých metodách. Součástí semináře bylo také určení časového harmonogramu jednotlivých fází terénního výzkumu a pilotáže a upřesnění podmínek realizace výzkumného šetření.

V souladu s projektem byly v rámci **pilotáže** osloveny státní orgány a další instituce, jichž se problematika obchodování s lidmi dotýká, ať již z pohledu trestního práva nebo v rámci péče o oběti obchodu, a jejichž pracovníci byli vytipováni za respondenty. Pilotáž měla v rámci výzkumného šetření umožnit optimalizaci vhodných variant navrhovaných metodologických nástrojů a upřesnit vzorek respondentů, příp. operacionalizovat základní pojmy.

Z důvodu zkrácení původně předpokládané doby řešení připadl termín pilotáže na období červenec - srpen 2003, což vyvolalo problémy. V tomto období čerpá většina pracovníků - potenciálních respondentů - dovolenou. Tato skutečnost značně ztížila možnost

kontaktovat výzkumné subjekty. Náročné, opakované úsilí o zapojení do terénního výzkumu přesto vyústilo alespoň ve vytipování konkrétních osob, s kterými byl navázán první kontakt.

Další experti byli vytipováni prostřednictvím analýzy trestních statistik Ministerstva spravedlnosti ČR. Na základě informací vykazovaných jednotlivými soudy jsme požádali o seznam trestních spisů týkajících se trestných činů a osob odsouzených podle § 246 tr. zák. - obchod s lidmi za období 1999-2002. Poté jsme oslovili jednotlivé předsedy soudů a dožádali si zaslání konkrétních trestních spisů týkajících se sledované problematiky. Soudce a státní zástupce, kteří byli následně požádáni o spolupráci, protože tyto konkrétní případy řešili, jsme zjistili na základě informací z těchto trestních spisů.

Osloveni byli soudci z těchto soudů:

Krajského soudu v Ústí nad Labem, Krajského soudu v Ostravě, Městského soudu v Brně, Obvodního soudu pro Prahu 2, Okresního soudu v Bruntále, Okresního soudu v Mostě, Okresního soudu v České Lípě, Okresního soudu v Karlových Varech, Okresního soudu v Teplicích, Okresního soudu v Sokolově a Okresního soudu v Ostravě.

Stíháním trestné činnosti obchodování s lidmi se konkrétně zabývali státní zástupci :

Nejvyššího státního zastupitelství v Brně - ředitelka odboru trestního řízení, Vrchního státního zastupitelství v Praze, Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem, Krajského státního zastupitelství v Ostravě, Městského státního zastupitelství v Brně, Okresního státního zastupitelství v Ostravě, Okresního státního zastupitelství v Karlových Varech, Okresního státního zastupitelství v Sokolově, Okresního státního zastupitelství v Mostě, Okresního státního zastupitelství Bruntál, Okresního státního zastupitelství Česká Lípa, Okresního státního zastupitelství v Teplicích a Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 2.

Prostřednictvím ředitelů jednotlivých policejních útvarů byly určeny kontaktní osoby:

- Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR
- odboru mezinárodní policejní spolupráce Policejního prezidia ČR, tj. české ústředny Interpolu
- odboru azylové politiky Ministerstva vnitra ČR
- služby Cizinecké a pohraniční policie Policejního prezidia ČR

- odboru Odhalování organizované trestné činnosti Ministerstva financí - Generálního ředitelství cel

Z nevládních organizací byly do výzkumného šetření zapojeny pracovnice IOM a La Strady. Výborné spolupráci s těmito organizacemi významně napomohla instruktáž expertky UNICRI během metodologického semináře v Praze. Sociální pracovnice z těchto nestátních mezinárodních organizací absolvovaly speciální kurz o tom, jak zacházet s oběťmi obchodu s lidmi. Právě tyto pracovnice byly určeny, aby v rámci poskytované péče zjistily od obětí požadované informace. O stejnou spolupráci na výzkumném šetření bylo požádáno také Sdružení České katolické charity.

2.1. Aplikace jednotlivých metod v praxi

při sběru dat pro terénní výzkum byly používány tyto techniky:

1. záznamový list - List of Topics for Case File Analysis - (checklist)
2. dotazník - zkušenosti mezinárodních a nevládních organizací a odborníků s bojem proti obchodování s lidmi v České republice
3. dotazník pro zdroje z oblasti trestního soudnictví a orgánů zajišťujících vymáhání práva (trendy vztahující se k pachatelům a zapojení skupin organizovaného zločinu)
4. nástroj pro hloubkové interview s českými oběťmi (průzkum zaměřený na zkušenosti obětí)
5. dotazník pro zastupitelské úřady (trendy vztahující se k pachatelům a zapojení skupin organizovaného zločinu)

Text jednotlivých dotazníků a záznamového listu byl přeložen do češtiny profesionální tlumočnickou a překladatelskou agenturou.

Rozhovory byly prováděny na základě dotazníků převážně jednotlivými pracovníky realizačního týmu. Prostřednictvím konzulárního odboru Ministerstva zahraničních věcí ČR byli do sběru dat zapojeni také pracovníci zastupitelských úřadů.

1. záznamový list - List of Topics for Case File Analysis - (checklist)

Je podkladem pro poměrně podrobnou případovou analýzu. Byl realizován na pravomocně ukončených případech, týkajících se obchodu se ženami. Získali jsme celkem 15 trestních spisů, které byly postupně analyzovány. Na každou osobu, která se zúčastnila

trestního řízení jako oběť nebo pachatel, byl zpracován zvláštní záznamový arch. Pro další upřesnění požadovaných informací byl záznamový list doplněn o jméno státního zástupce a soudce, kteří pak byli vytipováni pro soubor expertů. Pro dokreslení způsobu získávání obětí bylo zjišťováno, zda se již žena živila prostitucí a také zda užívala nelegální drogy. Na obtíže, související se získáváním některých požadovaných údajů touto technikou jsme poukazovali již ve zprávě z pilotáže. Potvrdilo se, že tímto způsobem téměř nelze získat informace týkající se tras obchodování s lidmi a nákladů a příjmů z trestné činnosti, neboť tyto údaje jsou ve spisech zachyceny pouze sporadicky. Společně s dotazníky byla i tato technika zajištěna realizačním týmem projektu.

2. dotazník - zkušenosti mezinárodních a nevládních organizací a odborníků s bojem proti obchodování s lidmi v České republice

K dispozici jsou dotazníky vyplněné všemi subjekty (8), které se na realizaci terénního šetření v rámci projektu podílely, tj. zástupci organizací IOM a La Strada v ČR a Sdružení České katolické charity. Účelem bylo získání informací o možnostech a roli NGO (mezinárodní a nevládní organizace) při rehabilitaci obětí obchodování se ženami, při spolupráci vládních a nevládních institucí a získání návrhů na konkrétní zlepšení stávající situace v České republice. Zároveň měly být jedním z podkladů k institucionalizovanému modelu funkční ochrany svědků a pomoci obětem.

3. dotazník pro zdroje z oblasti trestního soudnictví a orgánů zajišťujících vymáhání práva (trendy vztahující se k pachatelům a zapojení skupin organizovaného zločinu)

Expertní šetření umožňuje získat kvalifikované názory, resp. odhady odborníků a informace, které mají obvykle latentní povahu nebo se zachytí jiným způsobem pouze sporadicky.

Expertní dotazování proběhlo formou řízeného rozhovoru na základě kritérií zpracovaných UNICRI. Rozhovor trval minimálně 90, výjimečně 120 minut. Zároveň jsme respondentům umožnili doplnit své výpovědi písemnou formou. Před započítím rozhovoru byl respondent seznámen s cílem projektu vlastního empirického šetření a s definicí pojmů obchodování s lidmi a skupiny organizovaného zločinu tak, jak je vymezil UNICRI.

Zvláštní důraz byl kladen zejména na získání informací využitelných pro návrhy na zlepšení právní úpravy této problematiky v České republice a na zkvalitnění další mezinárodní spolupráce.

Dotazování zahrnovalo různé skupiny respondentů - specialistů z represivních orgánů. Celkem bylo osloveno 19 expertů.

4. nástroj pro hloubkové interview s českými oběťmi (průzkum zaměřený na zkušenosti obětí)

Za období od srpna 2003 do února 2004 jsme měli k dispozici výpovědi od 10 obětí. Za tuto pomoc získala vždy každá konkrétní oběť jednorázovou odměnu 100 USD.

V průběhu pilotáže bylo na podnět vedoucí sociální pracovnice La Strady, která většinu rozhovorů s oběťmi realizovala, navrženo diskutovat s obětí v jejím rodném jazyce - nejčastěji v ruštině. Přesná formulace a srozumitelnost otázek v rodném jazyce oběti zvýšila spolehlivost získaných informací a zároveň umožnila snadněji navázat kontakt v choulostivé situaci. Překlad textu do ruštiny byl samostatnou přílohou signální zprávy z pilotáže.

Informace získané osobní výpovědí jednotlivých obětí zahrnují demografický profil obětí, zdroje a typy cestovních dokladů, způsoby získávání obětí, zacházení s oběťmi ze strany pachatele a policie, spolupráci s nestátními organizacemi atd.

5. dotazník pro zastupitelské úřady (trendy vztahující se k pachatelům a zapojení skupin organizovaného zločinu)

Prostřednictvím ředitele konzulárního odboru Ministerstva zahraničních věcí ČR byli o účast na terénní fázi výzkumu požádáni pracovníci na zastupitelských úřadech v zemích spolupracujících na projektu OSN (Rakousko, Finsko, Německo, Nizozemsko) a nad rámec projektu zastupitelské úřady v Itálii, Francii, Španělsku, Japonsku a USA (předpokládali jsme, že právě v těchto zemích mohou být Češky sexuálně obchodovány). Zároveň s dotazníkem dostali tito pracovníci k dispozici stručnou informaci o empirické části projektu. Dotazník i stručná informace o projektu byly těmto respondentům zaslány jak v angličtině, tak v české verzi. Prostřednictvím Ministerstva zahraničních věcí ČR jsme získali 12 vyplněných dotazníků ze zastupitelských úřadů ČR v 8 zemích (Rakouska, Německa, Nizozemska, Itálie, Francie, Španělska, Japonska a USA).

Vzorek expertů

Také okruh expertů, kteří měli být získáni jako respondenti v empirické části projektu, byl předem stanoven UNICRI. Šlo o pracovníky těchto profesí: soudce, státní zástupce, pracovníky Interpolu, specialisty z řad policie a celníky (blíže viz tabulka v příloze). Všichni

uvedení specialisté byli kontaktováni. Experti z Interpolu uvedli, že v České republice plní pouze roli zprostředkovatele mezi Policií ČR a policií různých států. Celníci nejsou dle zákonů České republiky kompetentní v této problematice jakkoliv zasahovat. Při podezření na možné obchodování s lidmi musí informovat Policii ČR. Ocenit lze skutečnost, že přes značnou časovou náročnost se rozhovorů zúčastnili předsedové, příp. místopředsedové jednotlivých soudů.

Dalším zdrojem údajů byly statistiky.

Čerpáno bylo ze statistik ministerstva vnitra, zvláště z nestandardních sestav údajů, které zpracovalo Policejní prezidium ČR a Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie. Dále jsme využili statistické údaje shromážděné odborem organizace a dohledu Ministerstva spravedlnosti za období 1996–2001 sumarizující celkový počet trestných činů a počet pachatelů (jejich věk a pohlaví) podle § 246 tr. zák., za každé sledované období i jednotlivé lokality.

Nad rámec stanovených metod byla dále použita:

- *analýza odborných pramenů a publikací:*

řešitelský tým využil dostupné zahraniční publikace (viz literatura v příloze zprávy), materiály ministerstva vnitra, sborníky ze seminářů a konferencí i články v českém odborném tisku, zejména v periodikách: Trestní právo, Policista a Kriminalistika.

- *analýza tisku:*

zahrnovala monitorování denního tisku, a to za období 1. 6. 2003–31. 12. 2003. Celkem bylo shromážděno 150 zpráv z 29 titulů denního tisku celorepublikového i regionálního. Tato metoda sloužila pouze k dokreslení získaných poznatků, neboť jsme si vědomi, že přenos informací podléhá diktátu atraktivnosti sdělení pro čtenáře. Právě módnost některých témat (drogy, prostituce, vraždy, obchodování s lidmi atp.) významně zkresluje informativní hodnotu těchto zpráv, které jsou často účelově interpretovány.

- *komparativní technika*

byla použita ke studiu účinnosti a změn v trestním zákoně České republiky v návaznosti na ratifikované mezinárodní úmluvy upravující sledovanou problematiku. Srovnávány byly trestní normy České republiky od r. 1921 po současnost. Studovány byly mezinárodní úmluvy a protokoly v časovém horizontu od roku 1904 do roku 2002.

2.2. Limity spojené s realizací empirického šetření

- Výzkumné šetření bylo časově a organizačně velmi náročné. Kontakty bylo nutno opakovat, aby byl získán souhlas vedoucích pracovníků k rozhovoru s vytipovaným expertem. Dané termíny schůzek byly často kvůli jiným, neodkladným úkolům expertů zrušeny.
- Nejproblematictější byla spolupráce s Ministerstvem zahraničních věcí ČR (MZV), a to kvůli dlouhým časovým intervalům mezi jednotlivými kontakty, obtíže byly i v tom, že se dle písemného vyjádření ředitele konzulárního oddělení MZV nesrovnává aktivní participace zastupitelských úřadů ČR na mezinárodním empirickém šetření s naším diplomatickým protokolem. Ke zlepšení spolupráce byl dokonce zaslán MZV vysvětlující dopis od UNICRI.
- Většina oslovených expertů uváděla, že nemá k dispozici všechny údaje a informace námi požadované, a není proto kompetentní zúčastnit se výzkumného šetření. Přitom šlo o experty vybrané na základě jejich profesionálních zkušeností. Jejich zamítavý postoj k některým otázkám, či přímo k blokům otázek, souvisel nejen s tím, že neznali požadované souvislosti nebo si nebyli svým názorem zcela jisti, ale i s tím, že dotazování je z pohledu expertů velmi detailní a tím také časově náročné. Svou roli mohla sehrát i nechuť vypovídat o „ožehavých“ tématech týkajících se informací o státních orgánech a institucích, případně o hodnocení jejich činnosti.
- Některé požadované informace, resp. údaje nebylo možno v trestním spise najít, neboť nejsou v průběhu trestního řízení zjišťovány. Jde zejména o informace týkající se tras obchodování s lidmi a zisků z trestné činnosti.
- I přes odměnu za poskytnutí rozhovoru se kontakty na oběti obchodování získávaly velmi obtížně a pouze několik obětí bylo ochotno spolupracovat. Zřejmě převážila nedůvěra ve státní orgány a nedostatečná informovanost o možné pomoci ze strany NGO.

- Kvůli dlouhému časovému odstupu mezi realizací empirického šetření a začátkem hlavního projektu v České republice (termín zahájení 1. 11. 2002) nemohly být získané údaje a informace využity pro institucionalizovaný model ochrany svědků a pomoci obětem v ČR. K jeho zkušební aplikaci došlo již v době, kdy ještě nebyly v rámci empirického výzkumu k dispozici téměř žádné požadované informace. Navržený model byl schválen na základě Usnesení vlády č. 849 z 3. září 2003.
- Vzhledem k tomu, že získané informace byly převážně kvalitativního charakteru, nebylo možno použít pouze speciální počítačový program pro statistickou analýzu dat SPSS, a nad rámec statistické analýzy tedy bylo nutno interpretovat některé získané údaje pomocí obsahové analýzy.

Tabulka 2.1 Experti, kteří byli osloveni v rámci empirického výzkumu

Popis	Počet
cizinecká policie	2
odbor azylové a migrační politiky MV	1
Interpol	1
policejní prezidium	1
generální ředitelství cel	2
útvary odhalování organizované tr. činnosti	5
předsedové soudu	5
místopředsedové soudu	2
státní zástupci	1
nejvyšší státní zastupitelství	1
vrchní státní zastupitelství	1

3. Analýza tisku

„Česká republika má velký problém s obchodováním se ženami i obrovským rozmachem prostituce po roce 1990. Trápí nás hlavně pouliční prostituce. Je to prostředí, kde se dobře daří obchodu s lidmi. Zločinecké skupiny se snaží zajistit klientům maximální nabídku. Stát se naopak snaží stanovit jasná pravidla, usiluje o to, aby oddělil prostituci dobrovolnou od nucené, od obchodu s lidmi a organizované kriminality...“ uvedla Mgr. Jitka Gjuričová, ředitelka odboru prevence kriminality ministerstva vnitra, v hlavním referátu předneseném na mezinárodní konferenci nazvané „Proaktivní přístup policie k odhalování a vyšetřování případů obchodování s lidmi za účelem jejich sexuálního vykořisťování“, která se konala v rámci projektu OSN „Prevence, potlačování a trestání obchodování s lidmi v České republice“ 23.–24. ledna 2003 v Mariánských Lázních a byla uspořádána odborem prevence kriminality MV ČR (**Policista 6/2003, příloha**).

Sdělení ředitelky odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR Mgr. Jitky Gjuričové je svým způsobem kvintesencí problematiky obchodování se ženami, která se zpravidla prolíná s řadou dalších negativních sociálních fenoménů - prostitucí, obchodem s lidmi, organizovanou kriminalitou, kuplířstvím na jedné straně, z druhé strany je zde snaha tyto negativní sociální fenomény legislativně vymezit a na základě toho zavést příslušná opatření, která umožní jak trestní postih pro pachatele, organizátory a návodce obchodování s lidmi, tak i poskytnutí náležitých informací obětem o jejich právním postavení v průběhu trestního či správního řízení. Obchodování s lidmi představující útok na lidskou důstojnost v sobě vždy obsahuje prvek násilí, nátlaku, podvodu nebo zneužití moci či postavení. Proto lze k problému obchodování se ženami možné přistupovat jedinečně komplexně, což v praxi předpokládá koordinovaný postup všech příslušných orgánů a spolupráci na národní i mezinárodní úrovni.

Sledujeme-li informace o obchodování se ženami v českém tisku, zjistíme, že zprávy tohoto typu se objevují vždycky spolu s referováním o prostituci, kuplířství, organizované kriminalitě apod., ale v „čistě podobě“ se problematika obchodování se ženami nikde v tisku nevyskytuje. Toto zjištění koresponduje i s názory některých právních expertů, kteří pro tisk uvedli, že se s touto problematikou setkali v soudní praxi jen výjimečně.

V rámci stávající analýzy tisku bylo v období 1. 6. 2003–31. 12. 2003 shromážděno dokumentačním střediskem IKSP 150 zpráv vztahujících se k uvedeným tématům. Do okruhu analyzovaného tisku byly zařazeny tyto zdroje:

Celostátní deníky: Mladá Fronta Dnes, Právo, Lidové noviny, Haló noviny, Hospodářské noviny, Blesk, Deník Impuls

Regionální deníky: Chebský deník, Metro, Ústecký deník, Domažlický deník, Tachovský deník, Moravskoslezský deník, Listy Strakonicka, Českobudějovické listy, Plzeňský deník, Krnovské noviny, Večerník Praha, Zlínské noviny, Hradecké noviny, Olomoucký den, Liberecký den, Brněnský a Jihomoravský deník

Celostátní týdeníky: Týden, Respekt, Květy

Další periodika: AD magazín, Listy hlavního města Prahy, Policista

Rozhlasové zpravodajství: Radiožurnál (1. kanál českého vysílání)

tj. 30 zdrojů celkem

V monitorovaných zprávách lze pomocí obsahové analýzy vyčlenit několik tematických okruhů:

- návrhy zákonů na regulaci prostituce
- odhalené trestné činy spojené s prostitucí (kuplířství a obchodování se ženami)
- policejní akce v nočních klubech
- dětská prostituce v českém pohraničí
- popisy konkrétních trestných činů.

Tato témata se objevují nikoli jednotlivě, nýbrž se vyskytují současně a vytvářejí spleť různých názorů a problémů, takže prakticky v každé zprávě se setkáváme s prvky všech uvedených tematických okruhů.

Analýza tisku nám dává možnost vyslovit několik obecnějších tvrzení:

- obchodování s lidskými bytostmi je formou otroctví a představuje vážné porušení lidských práv; nejvýznamnější odvětví nelegálního obchodu s lidmi - „sexuální průmysl“ - dnes představuje globální byznys, jehož zisky se podle různých zdrojů pohybují mezi 10 až 50 miliardami dolarů ročně
- obchod se ženami se opírá o mezinárodní síť pašeráků lidí, „pasáků“, zprostředkovatelen sňatků, agentur sexuální turistiky, majitelů veřejných domů, a osob, podílejících se na výrobě a distribuci pornografických materiálů.

K nejvýznamnějším příčinám současného rozmachu tohoto fenoménu patří nerovnováha ekonomických vztahů ve světě a vysoká poptávka po „levném sexu“ ve vyspělých zemích, která na jedné straně přivádí do chudých zemí „sexuální turisty“ a na straně druhé do bohatých zemí mladé ženy a děti z „třetího světa“ a od 90. let minulého století i z východní Evropy. Levné dívky ze zahraničí není zpravidla problém přinutit pracovat déle, obsloužit více zákazníků za méně peněz, mají menší ohledy na pracovní rizika spojená s přenosem pohlavních chorob, menší požadavky na pohodlí nežli jejich západní kolegyně. Obchodníci se ženami se orientují na mladé ženy a dívky z východní Evropy i proto, že zde tato aktivita představuje daleko menší riziko a v případě odhalení jim hrozí podstatně nižší tresty než třeba za pašování drog - přitom zisky jsou srovnatelné.

V zemích Evropské unie jsou ženy z východní Evropy žádané zejména proto, že jsou mnohem mladší než jejich kolegyně z rozvojových států, většinou ovládají alespoň jeden cizí jazyk a také úroveň jejich vzdělanosti je v průměru vyšší.

Způsoby získávání nových obětí jsou různé. Překupnické agentury často předstírají, že hledají modelky, tanečnice, číšnice či manželky pro osamělé bohaté pány. Ve skutečnosti se za inzeráty skrývají profesionální pašeráci žen, kteří je dále posílají všude po světě, přičemž mnoho mladých žen prodávají překupníkům jejich vlastní rodiny, nebo se ženy odcházejí prodávat se souhlasem svých manželů, milenců a rodičů.

Téměř všechny noviny dále informují o tom, že po příjezdu do země je dívkám většinou odebrán cestovní pas a pomocí nejrůznějších donucovacích technik, pod pohrůžkou násilí nebo i smrti (i smrti jejich blízkých), jsou donuceny pracovat jako prostitutky. Systematické zastrašování je jedním z důvodů, proč se většinou oběti neobracejí na policii (dalšími důvody jsou: strach z vyhoštění či případného trestu za ilegální práci v cizině). Jazyková bariéra, nevzdělanost, osamělost v cizím, nepřátelském prostředí, to vše přispívá k zoufalé situaci zneužívaných obětí.

Mladé ženy a dívky z postkomunistických států jsou „dováženy“ do států západní Evropy prostřednictvím dokonale fungujících organizací, které disponují svým zázemím v řadě zemí světa. Samy organizace zprostředkující dovoz jsou vybaveny obrovským množstvím falešných dokumentů a přísně dbají na princip rotace, a proto prostitutky po určité době mění země svého působení.

Z tohoto důvodu se stírají hranice mezi zemí původu, tranzitní zemí a zemí určení. Postkomunistické země střední Evropy se v rámci rotace prostitutek staly významnou křižovatkou.

Podle odhadů analytiků prošly od začátku 90. let přes území střední Evropy statisíce žen určených na prodej do západoevropských nevěstinců. Z hlediska národnostního složení jsou mezi prostitutkami nejvíce zastoupeny Rusky, Polky, Ukrajinky, ale také Vietnamky, Filipínky, Číňanky a další Asiatky. Obchod se ženami provádějí gangy ze zemí bývalého SSSR, bývalé Jugoslávie, ale též zločinecké struktury z ČR, Slovenska, Polska a Maďarska. Ženy z východní a jižní Evropy zpravidla bez problémů získávají turistické vízum, které jim umožní dostat se do některé střeoevropské země. Překupnické gangy je pak „posílají“ do SRN, Rakouska, Nizozemska, ale také do dalších států světa. V současnosti až 87 % obětí obchodu se ženami, které registruje policie SRN, pochází ze zemí bývalého Sovětského svazu (jde především o Rusky a Ukrajinky) a ze zemí Balkánu (převládají Rumunky a Bulharky). Zbytek tvoří ženy z Asie a Afriky.

Cenu za každou „dodanou“ prostitutku dohadují překupníci individuálně, a to s ohledem na atraktivitu, poslušnost, množství obsloužených zákazníků a vydělaných peněz každou jednotlivou prostitutkou. Údaje OSN uvádějí, že překupníci prodávají ženy z východní Evropy do nevěstinců v západní Evropě za 225-4500 USD. Policie ČR uvádí, že taxi za prodej prostitutky se pohybují na domácím trhu v rozmezí 10-30 tisíc korun. Pasákoví do zahraničí překupník prostitutku prodává za cenu 2 až 3 tisíce eur. Rada Evropy uvádí, že na polském trhu se Rusky a Ukrajinky prodávají za tisíc až čtyři tisíce eur; avšak Polky, Thajky, Vietnamky, Brazilky, Kubánky za 4 až 7 tisíc eur.

První výběr prostitutek probíhá již v jejich mateřské zemi, například v Kyjevě, Lvově, Moskvě nebo Sofii. Tento výběr provádějí místní zprostředkovatelé, kteří pak dále „importují“ dívky do států střední Evropy.

„Velká burza otrokyň“ se odehrává několikrát týdně pouhých několik hodin jízdy autem za hranicemi EU - v bosenském Brčku. Místní policie ani městská správa si ničeho nevšímají. Mezinárodní vojenská správa je bezbranná. „Pokud jde o právo a pořádek, Brčko je jedna ze dvou černých děr Evropy,“ řekl britskému týdeníku generál rumunské policie Alexandru Jonas, šéf regionálního centra boje proti organizovanému zločinu. Tou druhou je Kosovo, dodává.“ (**Právo, 22. 7. 2003**). A dále: „Jsou to právě Albánci z Kosova, kdo dnes dominují obchodu s lidmi a postupně ovládají i trh s drogami“, soudí rumunský generál. Ale právě hlavní město jeho země, Bukurešť, se stalo centrem výroby téměř dokonalých falešných dokumentů, které obchodníkům s bílým masem otevírají hranice do bohatých zemí.“ (**tamtéž**).

Nejpopulárnější a nejvitálnější destinací ze zemí střední Evropy je pro východoevropské prostitutky Polsko. Odhaduje se, že každý rok projde Polskem přibližně

padesát tisíc žen-prostitutek. Role polských struktur v obchodování se ženami spočívá v tom, že fungují jako zprostředkovatelé mezi ukrajinskými a ruskými překupníky a pasáky ze západní Evropy. „Prohlídky“ dívek pro nevěstince probíhají velice často poblíž hranic Polska s Německem, například ve Zhořelci, Zelené Hoře či Slubicích. Polským překupníkům však v poslední době vyrostla silná konkurence v podobě ukrajinských a běloruských gangů.

Majitelé nevěstinců v západní Evropě inkasují za sexuální služby obvykle 40–90 eur, avšak někteří bohatí klienti neváhají zaplatit i 1 500 eur. Samy dívky však dostávají z této částky jenom minimální díl. „Nejstarší řemeslo“ prosperuje a zákazníků je stále dost.

Názory na řešení problému prostituce se rozcházejí. Někteří požadují represivně tvrdé postihy prostituce, jiní navrhuji reglementaci a legalizaci sexuálních služeb za účelem odvádění daně z provozování tohoto „řemesla“, což posílí výnosy pro státní rozpočet.

Rada Evropy vytýká vládám mnohých evropských zemí snahu bagatelizovat problém prostituce a zavazuje se k přijetí konvence, ztřeštění trestů za nucení k prostituci a k dohledu nad zprostředkovateli práce. Poskytování sexuálních služeb za úplatu se zřejmě nepodaří potlačit, avšak je nutno energicky postupovat proti pašování žen a dětí pro účely prostituce a vehementně pomáhat obětem obchodu s lidmi vymanit se z tohoto - svým způsobem - novodobého otroctví.

Širokou diskusi o dětské prostituci v českém pohraničí vyvolala zpráva německé organizace KARO. Její autorka Cathrin Schauerová údajně od roku 1995 sledovala 500 dětí, které se buď samy nabízely nebo je k prostituci nutili rodiče, a uvedla, že má v rukou veškeré důkazy, které potvrzují fakta. Tým sdružení KARO zaznamenává, že prostituce se odehrává na mnoha hlavních a vedlejších silnicích, ve městech i mimo ně, u supermarketů, benzinových pump, na parkovištích. Na hlavních ulicích vzniká řada podniků podobných nevěstincům jako noční kluby, penziony, motoresty. Ženy a děti sem pasáci prodávají z různých částí Česka a z dalších zemí střední a východní Evropy. Kniha uvádí: „Jako prodané zboží se ženy musí prostituovat, žijí jako otrokyně, jsou vystaveny násilí. Celý kuplířský systém je dobře organizovaný.“ (**Respekt**, 10. 11. 2003). K prostitutkám samým, často závislým na drogách, se okolní společnost chová nepřátelsky. Přitom prostituce má málo alternativ, vzdělání a pracovní místa jsou nedostatkovým zbožím, popisuje realitu postkomunistického Česka Schauerová a upozorňuje své čtenáře i na to, jak o celém problému referují české úřady: „Státní místa problém dětské prostituce zlehčují nebo jeho existenci zcela popírají. Mluví o něm upjatě, se lží a hysterií.“ (**Respekt**, 10. 11. 2003).

Tvrzení německé organizace KARO a německého výboru Dětského fondu OSN (UNICEF) o masovém zneužívání dětí k prostituci v českém pohraničí jsou podle nejvyšší státní zástupkyně Marie Benešové nepodložená.

„Tuto kriminalitu bedlivě sledujeme od okamžiku, kdy se před třemi lety zprávy o zneužívání dětí k prostituci objevily v médiích... už nyní mohu podle zpráv z okresů a krajů říci, že jde o ojedinělé případy,“ odpověděla Benešová. Uvedla, že častějším jevem je zneužívání dětí k vydírání zahraničních sexuálních turistů (**Právo, 13. 11. 2003**).

Téměř všechny noviny přinesly informace z vysílání veřejnoprávní televize Německa, Rakouska a Švýcarska o bující dětské prostituci v českém pohraničí, přičemž diváci těchto zemí mohli také slyšet ostrou kritiku od spolupracovnice Dětského fondu OSN (UNICEF) Inge Bellové, která tvrdila, že Česko odsouvá problém dětské prostituce stranou, protože se mu nehodí do obrazu země vstupující do Evropské unie. „Policie má velký problém s touto prostitucí, protože ji vláda oficiálně nevidí,“ prohlásila Bellová (**Mladá Fronta Dnes, 26. 11. 2003**).

O tom, že českým politikům se podobné informace vůbec nelíbí, svědčí i to, že předseda sněmovny Lubomír Zaorálek si dokonce stěžoval přímo na vysokých vládních místech v Německu (**Mladá Fronta Dnes, 26. 11. 2003**).

Také podle českého premiéra Vladimíra Špidly kritika České republiky neodpovídá skutečné situaci. Česká policie uvádí, že dětskou prostituci v pohraničí neobjevila. „Zpráva není pravdivá a je zřejmě motivovaná snahami některých nevládních organizací získat finance,“ řekla pro ČT Jitka Gjuríčová z Ministerstva vnitra ČR. Policie se odvolává i na nedávnou razii v nočních klubech, při níž nebyla nalezena ani jedna nezletilá prostitutka (**Mladá Fronta Dnes, 28. 10. 2003**).

Na okraj diskuse ke zprávě německé organizace KARO uveďme, že deníky Právo a Mladá Fronta Dnes zpochybnilo stanovisko ministra vnitra ČR Stanislava Grosse, který prohlásil, že bude chtít od Německa důkazy o dětské prostituci v českém pohraničí, nebo omluvu (**Mladá Fronta Dnes, 15. 11. 2003**), zatímco Lidové noviny se solidarizovaly s ministrem vnitra Grosse. Tak například, **Lidové noviny od 6. listopadu 2003** uvedly, že starostové jihočeských obcí vesměs odmítají tvrzení o dětské prostituci. „Za posledních několik let jsme narazili pouze na jeden případ dětské prostituce,“ řekl mluvčí jihočeské policie Dušan Klícha. Odmítá tak spekulace, že by na jihu Čech existovala pečlivě organizovaná síť nabízející děti pedofilům.“ (**tamtéž**) Navíc starostové zdůrazňují, že pokud se tato nařčení dotknou přímo jejich měst či blízkého okolí, budou velmi tvrdě vyžadovat

důkazy, nebo naopak omluvu. Dále připomínají, že obecný problém prostituce v pohraničí není rozhodně jen záležitostí české strany: většina klientů prostitutek pochází právě z druhé strany hranice.

Na podzim roku 2003 ministr vnitra ČR Stanislav Gross prezentoval dlouho očekávaný návrh zákona o regulaci prostituce. Záměry uvedeného zákona podrobně charakterizuje deník **Právo (24. 11. 2003)**. V textu navrhovaného zákona se mezi jinými uvádějí následující skutečnosti:

„Prostituce se nestane živností, půjde tedy o tzv. osoby samostatně výdělečně činné, tedy o podnikatelky a podnikatele... Vykonávat tuto samostatně výdělečnou činnost by mohli pouze české osoby starší 18 let na základě osvědčení, které jim vydá místně příslušná obec. Cizinci ze zemí mimo EU ho dostanou pouze, budou-li mít vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem podnikání nebo povolení k trvalému pobytu. Občanů EU se to netýká, protože budou mít práva jako Češi.“ (**Právo, 24. 11. 2003**).

Za osvědčení obec získá poplatek 2000 korun. Jeho platnost bude vždy jen jeden rok a nebude se prodlužovat. Dokument nemá obsahovat žádné osobní údaje, pouze fotografii. Osobní údaje si ponechá úřad ve své evidenci. Nebude omezen počet, kolik osvědčení mohou podnikatelé v oboru poskytování sexuálních služeb vlastnit. Jen musí mít vždy při sobě takové osvědčení, které je opravňuje k práci právě na území, kde jsou, protože mohou být kdykoli kontrolováni.

Součástí osvědčení bude povinné měsíčně obnovované lékařské vyjádření o zdravotní způsobilosti, což má omezit zdravotní rizika s touto činností spojená. Důkazem o zdraví bude razítko lékaře. Pokud bude starší než měsíc, pak bude osvědčení neplatné. Překážkou pro jeho vydání bude mj. i těhotenství žadatelky. Uvažuje se i o tom, že povinné budou každého půl roku jaterní testy. Pravidelná lékařská vyšetření nebudou hradit pojišťovny. Vedle žádosti a potvrzení od lékaře budou obce žádat kvůli vydání osvědčení i výpis z trestního rejstříku a čestné prohlášení, že prostituci bude provozovat dobrovolně. Každý, kdo osvědčení obdrží, se bude muset přihlásit k placení daní a odvodů. Když to neudělá, nahlásí ho obec. Prostitutky budou platit daně z příjmu, pojistné na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti a také zdravotní pojištění.

Pouliční prostituce pak má být regulována tím, že budou přesně vymezena místa, kde se nebude smět nabízet. Měly by to být úřední budovy, školy, různé výchovné či sociální ústavy, kulturní, církevní a zdravotnická zařízení, památkově chráněné objekty, dětská hřiště, sportoviště, krematoria, letiště, nádraží a zastávky a okolí těchto míst. Speciálně pak mají být

v zákoně vyjmenována právě ta místa, kde se dnes pouliční prostituce nabízí nejčastěji: silnice od dálnic až po silnice první třídy a rychlostní místní komunikace, a to včetně odpočívadel, parkovišť, benzinových pump a přilehlých prostor. Obce si budou moci ještě nějaká místa přidat.

„Erotické podniky budou podléhat povolení obcí a navíc budou muset splňovat přísné stavební požadavky. Uvažuje se, že jejich vybavení bude muset odpovídat minimálně hotelům se třemi hvězdičkami, tedy např. každý pokoj bude muset mít vlastní koupelnu. Nebude možné nabízet své služby ve výkladních skříních. Majitel podniku bude muset vést přesně evidenci pronájmů, aby se zabránilo tomu, že v domě budou pracovat lidé bez osvědčení. Budou muset také strpět kdykoli kontrolu příslušných orgánů.

Majitelé, kteří budou muset být starší než 21 let a budou muset mít čistý trestní rejstřík, budou muset platit obci ročně až 200 000 korun místního poplatku. K tomu, kde bude veřejný dům, se budou moci vyjadřovat i přímí sousedé. Přímo ze zákona bude v některých místech jejich zřizování zakázáno. Vymezení je shodné jako v případě provozování pouliční prostituce. Navíc se má zákaz týkat bytů v domech, kde se jinak prostituce neprovozuje.“
(Právo, 24. 11. 2003).

Sankce za porušení zákona mají být přísné. Od pěti tisíc pro prostitutku, která se nebude moci okamžitě prokázat osvědčením, přes 10 000 za nedodržení povinnosti jít každý měsíc k lékaři až po 100 000 pro majitele veřejného domu, který nevede řádně evidenci. Patnáctitisícovou pokutou by pak mohl být potrestán lékař, který utají, že některá z jeho klientek trpí pohlavní chorobou. Stejná suma bude zřejmě nejčastěji ukládanou sazbou, neboť až tolik může zaplatit každý, kdo provozuje prostituci bez platného osvědčení. Pokuty budou patřit obcím **(tamtéž)**.

Bude však trvat nejméně rok, než se zákon stane realitou. Po připomínkovém řízení by o něm během několika měsíců měla jednat vláda a poté parlament. Již před čtyřmi roky připravila vláda návrh na regulaci prostituce, ale tehdy narazila na rozpor s mezinárodní Úmluvou o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob z roku 1949. A tak, aby nic nepřekáželo v cestě případnému přijetí zákona, jímž by se de facto zlegalizovala prostituce v ČR, ministr vnitra Gross navrhuje její vypovězení. Vychází totiž z toho, že prostituce jako „sociálně patologický jev“ nejde žádným právním předpisem zakázat, a tak jí chce dát alespoň nějaký řád.

V každoročních hodnotících zprávách z Bruselu byl zejména pouliční sex v českém pohraničí označován za ostudný, ale do toho, jak se Česká republika s prostitucí vypořádá, Evropská unie zasahovat nechce. Žádný právní předpis, který by upravoval prostituci na

úrovni unie, neexistuje. Každý členský stát si tuto problematiku řeší po svém. Z patnáctky členských zemí (před vstupem České republiky a dalších devíti nových členských států do EU) je jen v Irsku prostituce striktně zakázána. Ostatní státy ji povolily a regulují nebo ji jako Portugalsko tolerují. Tvrdší i liberálnější řešení však mají jedno společné - povolenou prostituci se snaží co nejvíce dostat z očí veřejnosti.

Pro připravovaný český zákon ministerstvo vnitra hledalo vzory v zemích, které prostituci, pokud je vykonávána podle schválených předpisů, považují za oficiální způsob vydělávání peněz. K takovým zemím patří už řadu let například Nizozemsko, Rakousko nebo Německo, kde si však zákon, platící od roku 2002, jednotlivé země ještě upravily. Bez výraznějšího ohlasu v denících zůstalo Švédsko, které na jedné straně svými zákony prostituci povoluje, na druhé straně však kriminalizuje zákazníky prostitutek - k tomuto modelu se zřejmě přikloní i Finsko.

V průběhu společenské diskuse o znění zákona legalizujícího prostituci zvláště aktivní pozici zaujímají zástupci čtyř krajů, které hraničí s Německem a Rakouskem (Jihočeský, Ústecký, Plzeňský a Karlovarský) - společně žádají vládu o urychlené přijetí zákona. Legalizace prostituce je podle nich jedinou možností, jak řešit současné problémy nelegálního obchodu se ženami - zdůrazňují v této souvislosti **Lidové noviny (7. 11. 2003)**. Současně pražská radnice uvažuje o čtvrti nevěstinců. Mezi navrhovaná místa pro prostitutky v Praze patří: vltavská náplavka, Kampa, bývalé nádraží Praha-Bubny, holešovická tržnice a periferie Vysočan.

Do diskuse o zákonu se již také zapojili někteří poslanci Parlamentu ČR. Sociálně-demokratičtí politici navrhované znění zákona podporují. Také stínový ministr vnitra ODS Ivan Langer je v této věci spíše na Grossově straně. Nový předseda KDU-ČSL Miroslav Kalousek se na sjezdu své strany v listopadu minulého roku zavázal, že bude bojovat proti legalizaci prostituce. Podotkl, že legalizace prostituce neznamena nic jiného, než že by se stát jmenoval největším pasákem v této zemi. Kalousek si je podle svých slov vědom, že prostituci nelze zlikvidovat. Na otázku, jaké řešení nabízí, Kalousek řekl, že by to měly být větší represe ve smyslu, aby prostituce nepohoršovala. Hlavní důvod, proč by se proti prostituci mělo důrazně zakročit, je podle Kalouska „strašlivé ponížení lidské důstojnosti“. Nezaleží ani na tom, jak Kalousek uvedl, zda jde o prostituci ze svobodné vůle či nikoli. Podporu názorům poslance M. Kalouska z řad parlamentní ODS vyjádřil sexuolog Jaroslav Zvěřina, který, jak píše **Právo (11. 11. 2002)**, se snaží vyvrátit argument, podle něhož se legalizací prostituce získají nové daně. Tento výnos podle něj spotřebuje režie živnosti, a navíc by pouliční prostituci zákon stejně nevyřešil.

Na etický aspekt legalizace prostituce upozorňuje také **AD magazín (25. 11. 2003)**: „Může také docházet k extrémním případům, kdy bude prostituce vnímána jako samozřejmá součást života. Něco podobného se již teď děje v oblastech jižních a severních Čech a na Teplicku. Vzhledem k tomu, že lidé s tím dlouhodobě žijí a setkávají se s tím, stává se normou. Zde je veliké nebezpečí a je potřeba, aby souběžně s tímto zákonem běžely kampaně, které by poukazovaly na to, že jde o nenormální situace. Neslučuje se to s lidskými právy, demokracií a slušností, ke kterým jako moderní společnost směřujeme.“

Koncem listopadu minulého roku všechny zmíněné deníky přinesly zprávy o „králi kuplířů“ Cvetomiru Belčevovi, který od poloviny devadesátých let vedl organizaci obchodující se ženami na Chomutovsku a Teplicku. Tu policisté rozbili v roce 1997. Belčevovi a jeho pobočníkovi Emilu Dossevovi se podařilo utéci. Belčeva zadržela v roce 1999 polská policie a vydala jej do Česka. Soud mu vyměřil deset let za kuplířství. Dossev byl v nepřítomnosti odsouzen za brutální vraždu prostitutky. Belčev čelí opět obvinění, že v kuplířství pokračoval i z vězení. (**Mladá Fronta Dnes, 28. 11. 2003**)

Velká atraktivita některých informací, jako např. zprávy o konkrétních případech kuplířství, popisy konkrétních trestných činů, úspěšná práce policie v „terénu“ atd. vyúsťuje v obsahově shodné zprávy, které se pak objevují ve více denících v mírně modifikované podobě. Názvy jednotlivých článků to nakonec potvrzují výmluvně: Kuplířka nutila dceru k prostituci (**Mladá Fronta Dnes, 25. 7. 2003**), Nechtěla šlapat? Roky ji věznili mezi jejími výkaly (**Plzeňský deník, 28. 7. 2003**), Kuplířka dva roky věznila ženu (**Nedělní Blesk, 27. 7. 2003**), Rodiče prodávali vlastní děti německým turistům (**Mladá Fronta Dnes, 24. 11. 2003**), Žena, která byla dva roky zavřená v bytě, je na psychiatrické klinice (**Lidové noviny, 28. 7. 2003**), Přijel strejda z Německa (**Týden, 18. 11. 2003**).

Z hlediska objektivního a vyváženého informování české veřejnosti o problematice obchodování se ženami by však nebylo přínosné, kdyby si interpretaci tohoto tématu monopolizoval tisk - a určité indicie tohoto typu již tady jsou -, a to také proto, že žurnalistice se doposud nepodařilo zbavit se stigma „druhého nejstaršího řemesla“, což s oblibou zdůrazňoval ještě velký francouzský romanopisec Honoré de Balzac.

4. Trestněprávní úprava obchodování s lidmi

Obchodování s lidmi je spojeno se závažným porušováním lidských práv a lidské důstojnosti a zahrnuje takové kruté praktiky, jako je zneužívání a podvádění bezbranných osob, používání násilí, pohrůzek a nátlaku. Většinou jde o obchodování se ženami za účelem nucené prostituce. Nezahrnuje však jen sexuální vykořisťování, ale je v něm obsaženo také kořistění z práce jiné osoby, často v podmínkách podobných otroctví.

Trestněprávní úprava obchodu se ženami byla počátkem 20. století ještě naprosto nedostatečná. Zato obchod se ženami se rozmáhal, využíval zdokonalených dopravních prostředků, hospodářské tísně obyvatelstva i shovívavosti jednotlivých vlád k tomu, aby se celosvětově organizoval podle všech pravidel obchodu. Obchod se ženami, který se dříve omezoval vždy na určité území, se stal ponenáhlu jevem mezinárodním. Stále zřetelněji se prosazoval názor, že bez účinné spolupráce a jednotné cílevědomé represe všech zainteresovaných států nelze účinně čelit zločinným organizacím obchodníků se ženami. Více byla pocítována nutnost mezinárodní spolupráce při potlačování obchodu se ženami i potřeba jeho mezinárodní úpravy.

Za účasti vzrůstajícího počtu států se konaly četné mezinárodní konference, které se uvedenou problematikou zabývaly. Představitelé států zúčastněných na těchto konferencích přijali řadu dokumentů orientovaných na boj proti obchodování s lidmi, především se ženami a dětmi. Přehled nejdůležitějších mezinárodních dokumentů je uveden v následující části.

4.1. Nejdůležitější mezinárodní dokumenty

Mezinárodní úmluva o potlačení obchodu s děvčaty z 18. 5. 1904:

První úmluva, která usiluje o potlačení obchodu se ženami a děvčaty. Upravuje však jen policejní zabezpečovací opatření proti tomuto obchodu. Smluvní strany se zavázaly zřídit nebo označit úřad, který by sbíral zprávy o verbování žen a dívek k smilstvu v cizině. Tak např. na nádražích a v nalodňovacích přístavech má být pátráno po obchodnících se ženami a jejich obětech.

V zákonných mezích mohou být vyslýchány ženy a děvčata, cizí státní příslušnice, které provozují prostituci, aby zjištěny byly příčiny, pro které opustily svou vlast. Úmluvou byla zároveň učiněna opatření, aby ženy mohly být dopraveny zpět do vlasti, když o to

žádají ony nebo jejich příbuzní. Nemá-li žena vlastních prostředků ani příbuzných, kteří by náklad hradili, ponese ho země, v níž žena se nalézá, a její země domovská.

Mezinárodní úmluva o potlačení obchodu s děvčaty ze 4. 5. 1910:

Úmluva byla vyhlášena v rakouském říšském zákoníku pod č. 26 /1913 říš. zák. Spolu s ní jako přídavek pod stejným číslem byla publikována též předchozí úmluva ze dne 18. 5. 1904. Přístup Československé republiky k oběma úmluvám byl proveden vyhláškou ministra zahraničních věcí pod č. 160/1922 Sb.

Jde již o skutečnou mezinárodní úmluvu tohoto druhu, byť její ustanovení jsou pouze rámcová. Účel úmluvy je vyjádřen již v jejím úvodu těmito slovy: aby byl co možná účinně potlačen obchod známý pod jménem „obchod s děvčaty“. Podle čl. 1 a 2 potrestán má být každý, kdo najal nebo odvezl **nezletilou** ženu nebo dívku, třebas i s jejím souhlasem, k ukojení chtíčů jiného a rovněž, kdo **zletilou** ženu lstí nebo násilím, vyhrožováním nebo jiným donucovacím prostředkem najal nebo odvezl. V obou případech hrozí postih i v tom případě, když jednotlivá jednání, jež naplňují skutkovou podstatu trestného činu, byla spáchána v různých státech. Účelem je usnadnit stíhání mezinárodního obchodu se ženami, poněvadž tu skutkovou podstatu činu skládá celá řada jednání, jež se odehrají v nejrůznějších státech.

Z uvedeného vyplývá, že zásada trestnosti obchodu se ženami ve všech případech chrání jen ženy nezletilé; jejich ochrana je absolutní. Není rozhodné, zdali se daly najmout dobrovolně, či se tak stalo proti jejich vůli, zda byly pohlavně neporušeny apod. Naproti tomu ženám zletilým se ochrany dostává jen za určitých kvalifikovaných okolností, totiž je-li žena lstí a podvodem udržována v nevědomosti o svém pravém určení, nebo ví-li sice o něm, ale hrozbou, násilím, zneužitím pravomoci nebo jiným donucovacím prostředkem je jí znemožněno, aby mu unikla. V tomto směru zřejmě převládl názor, že u starších žen nebezpečí není tak hrozné a tudíž nepotřebují tak pronikavé ochrany jako ženy nezletilé.

Mezinárodní úmluva o potírání obchodu s ženami a dětmi ze 30. 9. 1921:

Po světové válce, která na několik let zastavila veškeré úsilí mezinárodního společenství o potírání obchodu s ženami, přináší změnu rok 1918. Byla utvořena Společnost národů a jí byla svěřena ochrana mezinárodních smluv. Radě Společnosti národů připadl pak dozor nad stíháním obchodu s ženami a tato si k tomu cíli jmenovala zvláštní komisi.

Dosavadní zkušenosti ukázaly celou řadu nedostatků a potřebu revize předchozích smluv, čelících obchodu s ženami. Za této situace se v roce 1921 schází konference v Ženevě,

keré se zúčastnilo 34 států a četné soukromé korporace. Doporučení konference byla vyjádřena v mezinárodní úmluvě o potírání obchodu se ženami a dětmi ze dne 30. 9. 1921, k níž přistoupila i naše republika (č. 123/1924 Sb.).

Zvýšena má býti ochrana poskytnutá již mezinárodní úmluvou z r. 1910. Proto strany, které dosud k této úmluvě nepřistoupily, se zavazují učiniti tak co nejdříve. Všechny smluvní strany jsou povinny učinit vhodná opatření, aby byly vypátrány osoby zabývající se obchodem s ženami. Pojmové znaky trestného činu shodují se s čl. 1 a 2 úmluvy z roku 1910 s tím rozdílem, že objektem může býti nejen žena, ale i dítě obojího pohlaví. Významná jsou i ustanovení úmluvy, podle nichž je trestný i pokus a přípravné jednání směřující ke spáchání trestných činů uvedených v čl. 1 a 2 úmluvy z roku 1910.

Mezinárodní úmluva o potírání obchodu zletilými ženami z 11. 10. 1933:

Účastníci konference konstatovali, že si přejí dokonaleji zajistit potírání obchodu s ženami a dětmi a proto se rozhodli doplnit novou úmluvou předchozí úmluvy z let 1904, 1910, 1921 o potírání obchodu s ženami a dětmi. V republice Československé byla úmluva vyhlášena pod č. 32/1936 Sb.

Podle čl. 1 kdo, aby ukojil chlípnost druhého, najme, zavlče nebo dodá zletilou ženu nebo dívku, třeba s jejím souhlasem, za nemravným účelem v jiném státě, bude trestán i tehdy, byly-li jednotlivé činnosti, které tvoří skutkovou podstatu trestného činu, spáchány v různých státech. Čl. 2 uvádí, že smluvní strany, jejichž zákonodárství nestačilo by již nyní, aby byly potlačovány trestné činy uvedené v předchozím článku, se zavazují, že učiní opatření, kterých je třeba, aby tyto trestné činy byly potrestány přiměřeně podle jejich tíže.

Úmluva o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob ze dne 2. 12. 1949:

Úmluva sjednocuje nejdůležitější předpisy dřívějších konvencí, ke kterým Československo přistoupilo již před druhou světovou válkou. Za její podklad byl vzat návrh, vypracovaný dřívější Společností národů v roce 1937. Tehdejší Československo k úmluvě přistoupilo dne 14. 3. 1958, ale úmluva nebyla publikována ve Sbírce zákonů. Nabytím platnosti úmluvy mezi stranami přestaly platit výše uvedené předchozí mezinárodní úmluvy z let 1904, 1910, 1921 a 1933. Česká republika je smlouvou vázána jako nástupnický stát.

Úmluva ukládá všem smluvním stranám zejména stíhat a trestat osoby, které provozují nebo podporují obchod s lidskými bytostmi za účelem prostituce. Článek 1 v tomto směru stanoví: smluvní strany se zavazují potrestat každou osobu, která kvůli uspokojení

žádostivosti druhého a) získá, zláká nebo svede za účelem prostituce jinou osobu, i s jejím souhlasem, b) těží z prostituce jiné osoby, a to i se souhlasem této osoby. Podle článku 3 v míře, v jaké to umožňuje zákonodárství smluvní strany, bude rovněž potrestán jakýkoliv pokus nebo příprava směřující ke spáchání činu uvedeného v článku 1.

Úmluva dále ukládá zrušit nebo odvolat každý zákon nebo jiný předpis, podle něhož se musí osoby oddávající se prostituci podrobit zvláštní registraci nebo vlastnit zvláštní doklady apod. Ponechává nedotčenu zásadu, že trestné činy, kterých se týká, budou v každém státě určovány, stíhány a souzeny podle vnitřního zákonodárství.

Podle článku 17 v souvislosti s přistěhovalectvím a vystěhovalectvím se smluvní strany zavazují, že v rámci svých závazků, uložených touto úmluvou, učiní nebo zachovají v platnosti opatření nutná k potírání obchodu s osobami obojího pohlaví za účelem prostituce. Podrobněji úmluva též pojednává o závazku smluvních stran učinit vhodná opatření pro přechodné zajištění potřeb a výživy obětí mezinárodního obchodu s lidmi za účelem prostituce, které jsou bez prostředků, než budou učiněna všechna opatření pro jejich repatriaci.

Protokol OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, kterým se doplňuje Úmluva OSN proti mezinárodnímu organizovanému zločinu:

Text úmluvy byl po projednání Valným shromážděním OSN předložen k slavnostnímu podpisu na konferenci v italském Palermu v prosinci roku 2000, kde se k němu připojila také Česká republika. Doplnkový protokol Česká republika podepsala dne 10. prosince 2002.

Uvedené dokumenty představují rozhodující krok v boji proti obchodování s lidmi a k mezinárodní spolupráci v této oblasti.

Účel protokolu definuje jeho článek 2 takto:

- a) prevence a boj s obchodováním s lidmi se zvláštním zřetelem na ženy a děti,
- b) ochrana a pomoc obětem takového obchodování, s plným ohledem na jejich lidská práva a
- c) zahájení spolupráce mezi členskými státy za účelem dosažení těchto cílů.

Pojem „obchodování s lidmi“ vymezuje článek 3 následujícím způsobem:

Obchodováním s lidmi se rozumí najímání, doprava, přeprava, přechovávání nebo získávání osob za účelem jejich vykořisťování, a to za použití násilí, pohrůžky násilím nebo jiných forem nátlaku, únosu, lsti, podvodu, zneužití moci nebo stavu bezbrannosti, anebo

poskytnutím či přijetím finančních prostředků nebo jiného prospěchu k získání souhlasu osoby vykonávající dozor nad jinou osobou. Vykořisťování zahrnuje zejména kořistění z prostituce jiných nebo z jiných forem sexuálního využívání, z nucených prací nebo služeb, z otroctví, nevolnictví nebo odstraňování orgánů.

Souhlas oběti obchodování s lidmi k úmyslnému vykořisťování uvedenému v předchozím odstavci bude neúčinný tam, kde byl použit některý z prostředků uvedených v tomto odstavci.

Najímání, doprava, transfery, ukrývání nebo přijímání **dítěte** pro účely vykořisťování bude považováno za obchodování s lidmi i v případě, že nebude zahrnovat žádný z prostředků uvedených v prvním odstavci shora. Dítětem se rozumí jakákoliv osoba mladší osmnácti let.

Protokol obsahuje další články, které podrobněji upravují dílčí otázky, jako je např. trestnost, ochrana obětí obchodování s lidmi, prevence obchodování s lidmi a další. Pokud jde o trestnost např. stanoví, že každý členský stát přijme taková legislativní a další opatření, kterých bude zapotřebí k zavedení trestných činů spočívajících ve skutcích stanovených v článku 3 tohoto protokolu, pokud jsou tyto spáchány mezinárodně. Na ochranu obětí pamatuje článek 6, který mimo jiné stanoví, že v příslušných případech a v rozsahu možném podle domácího práva se zavazuje každý členský stát chránit soukromí a identitu obětí obchodování s lidmi. Každý členský stát rovněž vynaloží úsilí k zajištění fyzické bezpečnosti obětí po dobu, po kterou se nacházejí na jeho území a zajistí, že jeho domácí právní systém bude obsahovat opatření, která umožní obětem možnost získat náhradu za utrpěné škody.

Úmluva o právech dítěte:

Úmluva byla přijata v New Yorku dne 20. 11. 1989 a v platnost vstoupila dnem 2. 9. 1990. Pro naši republiku vstoupila v platnost dnem 6. 2. 1991. Je publikována pod č. 104/1991 Sb. Reaguje na potřebu zvýšené ochrany dětí a je jedním ze specializovaných instrumentů pro mezinárodní ochranu lidských práv, přijatých v rámci OSN v roce 1989. Je možno ji zařadit mezi důležité dokumenty orientované na boj proti obchodování s lidmi, konkrétně obchodování s dětmi.

Článek 1 úmluvy stanoví, že pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.

Podle článku 35 přijímají státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, všechna nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná opatření k zabránění únosů dětí, prodávání dětí a obchodování s nimi za jakýmkoli účelem a v jakékoli podobě.

4.2. Vývoj trestněprávní úpravy obchodování s lidmi a její současný stav v České republice

K vývoji naší trestněprávní úpravy obchodování s lidmi je třeba uvést, že trestní zákony naší republiky, ať již bývalého Československa, či současné České republiky, vždy prováděly výše uvedené mezinárodní úmluvy o potírání obchodu s lidmi, resp. se ženami.

Prvním zákonem, kterým byla upravena otázka obchodu se ženami u nás, byl **zákon o vystěhovalectví č. 71/1922 Sb.** Ustanovením § 35 uvedeného zákona byly provedeny výše uvedené mezinárodní úmluvy o potírání obchodu se ženami ze 4. 5. 1910 a z 30. 9. 1921. Proč se tak stalo a proč tyto trestné činy vyžadují zvýšenou pozornost, výstižně argumentuje důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o vystěhovalectví takto: Vystěhovanci ženského pohlaví jsou zvláště nebezpečně ohrožováni mezinárodním obchodem se ženami, jehož nebezpečí neleží ani tak v podkopávání mravnosti, jako v ohrožování svobody jeho obětí. Oběť nezná zpravidla řeč země, nezná státního zřízení, její příbuzní a přátelé jsou vzdáleni, nemá peněžních prostředků a cítí se jako příslušnice jiného státu méně chráněna. K tomu přistupuje okolnost, že ve státech, kam obchod se ženami nejvíce směřuje, není veřejná moc dostatečně silnou, aby chránila svobodu před vykořisťováním a potlačováním.

Ustanovením § 35 citovaného zákona mělo být postiženo trestem dodávání žen do ciziny k účelům smilným. P ř e č i n u se dopouštěl, kdo osobu ženského pohlaví najal nebo dopravil do ciziny v úmyslu, aby jí bylo užito k chlípným účelům jiného.

Čin byl z l o č i n e m :

- a) byl-li spáchán lstí, totiž vyvoláním neb utvrzením omylu ženy o jejím pravém zaměstnání v cizině;
- b) mělo-li se ženy užítí v cizině ke smilstvu provozovanému po živnostensku;
- c) šlo-li o osobu pohlavně bezúhonnou;
- d) byl-li viník pro tento zločin již potrestán;
- e) provozoval-li tuto činnost po živnostensku.

Jako p ř e č i n se trestalo také spojení s jinými k provozování obchodu se ženami.

Ustanovení § 35 zákona o vystěhovalectví bylo v platnosti až do přijetí prvního poválečného **trestního zákona č. 86/1950 Sb.** V tomto trestním zákoně byl zakotven nový trestný čin **obchod se ženami podle § 243.** Jím byly provedeny mezinárodní úmluvy o potírání obchodu se ženami ze 4. 5. 1910, z 30. 9. 1921 a z 11. 10. 1933.

Skutková podstata trestného činu obchodu se ženami podle § 243 trestního zákona č. 86/1950 Sb. postihovala toho, *kdo do ciziny zláká, najme nebo dopraví ženu v úmyslu, aby jí tam bylo užito k pohlavnímu styku s někým jiným.* Přísnější trest podle odstavce 2 hrozil

pachateli, dopustil-li se uvedeného činu v úmyslu, aby ženy bylo užito k pohlavnímu styku za úplatu, dopustil-li se takového činu na ženě mladší než osmnáct let, nebo byla-li tu jiná zvláště přítěžující okolnost.

Dne 1. ledna 1962 nabyl účinnosti nový **trestní zákon č. 140/1961 Sb.**, který po mnoha novelizacích provedených po roce 1989 v České republice dosud platí. Ve svém původním znění obsahoval trestný čin pod názvem **obchodování se ženami podle § 246**, jehož základní skutková podstata měla shodné znění jako trestný čin obchod se ženami podle § 243 předchozího trestního zákona č. 86/1950 Sb. Pozměněna byla pouze jeho kvalifikovaná skutková podstata v tom směru, že oproti předchozí právní úpravě přísněji postihovala pachatele, který čin spáchal jako člen organizované skupiny a dále, spáchal-li takový čin v úmyslu, aby ženy bylo užito k prostituci. Okolnost, že takový čin spáchal na ženě mladší než osmnáct let, byla ponechána beze změny.

Významná změna citovaného ustanovení § 246 trestního zákona byla provedena jeho **novelou č. 134/2002 Sb.**, která nabyla účinnosti dnem 1. 7. 2002. Název trestného činu podle § 246 byl novelou pozměněn na **obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku**. Důvodová zpráva k novele uvádí, že trestný čin obchodování se ženami se upravuje tak, aby se vztahoval na obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku, a to bez ohledu na to, zda jde o dítě, ženu nebo muže. Tím se zajišťuje i z hlediska trestněprávní ochrany rovnost pohlaví, jak je vyžadována čl. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod. Novela nerozlišuje, zda jde o zláskání, nájem nebo dopravení jiného do ciziny či z ciziny. Vzhledem k tomu, že v souvislosti s touto v poslední době se rozšiřující trestnou činností dochází i k zvláště závažným následkům, zavádí se zároveň i přísnější postih v závislosti na okolnostech podmiňujících použití vyšší trestní sazby. Toto ustanovení při obchodování s dětmi je speciální ve vztahu k trestnému činu obchodování s dětmi podle § 216a.

Skutková podstata trestného činu obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku podle § 246 trestního zákona má nyní po přijetí novely č. 134/2002 Sb. toto znění:

*1. Kdo **do ciziny** nebo **z ciziny** zláká, najme nebo dopraví **jiného** v úmyslu, aby ho bylo užito k pohlavnímu styku, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.*

2. Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odst. 1 jako člen organizované skupiny,

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat značný prospěch,

- c) spáchá-li takový čin na jiném mladším než osmnáct let, nebo*
- d) spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci.*

3. Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odst. 1 těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek, nebo*
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat prospěch velkého rozsahu.*

4.3. Obchodování s lidmi v návrhu nového trestního zákona České republiky

V současné době je v závěrečné fázi příprava **návrhu nového trestního zákona**, který nahradí stávající trestní zákon č. 140/1961 Sb. S platností nového trestního zákona je uvažováno od počátku roku 2005. Podle důvodové zprávy k návrhu zákona se zavádí zcela nový trestný čin **obchodování s lidmi podle § 146**, který vznikl úpravou a rozšířením stávajícího trestného činu obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku s přihlédnutím k Rámcovému rozhodnutí Rady Evropské unie ze dne 19. 7. 2002 o boji proti obchodování s lidmi. Nově zaváděná skutková podstata rozlišuje obchodování s **děťmi** (osobami mladšími osmnácti let), které je postihováno v každém případě, i když nebylo použito násilí, pohrůžky násilí nebo lsti, ani zneužití omylu, tísně nebo závislosti, neboť děti jsou bezbrannější než dospělí, a proto hrozí u nich větší nebezpečí, že se stanou obětí obchodu s lidmi, a obchodování s osobami **staršími osmnácti let**, u nichž se trestní postih váže právě na použití násilí, pohrůžky násilí nebo lsti, anebo zneužití omylu, tísně nebo závislosti. Nové znění již s ohledem na poslední mezinárodní dokumenty v této oblasti (především Protokolu OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, kterým se doplňuje Úmluva OSN proti mezinárodnímu organizovanému zločinu, podepsaná v Palermu roku 2000), není formulováno jen pokud jde o přeshraniční obchodování (z ciziny nebo do ciziny), ale zcela obecně, a proto se vztahuje i na **vnitrostátní** obchodování s lidmi. Tím toto ustanovení reaguje na situaci, že i Česká republika se v rámci organizovaného zločinu stává zemí určenou pro obchodování s lidmi. Nová skutková podstata postihuje pouze obchod s lidmi za účelem jejich vykořisťování v ní uvedenými formami, nikoli samotné vykořisťování, které je postižitelné podle obecných ustanovení.

Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby u obchodování s lidmi jsou stanoveny tak, aby byly přísněji postiženy především případy užití lidí, s nimiž je obchodováno pro prostituci, což je klasický případ obchodování především se ženami a dětmi, také případy organizování obchodu s lidmi ze strany organizovaného zločinu, dále

způsobení nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti, příp. způsobení takového následku, snaha získat značný prospěch nebo prospěch velkého rozsahu.

Skutková podstata trestného činu **obchodování s lidmi podle § 146** je v návrhu nového trestního zákona formulována takto:

(1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá dítě, aby ho bylo užito

- a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování, anebo k výrobě pornografického díla,*
 - b) k odběru tkáně nebo orgánu z jejího těla,*
 - c) k otroctví nebo nevolnictví, nebo*
 - d) k nuceným pracím nebo jiným formám vykořisťování,*
- bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až na deset let.*

(2) Stejně bude potrestán, kdo jinou osobu než uvedenou v odst. 1 za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy, lstí, anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá, aby jí bylo užito

- a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování, anebo k výrobě pornografického díla*
- b) k odběru tkáně nebo orgánu z jejího těla,*
- c) k otroctví nebo nevolnictví, nebo*
- d) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování.*

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,*
- b) vydá-li takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti,*
- c) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo*
- d) spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci.*

(4) Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 těžkou újmu na zdraví nebo smrt,*
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo*
- c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.*

(5) Příprava je trestná

V současné době se předpokládá novelizace § 246 v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie od 1. 5. 2004

4.4. Vybrané související trestné činy

Kuplířství

Ustanovení o kuplířství obsahoval již rakouský trestní zákoník z roku 1852, který byl u nás v platnosti až do poloviny roku 1950. Šlo jednak o zločin kuplířství na nevinné osobě (§ 132–§ 133), jednak o přestupek kuplířství (§ 512 - § 514).

Do **trestního zákona č. 86/1950 Sb.** bylo kuplířství zařazeno teprve jeho **novelou č. 63/1956 Sb.** v následujícím znění:

Trestného činu kuplířství podle § 243a se dopustí, *kdo jiného zjedná, přiměje nebo svede k provozování prostituce, nebo kdo kořistí z prostituce provozované jiným.*

Zcela shodně byla formulována skutková podstata trestného činu kuplířství podle § 204 v **trestním zákonu č. 140/1961 Sb.** Trestné jsou dva druhy jednání: 1. kdo jiného zjedná, přiměje nebo svede k provozování prostituce, 2. kdo kořistí z prostituce provozované jiným.

Podle důvodové zprávy k trestnímu zákonu byl postih kuplířství do zákona pojat též v důsledku mezinárodního závazku našeho státu. Konkrétně jde o Mezinárodní úmluvu o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob ze dne 2. 12. 1949, k níž Československo přistoupilo dne 14. 3. 1958.

Organizování prostituce a kořistění z ní se v devadesátých letech stalo, zejména v některých místech republiky, výrazným problémem. Na to reagovala **novela trestního zákona č. 290/1993 Sb.** Základní skutkovou podstatu trestného činu kuplířství podle § 204 trestního zákona č. 140/1961 Sb. ponechala novela v platnosti, avšak podstatně zpřísnila postih kvalifikovaných forem (např. jedná-li pachatel proti vůli osoby provozující prostituci, spáchal-li takový čin jako člen organizované skupiny, získal-li jím značný prospěch nebo spáchal-li jej na osobě mladší osmnácti let, popřípadě mladší patnácti let). Právní úprava provedená citovanou novelou je dosud v platnosti.

Statistika: Počty pachatelů odsouzených našimi soudy pro trestný čin kuplířství podle § 204 v posledních pěti letech: 1998 - odsouzeno 131 osob, 1999 - 123 osob, 2000 - 94 osob, 2001 - 85 osob, 2002 - 83 osob.

Obchodování s dětmi

Skutková podstata trestného činu obchodování s dětmi podle § 216a byla do trestního zákona vložena jeho **novelou č. 557/1991 Sb.** Důvodem bylo splnění závazku plynoucího z Mezinárodní úmluvy o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.), která náš stát zavazuje přijmout příslušná opatření k ochraně dětí, zabránit jejich únosům a obchodování s nimi. Definice dítěte byla převzata z článku 1 úmluvy. Rozumí se jím osoba mladší než osmnáct let, pokud nedosáhla zletilosti již dříve (§ 216b trestního zákona).

Trestného činu obchodování s dětmi podle § 216a se dopustí pachatel, který *za odměnu svěří dítě do moci jiného za účelem adopce, využívání dětské práce nebo pro jiný účel*. Jiným účelem může být např. dětská prostituce. Úmluva o právech dítěte zakazuje obchodování s dětmi za jakýmkoliv účelem. Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu stíhá přísněji pachatele, který se činu dopustí jako člen organizované skupiny, získá-li takovým činem značný prospěch, způsobí-li jím těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek.

Statistika: V letech 1998–2001 nebyl pro trestný čin obchodování s dětmi odsouzen žádný pachatel a pouze jeden byl odsouzen v roce 2002.

Ohrožování mravní výchovy mládeže

Základní skutková podstata trestného činu ohrožování mravní výchovy mládeže podle § 217 tr. zák. míří na pachatele, který *vydá, byť i z nedbalosti, osobu mladší než osmnáct let nebezpečí zpustnutí tím, že umožní jí vést zahálčivý nebo nemravný život, nebo svádí ji k zahálčivému nebo nemravnému životu*. Nemravným životem se rozumí život vedený v rozporu se zásadami morálky, např. prostituce.

Statistika: Počty odsouzených pro trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže byly následující: 1998 - 394 osob, 1999 - 394 osob, 2000 - 397 osob, 2001 - 419 osob, 2002 - 551 osob.

Zavlečení do ciziny

Objektem trestného činu zavlečení do ciziny podle § 233 trestního zákona je zde osobní svoboda ve smyslu svobody pobytu. Trestný čin spočívá v tom, že pachatel *jiného zavleče do ciziny*. Zavlečení do ciziny je dopravení člověka za hranice České republiky proti jeho vůli. Může se tak stát jakýmkoli způsobem, násilím, lstí, oklamáním, pod pohrůžkou

násilí nebo pod různými záminkami apod. K většině případů zavlčení do ciziny dochází tak, že pachatelé násilím přinutí posádku letadla vnitrostátní tratě, aby změnila kurz a přistála v cizině.

Statistika: Postih pro uvedený trestný čin byl zcela zanedbatelný. V letech 1998–2001 nebyl nikdo odsouzen, pouze v roce 2002 byla odsouzena jedna osoba.

4.5. Několik poznámek k problematice prostituce

Problematika obchodování s lidmi je bezprostředně spojena s problematikou prostituce. Definice prostituce není vymezena žádným mezinárodním dokumentem a ani právním řádem České republiky není komplexně řešena. Lze konstatovat, že prostituce je pohlavní styk s jinou osobou nebo osobami za úplatu. Pohlavním stykem se v tomto smyslu rozumí jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby, ať již stejného či různého pohlaví, takže jde o širší pojem než soulož.

Sama prostituce u nás není a ani dříve nebyla trestným činem. Do 30. 6. 1990 mohla být přečinem příživnictví podle zákona č. 150/1969 Sb. Nyní může být přestupkem proti veřejnému pořádku podle § 47 odst. 1 písm. c) zákona č. 200/1990 Sb., v úplném znění, za předpokladu, že pachatel svým jednáním poruší veřejný pořádek tím, že **vzbudí veřejné pohoršení**. Pachatel však musí jednat veřejně, tedy buď před více než dvěma osobami současně přítomnými, nebo obsahem tiskoviny, filmu, rozšiřováním spisu apod. V souvislosti s prostitucí by mohl být tento přestupek spáchán např. uskutečňováním pohlavního styku na veřejnosti apod. Jednání osoby je nutno posuzovat vždy s ohledem na dané místo a čas, zvyklosti v obci a jiné objektivní znaky. V některých případech může být provozováním prostituce na místě veřejnosti přístupném nebo i veřejně naplněna skutková podstata trestného činu výtržnictví podle § 202 trestního zákona (*pachatel se dopustí veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném hrubé neslušnosti*).

Lze rovněž postihovat i některé jevy související s prostitucí. Především sem patří již výše zmíněný trestný čin kuplířství podle § 204 trestního zákona. Skutková podstata tohoto trestného činu však nepostihuje poskytování prostituce jako takové, nýbrž osobu či osoby, které se na činnosti prostitutky různým způsobem podílejí. Trestný je ten, kdo jiného zjedná, přiměje nebo svede k provozování prostituce nebo kdo kořistí z prostituce provozované jiným.

Speciální formou kuplířství je pak jednání, které je podřazeno pod § 246 trestního zákona, a to obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku (dříve obchodování se ženami), kdy jsou osoby, především dívky, pro provozování prostituce dopraveny do ciziny nebo

z ciziny. Podle § 246 odst. 1 činnost pachatele záleží v tom, že do ciziny nebo z ciziny zláká, najme nebo dopraví jiného v úmyslu, aby ho tam bylo užito k pohlavnímu styku s jiným. Spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci, naplňuje znaky trestného činu podle § 246 odst. 1, 2 písm. d) trestního zákona. Trestný čin obchodování s lidmi podle § 246 odst. 1, 2 písm. d) je ve vztahu k trestnému činu kuplířství podle § 204 odst. 1 trestným činem speciálním, a jeho jednočinný souběh s tímto trestným činem je proto vyloučen.

Prostituci nelze vymýtit, je však možno ji určitým způsobem regulovat tak, aby nenarušovala veřejný pořádek, neohrožovala zdraví občanů ani výchovu dětí a mládeže a neurážela mravní cítění veřejnosti. Již delší dobu se jeví snaha prosadit přijetí speciálního zákona o prostituci, jehož prostřednictvím bude možné prostituci regulovat. Ministerstvo spravedlnosti např. v roce 1994 zahájilo práce na samostatném zákoně o některých opatřeních k regulaci prostituce a v tomtéž roce předložilo do Legislativní rady vlády ČR návrh příslušného zákona. Podle předkládací zprávy návrh zákona vycházel z předpokladu, že není reálné prostituci, jako určitý sociálně patologický jev, právním předpisem účinně zakázat, jak ale dokazují zkušenosti jiných států, je možné právním předpisem stanovit určitá restriktivní opatření tak, aby prostituce nebyla veřejností pocítována jako výrazný problém veřejného pořádku a aby také nepředstavovala vážné zdravotní ohrožení.

Podle návrhu citovaného zákona by byla osoba, která hodlá provozovat prostituci, povinna tuto skutečnost pro evidenční a kontrolní účely oznámit okresnímu úřadu, v jehož obvodu bude prostituci provozovat, a současně předložit lékařskou zprávu, že netrpí pohlavně přenosnou nebo jinou infekční nemocí. Dokladem o splnění uvedené povinnosti by mělo být osvědčení vystavené okresním úřadem, které má platnost jeden měsíc s tím, že je lze prodloužit na žádost osoby, jíž bylo vystaveno. Návrh zákona tedy předpokládal, že prostituce nebude podnikáním, ale bude činností trpěnou.

Návrh zákona byl ve vládě projednán, nebyl však přijat. Ve věci bylo přijato stanovisko Legislativní rady vlády ČR, aby případná opatření směřující k omezování nabízení a poskytování sexuálních služeb byla řešena novelami zákona o živnostenském podnikání a zákona o obecní policii. Věcný záměr speciálního zákona o prostituci je v současné době připravován rovněž v resortu ministerstva vnitra.

Problematikou prostituce se zabývají i vrcholné orgány hlavního města Prahy. Rada hlavního města Prahy přijala dne 9. 9. 2003 usnesení k řešení problematiky prostituce vytvořením zákona o regulaci prostituce a změnou některých dalších zákonů. Na základě schválených zásad bude vypracován návrh zákona, který v případě schválení Zastupitelstvem

hlavního města Prahy bude předložen jako legislativní iniciativa Parlamentu ČR. Podle zmíněných zásad prostituce má být legalizována a posuzována jako samostatná výdělečná činnost, která nebude mít povahu živnosti.

Je nepochybné, že s prostitucí byly, jsou a budou problémy. Proto je zcela na místě snaha čelit těmto problémům hledáním vhodných legislativních a dalších opatření. V tomto smyslu by uvažovaný zákon o prostituci měl především vymezit základní pojmy a stanovit podmínky, za kterých bude možno provozovat prostituci, jakož i sankce za porušování těchto podmínek.

5. Statistický přehled

Následující statistický přehled poskytuje určitý celkový obraz o tom, jak v praxi reaguje trestní soudnictví v České republice na obchodování se ženami. Tabulky uvádějí základní relevantní informace o skutečnostech, které ilustrují fenomén trestné činnosti obchodování se ženami. Na obchodování je úzce navázána další kriminální aktivita, a to kuplířství, protože většina obětí obchodování je nucena k prostituci. Vzhledem k tomu, že došlo ke změně zákonné úpravy (rozšíření definice trestného činu obchodování z obchodování se ženami na obchodování s lidmi, tedy i s muži a nezletilými osobami), jsou z důvodu zachování srovnatelnosti údajů v časových řadách tabulky ukončeny rokem 2001.

Pramenem údajů pro tuto část práce byla Statistická ročenka kriminality, kterou vydává *Ministerstvo spravedlnosti České republiky*.

Trestný čin obchodování se ženami (§ 246) nepatří k častým soudním agendám. Podílí se na tom nesnadné dokazování a také obava obětí svědčit. V České republice je podle § 246 odsouzeno ročně mezi 10 a 20 trestnými činy, za které je odpovědný zhruba stejný počet pachatelů. Nejvíce osob bylo stíháno (64), obžalováno (56) a odsouzeno (25) v roce 1999; tehdy také dosáhl vrcholu počet odsouzených trestných činů (29).

Tabulka 5.1 Obchodování se ženami (§ 246 trestního zákona)

Rok	Stíháno osob	Obžalováno osob	Odsouzeno osob celkem	Z toho odsouzeno žen	Trestné činy
1996	37	34	10	3	10
1997	26	21	9	2	12
1998	27	25	5	1	9
1999	64	56	25	4	29
2000	35	31	16	2	16
2001	34	33	15	3	17

Pachatelé této kriminální aktivity jsou většinou ve věku 30–39 let, případně ve věku 25–29 let. Ojediněle jde o pachatele mladší, zpravidla ve věku 20–24 let. S postupem doby (ve sledovaném období let 1996–2001) se věk pachatelů zvyšuje; ve vrcholovém roce 1999 se objevují i pachatelé ve věku 40–49 let.

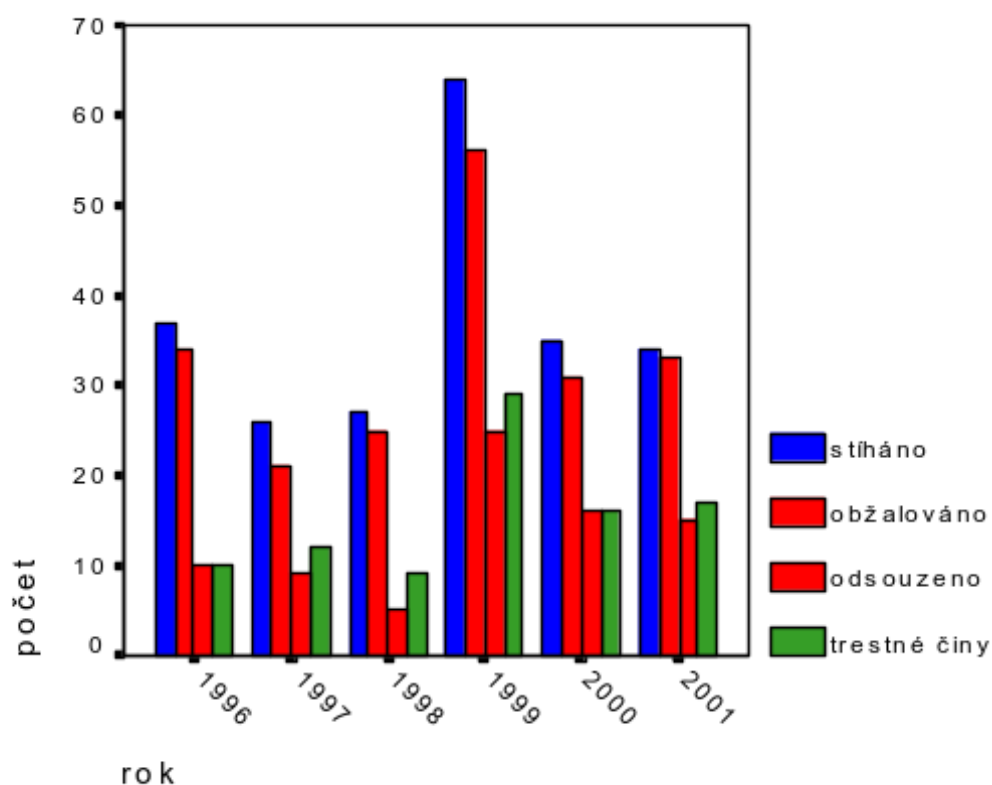
Tabulka 5.2 Obchodování se ženami (§ 246 trestního zákona) - věk pachatele

Rok \ Věk	15-17	18-19	20-24	25-29	30-39	40-49	50 a více
1996	0	0	5	3	1	1	0
1997	1	0	1	3	3	0	1
1998	0	0	0	2	3	0	0
1999	0	1	2	8	8	5	1
2000	0	1	3	2	7	2	1
2001	0	0	4	4	4	2	1

V roce 1999 došlo k výraznému nárůstu aktivity orgánů činných v trestním řízení při postihu obchodování. Graf 5.1 názorně ukazuje, v jakém rozsahu k tomu došlo. Skutečnost byla podle informací ministerstva vnitra ovlivněna dvěma výraznými faktory. Zaprvé byl v 1. pololetí roku 1998 zjištěn zvýšený počet trestné činnosti obchodování s chlapci ve věku do 15 let za účelem homosexuální prostituce a ve 2. pololetí téhož roku zaznamenala policie nárůst aktivit zaměřených na vývoz žen do zahraničí za účelem sexuálního vykořisťování fingovaný jako jejich jiné pracovní činnosti. Aktivita orgánů činných v trestním řízení se s časovým zpožděním projevila v roce 1999.

Zadruhé došlo paralelně k tomu, že v prosinci roku 1998 vyhodnotila Evropská komise dosažené výsledky v oblasti prevence v boji proti obchodování se ženami za účelem sexuálního vykořisťování za období od dubna 1997, kdy došlo k přijetí Haagské ministerské deklarace o evropských pravidlech. Byl stanoven další postup (např. v oblasti spolupráce mezi vládními a neziskovými sektory a spolupráce mezi zeměmi) a Evropská komise vyzvala kandidátské země, mezi nimi i Českou republiku, aby „v rámci přístupového partnerství bojovaly proti obchodování s lidmi na národní úrovni i v rámci prohloubení spolupráce s EU“. Současně se začal pro účely boje proti obchodování s lidmi využívat program PHARE (v letech 1999–2001). Česká republika se do těchto aktivit zapojila.

Graf 5.1 Obchodování se ženami (§ 246 trestního zákona)

Nezřídka napojená aktivita *kuplířství* (§ 204) ukazuje v roce 1999 obdobný vrchol; zde se však týká pouze počtu odsouzených trestných činů (159) a počtu odsouzených osob (131). Počet stíhaných osob se v průběhu celého období snižuje, stejně tak počet obžalovaných osob. Daří se však zřejmě lépe prokazovat trestné činy: od roku 1996 do roku 1999 se zvyšoval podíl odsouzených osob na počtu osob obžalovaných z kuplířství. Od roku 1999 vykazují všechny sledované ukazatele klesající trend.

Tabulka 5.3 Kuplířství (§ 204 trestního zákona)

Rok	Stíháno osob	Obžalováno osob	Odsouzeno osob celkem	Z toho odsouzeno žen	Trestné činy
1996	247	203	58	19	76
1997	220	181	74	24	96
1998	202	152	131	38	159
1999	211	156	123	38	139
2000	187	152	94	26	118
2001	181	151	85	25	105

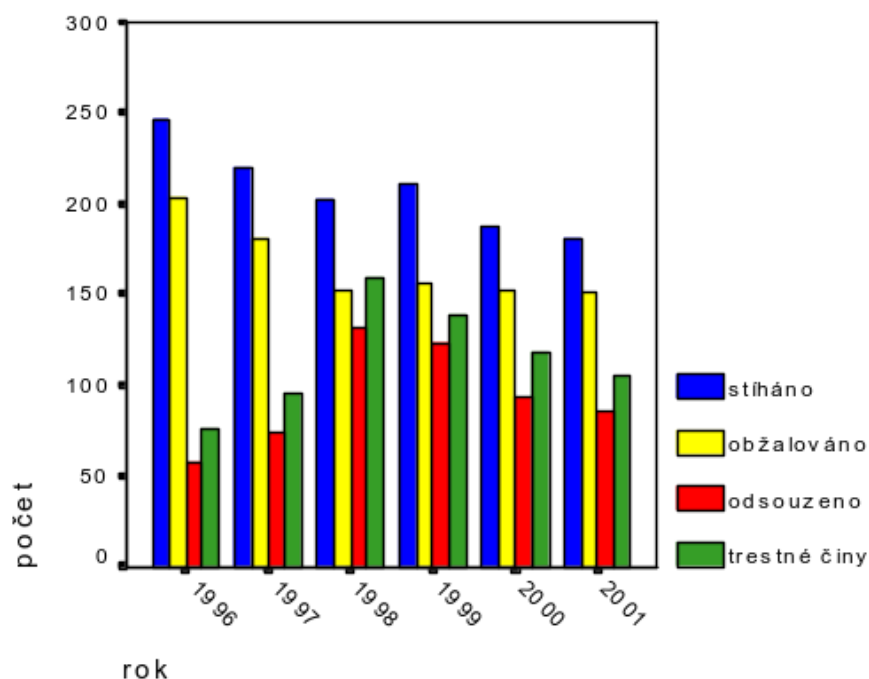
Věková struktura pachatelů kuplířství je obdobná jako u pachatelů obchodování: nejvíc pachatelů je ve věku 30–39 let, dále ve věku 25–29 let, případně 20–24 let. Alarmující je výskyt mladistvých pachatelů z věkové skupiny 18–19 let, a dokonce z věkové skupiny 15–17 let. K nárůstu jejich počtu došlo rovněž v letech 1998 a 1999.

Tabulka 5.4 Kuplířství (§ 204 trestního zákona) - věk pachatele

Rok \ Věk	15-17	18-19	20-24	25-29	30-39	40-49	50 a více
1996	2	4	12	5	22	12	1
1997	3	4	11	19	18	16	3
1998	2	12	25	33	38	16	5
1999	12	10	23	36	28	11	3
2000	3	2	19	21	28	15	6
2001	9	8	13	11	27	16	1

U trestného činu kuplířství vykazuje soudnictví v České republice větší aktivitu než u trestného činu obchodování; Graf 5.2 přehledně ukazuje, že jak stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob, tak prokázaných trestných činů je zhruba třikrát více. Výkyv roku 1999 zde není tak patrný.

Graf 5.2 Kuplířství (§ 204 trestního zákona)

Záležitosti spojené s trestnými činy obchodování se ženami (s lidmi) a kuplířství statisticky sleduje i Policie České republiky. Zdrojem údajů pro následující tabulky je **Policejní prezidium ČR**. Jde o statistiku obětí trestného činu obchodování se ženami včetně věkové struktury obětí; z celkového počtu obětí jsou vyčleněny cizinky. Je sledován počet pachatelů stíhaných policií pro trestný čin obchodování se ženami a je uvedena jejich státní příslušnost. Také statistické údaje související s trestným činem kuplířství se orientují na pachatele; údaje o obětech kuplířství policie nezjišťuje a neeviduje.

Rok / odst.	odst. 1	odst. 2, a)	odst. 2, b)	odst. 2, c)
1996	36	2	16	15
1997	11	1	1	10
1998	31	3	15	19
1999	22	3	10	18
2000	12	4	4	12
2001	27	5	8	26
<i>celkem</i>	<i>139</i>	<i>18</i>	<i>54</i>	<i>100</i>

Tabulka 5.5 Obchodování se ženami (§ 246 trestního zákona)

Podle § 246, odst. 1 - dopravení nebo zlákáni jiné osoby do ciziny nebo z ciziny za tím účelem, aby jí bylo užito k pohlavnímu styku - bylo v období 1996–2001 policií zjištěno celkem 139 osob, nejvíce v letech 1996 (36 osob) a 1998 (31 osob). Podle § 246, odst. 2, a) - pachatel jedná jako člen organizované skupiny - bylo identifikováno nejméně obětí; naopak nejvíce podle § 246, odst. 2, c) - čin spáchaný na osobě mladší 18 let. Podle § 246, odst. 2, b) - čin byl spáchán v úmyslu získat značný prospěch - bylo ve sledovaném období zjištěno celkem 54 obětí, opět nejvíce v letech 1996 (16 osob) a 1998 (15 osob).

Tabulka 5.6 Obchodování se ženami (§ 246 trestního zákona) - oběti cizinky

Rok \ odst.	odst. 1	odst. 2, a)	odst. 2, b)	odst. 2, c)	celkem osob
1996	0	0	0	0	0
1997	0	0	0	0	0
1998	3	0	1	2	3
1999	0	0	0	0	0
2000	0	0	0	0	0
2001	1	0	1	1	1
<i>celkem</i>	<i>4</i>	<i>0</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	

Policíí vyšetřované případy s obchodovanými oběťmi-cizinkami byly prakticky pouze dva, celkem se čtyřmi oběťmi. Vyšetřování probíhalo v roce 1998 a v roce 2001.

Tabulka 5.7 Obchodování se ženami (§ 246 trestního zákona) - věk obětí

Rok \ Věk	0-14	15-17	18-21	22-30	31 a více	skupina obětí (2 a více osob)	celkem obětí
1996	0	8	12	10	2	17	49
1997	0	3	5	0	0	17	25
1998	2	3	8	8	1	42	64
1999	0	5	4	2	0	49	60
2000	0	5	0	1	0	35	41
2001	0	4	6	4	1	52	67
<i>celkem</i>	2	28	35	25	4	212	306

Pozn.: Celkový počet obětí vyjadřuje nejmenší skutečný počet obětí, protože skupina se vykazuje v případech dvou a více obětí

Tabulka 5.7 ukazuje, že většina obětí je ve věku 18–21 let, dále jde o oběti mladistvé ve věku 15–17 let a o oběti ve věku 22–30 let.

Rok	stíhaní muži	stíhané ženy	celkem stíhaných osob	státní příslušnost	počet osob
1996	21	4	25	Česká republika Slovensko Rakousko	23 1 1
1997	11	3	14	Česká republika Slovensko Turecko	12 1 1
1998	35	12	47	Česká republika Slovensko Rakousko	42 4 1
1999	24	6	30	Česká republika Slovensko Ukrajina	28 1 1
2000	14	6	20	Česká republika Slovensko Rusko Rakousko	16 2 1 1
2001	18	8	26	Česká republika Německo Řecko	23 2 1

Tabulka 5.8 Obchodování se ženami (§ 246 trestního zákona) - stíhané osoby a státní příslušnost

Pro trestný čin obchodování se ženami stíhala policie v období 1996–2001 celkem 162 osob, nejvíc v roce 1998 (47 osob). Co se týče státní příslušnosti stíhaných osob šlo

v převážné většině o Českou republiku (celkem 144 osob), dále šlo o občany Slovenské republiky (9 osob). Několik stíhaných pachatelů bylo občany Rakouska (3 osoby) a Německa (2 osoby), ojediněle byli stíháni pachatelé s jinou státní příslušností (Turecko, Řecko, Ukrajina a Rusko).

Tabulka 5.9 Kuplířství (§ 204 trestního zákona) - skutky a stíhané osoby

Rok	skutky celkem	z toho podle odst. 3, b)	stíhaní muži	z toho podle odst. 3, b)	stíhané ženy	z toho podle odst. 3, b)	stíhané osoby celkem
1996	162	2	131	6	54	0	185
1997	124	3	85	4	42	2	127
1998	355	2	86	2	43	0	129
1999	235	2	79	0	39	0	118
2000	136	10	122	17	44	9	166
2001	154	8	100	6	34	3	134

U trestného činu kuplířství se setkáváme s četnějšími skutky než u trestného činu obchodování se ženami (s lidmi); za zkoumané období to bylo celkem 1 166 skutků, pro které bylo stíháno 859 osob. Roky s nejvyšším počtem stíhaných skutků byly roky 1998 a 1999. Mezi stíhanými osobami jednoznačně převažují muži. V letech 2000 a 2001 došlo k podstatnému zvýšení (ze 2 až 3 ročně na 10, resp. 8) počtu skutků kvalifikovaných jako trestný čin kuplířství spáchaný členem organizované skupiny; takto bylo stíháno 17 mužů a 9 žen.

Tabulka 5.10 sleduje osoby stíhané pro spáchání trestného činu kuplířství z hlediska jejich státní příslušnosti. I zde se setkáváme převážně s občany České republiky (769 osob z celkového počtu 859 osob). Druhou, početně nejsilnější skupinu tvoří - avšak se značným kvantitativním odstupem - občané Slovenska (31 osob), dále občané Ukrajiny (17 osob) a Bulharska (8 osob). Ojediněle jsou stíhány osoby s jinou státní příslušností (Vietnam, Německo, Makedonie, Bosna a Hercegovina, Turecko, Rakousko, Litva, země bývalé Jugoslávie).

Tabulka 5.10 Kuplířství (§ 204 trestního zákona) - stíhané osoby a státní příslušnost

Rok	stíhaní muži	stíhané ženy	celkem stíhaných osob	státní příslušnost	počet osob
1996	131	54	185	Česká republika	170
				Slovensko	12
				Ukrajina	2
				Rakousko	1
1997	85	42	127	Česká republika	117
				Slovensko	4
				Ukrajina	1
				Bulharsko	2
				Německo	1
				Rakousko	1
				Turecko	1
1998	86	43	129	Česká republika	111
				Slovensko	6
				Rusko	3
				Ukrajina	1
				Bulharsko	1
				Lotyšsko	1
				Makedonie	3
				Vietnam	1
				Německo	1
				nezjištěno	1
1999	79	39	118	Česká republika	113
				Slovensko	2
				Bulharsko	3
2000	122	44	166	Česká republika	148
				Slovensko	3
				Ukrajina	11
				Rumunsko	1
				Makedonie	1
				Německo	1
				Turecko	1
2001	100	34	134	Česká republika	110
				Vietnam	6
				Německo	5
				Slovensko	4
				Bosna a Hercegovina	4
				Ukrajina	2
				Bulharsko	2
				země bývalé Jugoslávie	1

6. Analýza trestních spisů

Celkem bylo analyzováno 15 trestních spisů z období 1996–2001 obsahujících svědecké výpovědi 39 poškozených žen (z toho 11 nezletilých) a výpovědi 31 odsouzených podle § 246 tr. zák. za trestný čin obchodování s lidmi, resp. se ženami.

Pouze 1 případ analyzované trestné činnosti (z r. 1996) se týkal *obchodování se ženami z ciziny do České republiky*. Pro významnou odlišnost od ostatních posuzovaných trestných činů uvedeme některé zajímavé podrobnosti z této kauzy.

- V průběhu čtyřtýdenního pobytu na Filipínách tři pachatelé navázali kontakt s manažerkou tanečnic a prostřednictvím místní agentury s příslibem slušného výdělku najali sedm filipínských žen, z toho jednu nezletilou, pro práci v České republice. Výběr provedli se zřetelem na vzhled tanečnic, jejich předchozí zkušenosti, znalost angličtiny a zařídili jejich leteckou přepravu do Prahy. Filipínské ženy uvedly, že byly získány s tím, že budou angažovány v klubu jako tanečnice nebo servírky.

Obžalovaní využili skutečnosti, že filipínské dívky na nich byly daleko od domova zcela závislé, a argumentující smlouvami uzavřenými s dívkami je nutili, aby v Praze v klubu Manila poskytovaly za úplaty sexuální služby včetně pohlavního styku. Trestná činnost obžalovaných byla plánována a promyšlena tak, aby omezili nebezpečí vlastního trestního stíhání. Pro plynulý provoz klubu zajistili pachatelé Filipínkám povolení Úřadovny cizinecké policie k dlouhodobému pobytu a povolení Úřadu práce hl. m. Prahy k zaměstnání v profesi tanečnic a později též živnostenské listy k činnosti v oboru erotických masáží.

Host klubu platil za hodinu pobytu 3500 Kč, za půl hodiny 2000 Kč. Částka zahrnovala erotickou masáž dle dohody se zákazníkem.

Filipínkám byla již před cestou do ČR zaplácena záloha, část svých peněz odváděly filipínské manažerce a vedle částky za jednoho zákazníka měly pevnou měsíční mzdu a dostávaly peníze na stravu. Provozní klubu zajišťoval zdravotní prohlídky Filipínek u lékařky.

Někteří ze zákazníků prý měli zájem o uzavření sňatku s Filipínkami. Pouze pro odrazení od tohoto úmyslu uváděli pachatelé částku 500 000 Kč za možnost odchodu Filipínky z klubu. Bylo prokázáno, že všichni obvinění v různých předem rozvržených funkcích, které zastávali, plánovitě a koordinovaně zajišťovali ve vzájemné součinnosti

celý provoz klubu Manila tak, aby vykazoval finanční efekt v jejich prospěch, přičemž získávali inzerci i jinak vedle filipínských žen také další ženy k tomu, aby poskytovaly pohlavní styk návštěvníkům klubu. Pachatelé se hájili tím, že nemohli vědět, co se přesně na pokojích dělo, a že dívky byly předem instruovány o zákazu pohlavního styku se zákazníky. Jeden z pachatelů měl v době zásahu policie v klubu u sebe pasy Filipínek, údajně k vyřizování různých formalit. Dle výpovědí obětí jim byly pasy odebrány hned po příletu do ČR. Obrátit se na českou policii oběti nenapadlo. Velvyslanectví Filipínské republiky je v Maďarsku a ženy neměly peníze na to, aby tam vycestovaly.

Všichni tři obžalovaní pachatelé byli nejprve soudem prvního stupně odsouzeni v souladu s obžalobou pro trestné činy obchodování se ženami a kuplířství. Navíc u prvního trestného činu byli uznáni vinnými též podle odst. 2 písm. a) ustanovení § 246 tr. zák. jako členové organizované skupiny. V rámci odvolacího řízení však byli zproštěni obžaloby z trestného činu kuplířství a uznáni vinnými jen trestným činem obchodování se ženami. Uložené nepodmíněné tresty odnětí svobody jim byly přeměněny na podmíněné, což odvolací soud odůvodnil dlouhou dobou, která uplynula od spáchání trestného činu, a navíc jeden z pachatelů je otcem dvou nezletilých dětí a další pachatel je těžce nemocen.

Velmi často dochází k tomu, že se oběťmi obchodování stávají ženy, které již předtím vykonávaly prostituci a byly svými pasáky prodány mimo území ČR.

Typický je dále uvedený případ.

- Pachatelé - romští manželé

Muž soukromý podnikatel - taxikář, manželka pracovala jako dělnice. Přestože měli svá řádná zaměstnání, zabývali se kuplířstvím, resp. nabízením sexuálních služeb jiných osob za úplatu.

Na silnici u obce Rudná donutili pachatelé oběť, která se v té době živila prostitucí, k nastoupení do svého osobního vozidla a odvezli ji do svého bydliště v Sokolově, kde ji pod pohrůžkou násilí nutili k prostituci. Jednou se žena pokusila utéci, přemluvila německého zákazníka, ale byla pronásledována pachatelkou a zákazník ji ve strachu vysadil z auta. Na noc ji pachatelé zamykali v bytě. Za to, že nechtěla „šlapat“, ji pachatel zmlátil. Vyhrožovali jí též prodejem dalším pasákům.

Asi po měsíci byla postižená odvezena do baru v Hofu v SRN. Po příjezdu do SRN bylo zřejmé, že s majitelem baru měli pachatelé předem dohodnuty podmínky a majitel jí ihned odebral doklady. Pachatelé jí sdělili, že jim bude muset platit do té doby, než zaplatí svou

„cenu“ . Po dobu dalších dvou měsíců za ní dojížděli a oběť jim musela odevzdávat finanční částky, které si vydělala prostitucí - tímto způsobem získali pachatelé nejméně 5 000 DM.

Později oběť pracovala v baru jako servírka. Po zákroku německé policie - kriminální policejní inspekci Hof (ověřeno Interpolem) - musela žena opustit SRN. Opět se do SRN vrátila, neboť uzavřela sňatek s Němcem.

Trestní oznámení na oba pachatele podala žena v České republice. Společenská nebezpečnost jednání pachatelů je zvýšena faktem, že se trestné činnosti - kuplířství - dopouštěli i na území SRN, tedy poškozovali pověst České republiky v cizině.

Pachatel byl již jednou trestán. Nyní byl společně s manželkou odsouzen na 3 roky odnětí svobody podmíněně.

- Obdobný je i případ, kdy pachatel disponoval v Brně několika byty, které na základě inzerátů pronajímal jednotlivým ženám, aby zde provozovaly prostituci. Dívkám vyhrožoval bitím, současně je i fyzicky napadal, vyhrožoval jim zohavením obličeje, vyhozením z okna nebo tím, že se o jejich jednání dozvědí jejich rodiny. Nutil je platit pokuty, pokud se nebudou chovat způsobem, který jim nařídil. Ženy nutil k tomu, aby mu odevzdávaly vždy nejméně polovinu z peněžní částky za každý poskytnutý pohlavní styk a erotickou službu. Z takto provozované prostituce měl získat nejméně 400 000 Kč, které použil pro svoji potřebu. Z této činnosti jej usvědčilo pět obětí.

Zároveň tento pachatel zlákal jiné tři ženy k prostituci v erotickém klubu Velvet Palace ve Vídni v Rakousku. Tyto dívky musely obviněnému odevzdávat polovinu vydělaných peněz, nebo částku 2 000 ATS za každý týden pobytu ve Vídni. Získal takto nejméně 60 000 ATS, přičemž dívkám vyhrožoval blíže nespecifikovaným násilím a tím, že se o jejich činnosti dozví jejich rodina, pokud se nebudou chovat způsobem jim určeným.

Pachatel byl dosud 2x soudně trestán. Je soukromý podnikatel.

Za prokázanou trestnou činnost - kuplířství dle § 204 tr. zák. a obchodování se ženami dle § 246 tr. zák. - mu byl uložen trest odnětí svobody na 4 roky nepodmíněně.

Třetí skupinu případů tvoří ***ženy, resp. dívky, které se staly obětí obchodování se ženami, neboť se dostaly do těživé životní situace, nebo pro svou psychickou nezralost a sociální naivitu podcenily možná rizika.***

- Oběť byla milenkou pachatele, který za ní dojížděl do pronajatého bytu, kde bydlela se svým 3letým synem. Pachatel věděl, že si žena opatřuje prostředky k životu také prostitucí.

Zlákal ji proto pod příslibem výhodnějších výdělků k provozování prostituce v SRN. Oběť jela do SRN dobrovolně, pachatel ji zde ponechal občanům vietnamské národnosti za účelem provozování prostituce, za což od občanů vietnamské národnosti obdržel 1 000 DM. Ženě pachatel vyhrožoval, že pokud pasákům uteče, stane se něco jejímu synovi.

Vietnamci poškozenou po dvou měsících ze Stuttgartu, kde ji prodávali, pustili zpět do České republiky. Oběť podala na pachatele trestní oznámení. Pachatel vyhrožoval oběti i v době trestního řízení a chtěl, aby stáhla svou výpověď. Vyhrožoval také její sestře. Oběti vyhrožovala také pachatelova matka, která bydlí s obětí v jednom domě. Nebezpečnost trestního jednání obviněného je dána zájmem společnosti na osobní svobodě ve smyslu volného pohybu člověka a na svobodném rozhodování ženy v sexuální sféře.

Pachatel byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání tří let, přičemž výkon trestu mu byl podmíněně odložen na zkušební dobu čtyř roků. Zároveň soud vyslovil nad pachatelem dohled, spočívající ve vedení, psychosociálním působení a kontrole řádného života. Při výkonu dohledu je pachatel povinen jedenkrát měsíčně se dostavovat k určenému úředníkovi Probační a mediační služby.

Podle kritérií stanovených záznamovým archem lze oběti obchodování charakterizovat dále takto:

Tabulka 6.1 Oběti

čís. dot.	Věk	národnost (původ)	doba pobytu v zahraničí
1 A	27	Filipíny	9 měsíců
1 B	25	Filipíny	9 měsíců
1 C	17	Filipíny	9 měsíců
1 D	24	Filipíny	9 měsíců
1 E	23	Filipíny	9 měsíců
1 F	23	Filipíny	9 měsíců
1 G	-	Filipíny	9 měsíců
2	24	ČR	2 měsíce
3	32	ČR	2 měsíce
4 A	17	ČR	2 měsíce
4 B	18	ČR	2 měsíce
4 C	18	ČR	2 měsíce
4 D	18	ČR	2 měsíce
5	14	ČR	8 měsíců
6 A	19	ČR	3 týdny
6 B	-	ČR	2 týdny
6 C	-	ČR	18 měsíců

7 A	17	ČR	1 měsíc
7 B	-	ČR	1 měsíc
8	17,5	ČR	1 měsíc
9 A	20	ČR	10 dní
9 B	19	ČR	10 dní
9 C	21	ČR	17 dní
9 D	22	ČR	8 dní
9 E	23	ČR	8 dní
9 F	19	ČR	3 měsíce
9 G	21	ČR	3 měsíce
10 A	14	ČR	6,5 měsíce
10 B	17	ČR	1 měsíc
10 C	16	ČR	1 měsíc
10 D	18	ČR	-
10 E	16	ČR	-
11	15	ČR	4 měsíce
12	19	SR	1 měsíc
13 A	21	ČR	8 měsíců
13 B	22	ČR	1 měsíc
14 A	16	ČR	-
14 B	-	-	14 dní
15	19	ČR (Romka)	1 měsíc

Věk obětí se pohyboval v rozmezí od 32 (1 poškozená) do 14 let . Nezletilých, tj. do 18 let, bylo celkem 11, z toho jedna Filipínka. Převážnou část obětí tvořily Češky, jedna Slovenka a další cizinky byly z Filipínské republiky.

Trestného činu obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku podle § 246 tr. zák. (do 30. 6. 2002 se trestný čin nazýval obchodování se ženami) se dopustí, kdo do ciziny nebo z ciziny zláká, najme nebo dopraví jiného v úmyslu, aby ho bylo užito k pohlavnímu styku.

Ve všech námi analyzovaných trestních spisech byly poškozenými osobami vždy ženy, které ve výše uvedeném smyslu byly převážně dopravovány **z České republiky do ciziny**.

Některé z žen či dívek byly do ciziny za tímto účelem dopraveny několikrát, a to do různých států. Do Švýcarska a Itálie byly dopraveny 2 ženy, 1 žena byla dopravena do Švýcarska a Německa. Další nezletilá byla dokonce dopravena do Itálie, Nizozemska a dvakrát do Německa.

Doba, kterou ženy trávily prostitucí v zahraničí, je různá: od 8 dnů až po nejdelší pobyt jeden a půl roku (s přestávkami). Ve dvou případech s poškozenými vyjížděly do

zahraničí i pachatelky, které si zde stejným způsobem přivydělávaly, zpravidla ve 14denních turnusech.

Většina obětí vycestovala do zahraničí dobrovolně, i když některé z nich pod příslibem klamných informací o zaměstnání (servírek, barmanek, striptérek, hostesek, uklízeček). V šesti případech ženy samy oslovily pachatele a byly srozuměny s tím, že budou v zahraničí vykonávat prostituci, ale podmínky, za kterých v zahraničí „pracovaly“, nebyly takové, jaké jim byly přislíbeny. V ostatních případech kontaktovali oběti pachatelé klamnou nabídkou slušného výdělku v zahraničí buď přímo osobně, nebo prostřednictvím inzerátů v novinách (4x). Velmi často se dívky znaly s pachateli z místa bydliště (15x), případně se s pachateli seznámily na diskotéce (2x). Ve čtyřech případech byl kontakt zprostředkován kamarádkou (která byla v jednom případě také sama obětí obchodování společně s poškozenou). Jedna žena se dostala do ciziny tím, že si prostituci vydělávala na pervitin, na kterém byla závislá. Její dealer-pasák ji prodal dál a kuplířka ji posléze nutila vykonávat prostituci mimo území České republiky.

U nezletilých obětí pachatelé využívali jejich psychickou a sociální nezralost a zejména obtížnou životní situaci:

- „nezletilá nabízela své sexuální služby v nočním klubu v Jáchymově a poté ji pachatel - majitel klubu - dovezl provozovat prostituci do lepších podmínek nočního klubu v SRN, kde byl spolumajitelem...“
- „při útěku z výchovného ústavu byla další nezletilá prodána manželskému páru romských kuplířů, kteří ji nejprve prodávali na území České republiky Vietnamcům a poté ji vozili k prostituci do ulic SRN a nakonec ji prodali občanu SRN k témuž účelu...“
- na základě inzerátu v novinách nabídl pachatel dívce práci uklízečky ve Španělsku, kam odjela na padělaný cestovní pas. Místo toho však musela pro majitele hotelu provozovat prostituci...
- s pachatelem se nezletilá znala z místa bydliště. Ten jí údajně měl zprostředkovat práci barmanky ve Švýcarsku, přestože věděl, že jde o provozování prostituce. Vycestovala na zapůjčený pas...
- nezletilá utekla od rodičů, byla zcela bez prostředků, na padělaný pas vycestovala spolu s pachatelkou, která také provozovala prostituci, do Itálie za stejným účelem...
- dvě nezletilé dívky samy kontaktovaly jinou pachatelku, aby jim, jako žena zkušená, zajistila také provozování prostituce v cizině...

Vzhledem k tomu, že dívky cestovaly většinou do zahraničí dobrovolně, nebyly cestou vystaveny nebezpečí a k jejich dopravě byl nejčastěji použit automobil. Dvě dívky cestovaly do ciziny autobusem a jedna vlakem. Ženy z Filipín byly do České republiky dopraveny letadlem. Nejčastěji ženy vyjížděly na vlastní cestovní doklad. Pas byl poškozeným (zejména nezletilým) padělán v deseti případech. Po příjezdu na místo určení byly obětmi obchodu velmi často odebrány pasy (21), vždy však v těch případech, kdy žena s vykonáváním prostituce nesouhlasila. S tím, že budou vykonávat prostituci místo slibovaného zaměstnání, byly oběti seznámeny až na místě. Pouze ve dvou případech se tuto skutečnost dozvěděly cestou a jedna žena ji zjistila ještě před odjezdem z České republiky, a proto nevycestovala. Ženám, které nebyly s vykonáváním prostituce v cizině srozuměny, bylo velmi často vyhrožováno fyzickým násilím, ve třech případech také k napadení oběti došlo. Současně s výhrůzkami byly ženy zastrašovány tím, že se o tom, jakým způsobem si v cizině vydělávají, dozvědí jejich nejbližší. Pokud bylo u poškozených žen zjištěno zaměstnání, šlo o dělnické profese (dělnice, uklízečka). Nejčastěji byly ženy bez zaměstnání. Nezletilé oběti opustily svou rodinu, ukončily školní docházku, případně utekly z výchovných ústavů (dvě dívky), kam byly umístěny.

Ještě před odjezdem do ciziny se třináct žen živilo prostitucí v České republice, z toho bylo pět nezletilých. Nejstarší žena, která byla z místa bydliště, kde vykonávala prostituci, unesena a později romskými pasáky prodána do Německa, živila tímto způsobem původně dokonce své čtyři děti. Poškozené ženy nabízely před prodejem své sexuální služby na ulici či v příhraničních nočních klubech. Češky poskytující své sexuální služby v hotelech či lepších erotických salonech nebo v exkluzivních privátních klubech majetným klientům nebo cizincům se předmětem obchodování nestaly.

Pachatelé

Pachateli, kteří obchodovali se ženami, byli většinou (22x) muži. Ženy se na této trestné činnosti podílely v devíti případech. Nejstaršímu pachateli bylo 51 let (spolupodílel se na obchodování filipínských žen do České republiky) a nejmladšímu 19 let (najal dívku, se kterou se znal od dětství, pod záminkou, že bude vykonávat práci barmanky, na prostituci ve Švýcarsku). Mezi pachateli byl jeden absolvent vysoké školy, dále středoškolák, pět pachatelů bylo vyučeno, patnáct jich mělo pouze základní vzdělání, a jeden z nich dokonce neukončil základní školu. V pěti případech se této trestné činnosti dopustili soukromí podnikatelé, čtyři majitelé nočních klubů (případně spolumajitelé), tři dělníci a jeden

taxikář. Bez zaměstnání bylo 13 pachatelů a u dalších pachatelů nebyla informace o zaměstnání k dispozici. Převažovali Češi, čtyři pachatelé byli Romové, tři Slováci, jeden Němec, jeden Řek a jedna Češka, která se provdala do Švýcarska.

Při získávání obětí užívali pachatelé často klamné informace ohledně druhu práce, kterou poškozeným v zahraničí zprostředkují, ale zejména ohledně výše výdělku.

Ve dvou případech měla trestná činnost obchodování se ženami organizovaný charakter. Ne vždy však byla konkrétní role pachatele jasná. Třikrát se na této trestné činnosti podílely manželské páry. Jednou byly pachatelkami dvě zkušené ženy, které samy prostituci v cizině vykonávaly, a jednou se na této trestné činnosti podílely dvě ženy, které měly dlouhodobější zkušenosti s kořistěním z prostituce v České republice. V osmi případech realizovala obchod se ženami do zahraničí jedna osoba.

Trestnou činnost obchodování se ženami vykonávali pachatelé v rozmezí od 1 měsíce do 14 měsíců. Pachatelé, kteří dovezli k výkonu prostituce do České republiky ženy z Filipín, provozovali trestnou činnost asi 9 měsíců, druhá skupina pachatelů obchodovala s českými ženami do Švýcarska, Itálie a Německa přibližně půl roku. Nejdéle svou trestnou činnost, a to asi 14 měsíců, prováděly dvě ženy, které se samy prostitucí živily a ostatním ženám ji zprostředkovaly v Itálii, Nizozemsku a Německu.

Dvanáct pachatelů bylo již dříve trestáno.

Tabulka 6.2 Pachatelé

č. dot.	věk	pohlaví	národnost (původ)	pachatelé tr. rejstříky
1 A	40	muž	česká	netrestán
1 B	47	muž	česká	netrestán
1 C	51	muž	česká	netrestán
1 D	-	muž	česká	netrestán
1 E	-	muž	česká	netrestán
1 F	-	muž	česká	netrestán
1 G	-	muž	česká	netrestán
2 A	42	muž	ČR, nár. slovenská	1x trestán
2 B	39	žena	ČR, nár. maďarská	netrestána
3	31	muž	ČR	netrestán
4	34	muž	SRN	netrestán
5 A	35	muž	ČR, nár. slovenská, romský původ	netrestán
5 B	30	žena	ČR, nár. slovenská, romský původ	netrestána
6	24	muž	česká	2x trestán
7	39	muž	SR	7x trestán
8	19	muž	ČR, nár.slovenská,	2x trestán

			Rom	
9 A	34	muž	ČR	netrestán
9 B	31	muž	ČR	1x trestán
9 C	21	muž	ČR	1x trestán
9 D	39	muž	Řecko	1x trestán
9 E	20	žena	ČR, provd. ve Švýcarsku	netrestána
9 F	26	muž	ČR	2x trestán
10 A	41	žena	romský původ	netrestána
10 B	23	žena	ČR	netrestána
11	30	muž	ČR	3x záznam
12 A	37	muž	ČR	10x záznam
12 B	36	žena	ČR	3x trestána
13	42	muž	ČR	7x trestán
14 A	30	žena	-	v ČR netrestána
14 B	24	žena	ČR	v ČR netrestána
15	35	žena	ČR	nezjištěno

Zločinecké organizace

Pouze ve dvou případech byli pachatelé usvědčeni jako členové organizované skupiny. V prvním případě šlo o volnou síť tří pachatelů, kteří se vzájemně znali a po dobu své dovolené na Filipínách kontaktovali prostřednictvím místní agentury sedm žen, které pod příslibem lukrativního zaměstnání tanečnic dopravili do klubu Manila v Praze. Náklady na cestu hradili pachatelé. Úlohy mezi jednotlivými pachateli nebyly rozděleny. Všichni společně prováděli nábor žen na Filipínách a v Praze se podíleli na provozu nočního erotického klubu. Po příjezdu do České republiky odebrali ženám cestovní pasy a výhrůžkami je přinutili poskytovat sexuální služby zákazníkům klubu. Pro práci v klubu opatřili také větší počet žen z České republiky.

Ve druhém případě se na organizování obchodu se sedmi ženami podílelo celkem šest pachatelů. Vůdčí úlohu ve skupině měl jeden z bratrů, kteří jako společníci zřídili provozování baru Fantazy v Rázové (okres Bruntál) mimo jiné i za účelem provozování sexuálních služeb za úplatu. Najímali dívky, poskytovali jim jídlo a ubytování, přijímali část peněz, které dívky za pohlavní styk obdržely, a tyto peníze užili pro svou potřebu i provoz baru. Později se po předchozí vzájemné dohodě o podrobnostech cesty, finančních podmínkách, podílech, materiálním zabezpečení i stanovení konkrétních úkolů dohodli s jednotlivými dívkami, že jim zajistí poskytování sexuálních služeb za úplatu ve Švýcarsku, Itálii a Německu. Na obchodování se dále podíleli další tři muži v roli dopravců, případně náborářů a v jednom případě i finančním zajištěním. S najímáním žen a

s konkretizací podmínek a pobytu žen ve Švýcarsku pomáhala česká pachatelka, která ve Švýcarsku žila s manželem.

Vůdce skupiny zapojil do trestné činnosti svého bratra a ostatní členové byli jeho známí z místa bydliště. Oběťmi byly převážně ženy bez zaměstnání, které odjely do zahraničí vykonávat prostituci vesměs dobrovolně. Většinou se s pachateli znaly z dřívějška.

Trasy

Nejčastěji byly ženy najímány v místech s vysokou nezaměstnaností a v příhraničních oblastech, zvláště podél silnice E55, která je jako stanoviště žen nabízejících sexuální služby proslulá zejména mezi německými zákazníky.

Bližší podrobnosti o trasách v jednotlivých případech nejsou ve spisech uváděny. Konkrétní města či jejich okolí, kde byly oběti najímány, jsou: Brno, Bruntál, Český Krumlov, Česká Lípa, Frýdlant, Chomutov, Jáchymov, Mimoň, Most, Opava, Ostrava, Praha, Sokolov a Teplice.

Postižené ženy byly odváženy přímo na místo určení bez využití azylových domů či podobných zařízení. Nejčastěji byl k dopravě používán automobil pachatele nebo objednaného dopravce a ve dvou případech automobil cizích státních příslušníků. Linkový autobus do místa určení byl k dopravě použit čtyřikrát s tím, že ve dvou případech byl kombinován s autem. Vlak byl použit dvakrát. K dopravě Filipínek do ČR bylo použito přímé letecké spojení na ruzyňské letiště v Praze. Cílovou zemí bylo nejčastěji Německo a Rakousko. Do Itálie byly oběti dopravovány přes Rakousko, do Belgie, Nizozemska a Francie přes Německo, do Španělska přes Německo a Francii.

Náklady

Pohyb financí, resp. náklady a zisky kuplířů či pachatelů zabývajících se obchodováním se ženami, jsou v trestních spisech vykazovány sporadicky (pouze dvě oběti odhadly celkovou sumu, kterou pachatelé získali – 5 000 DM a v druhém případě 100 000 Kč za „služby“ v Belgii). Někdy poškozené uváděly taxu, kterou musely odevzdávat denně či za týden, případně kolik procent získaly z jednotlivých služeb zákazníkům. Tyto údaje jsou proměnlivé podle druhu služby, místa, kde je poskytována, a souvisí i s mírou závislosti poškozené na pachatelích. Některé z obětí byly seznámeny s částkou, za kterou byly prodány posledním „majitelům“. Částka jim byla buď sdělena záměrně s tím, že si ji musí „odpracovat“, nebo se ji dozvěděly náhodně. Poškozené nejčastěji uváděly 1 000–1 500 DM. Pokud oběti získaly falešné cestovní doklady, nebyly náklady na jejich zhotovení zjištěny. Pachatel většinou inkasoval peníze osobně (v osmi případech). Další dělení zisku

mezi jednotlivé pachatele nelze ze spisů přesně stanovit. Z dále získaných informací lze dovodit, že většinu takto získaných prostředků použili pachatelé pro svou vlastní potřebu, v menší míře pro režii či provoz podniku. Výpovědi pachatelů týkající se této skutečnosti jsou povrchní, nekonkrétní, či svou vinu na obchodování, a tím i na zisku, popírají.

Údaje o případech

Podněty k zahájení trestního stíhání jsou rozdílné. Spáchání trestného činu obchodování se ženami oznámilo policii v České republice osm poškozených žen. Na základě vlastních poznatků Policie ČR zahájila trestní stíhání pro trestný čin obchodování se ženami ve třech případech (14 obětí), dvě oběti této trestné činnosti byly odhaleny v Německu, jedna oběť oznámila trestnou činnost na hranicích při návratu ze SRN a také další oběť učinila trestní oznámení po návratu z Německa. Dvě oběti se obrátily o pomoc na náš konzulát ve Španělsku a policii to v České republice oznámili jejich rodiče. O pomoc se na policii v České republice obrátily matky dvou nezletilých obětí. Poškozená přijela s Nizozemcem na Slovensko, zde byli v hotelu kontrolováni policií a žena měla padělaný pas. Jednou došlo k odhalení na základě vyšetřování policie pro úmyslné ublížení na zdraví s tím, že spolupachatelem této trestné činnosti byl majitel erotického klubu.

K zacházení s oběťmi ze strany policie nejsou negativní poznatky, případně je hodnoceno jako bez připomínek.

Nejčastěji probíhalo vyšetřování pouze v České republice. Dvě oběti byly po oznámení na policii vyloučeny už v Německu a materiály byly postoupeny Policii České republiky. Na základě stíhání německého občana v SRN pro trestnou činnost obchodování se ženami a využití dodaných materiálů byli v České republice usvědčeni ze stejného trestného činu manželé. Cestou právní pomoci poskytlo Rakousko údaje o trestním řízení (dožádání vyloučit svědka) a vyšetřování probíhalo také v České republice.

K vyšetřování trestné činnosti byly použity standardní metody v souladu s českým trestním řádem. Šlo o výsledky obviněných, výsledky svědků - zejména obětí, jejich rodinných příslušníků, ale i dalších osob -, výpovědi obětí, domovní prohlídky u obviněných, případně znalecké psychiatrické posudky na pachatele i oběti. Výsledkem vyšetřování ve všech případech bylo podání obžaloby a rozhodnutí soudu. Finanční vyšetřování nebylo ani v jednom případě zaznamenáno.

Délka trestního stíhání byla od šesti měsíců po 90 měsíců (u pachatelů, kteří obchodovali s Filipínkami), oscilovala kolem 12 měsíců. Všichni pachatelé byli stíháni vazebně.

Kvalifikace jednotlivých trestných činů uvedených v rozsudku byla následující: všichni byli uznáni vinnými trestným činem obchodování se ženami podle § 246 tr. zák. Devět pachatelů bylo zároveň odsouzeno také pro trestný čin kuplířství podle § 204 tr. zák. Dalším třem pachatelům bylo prokázáno padělání veřejné listiny ve smyslu § 176 tr. zák. či pomoc k tomuto trestnému činu. Dva pachatelé byli v souvislosti s obchodováním s nezletilými

odsouzení pro trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže podle § 217 tr. zák. Jeden z pachatelů trestného činu obchodování se ženami byl odsouzen také za znásilnění podle § 241 tr. zák. a další, kromě obchodování se ženami, byl rovněž odsouzen pro trestný čin loupeže podle § 234 tr. zák.

Přehled sankcí u jednotlivých pachatelů je samostatnou přílohou této zprávy (Příloha č. 1).

7. Dotazník pro zdroje trestního soudnictví a orgánů zajišťujících vymáhání práva

Dotazník byl formulován jako podklad k řízenému rozhovoru s experty - specialisty z represivních orgánů České republiky. Cílem dotazování bylo získat přehled o specifických údajích dosažených na základě konkrétních příkladů, zkušeností či kriminalistických informací o obchodování s lidmi do zahraničí, dále o empirických údajích identifikujících trasy obchodu s lidmi, metody náboru a vykořisťování lidí, a zároveň o rozvíjejících se trendech a zapojení organizovaných skupin do obchodování s lidmi směrem z České republiky a o jejich následném vykořisťování v cílových zemích.

Uváděné údaje a informace byly zjištěny při standardizovaných rozhovorech s 19 experty, které se uskutečnily podle předem určeného schématu. Komparativní analýza názorů expertů byla zpracována s pomocí počítačového programu SPSS a obsahové analýzy.

Všeobecné údaje - zdroje

Od počátku 90. let narůstá trestná činnost obchodování s lidmi po celé Evropě. Česká republika je v současné době jak zemí původu, tranzitu, tak i místem určení pro obchodované osoby. Nejobchodovanějšími osobami v České republice jsou ženy. Většina expertů uvádí, že tvoří 80–90 % obchodovaných osob a dalších 5–10 % tvoří nezletilé osoby ženského pohlaví. Nejsnadnějším zdrojem obětí pro obchodování se ženami jsou oblasti s velkou nezaměstnaností a velká města s pestrou nabídkou různých forem prostituce.

Tuto informaci potvrdili shodně všichni experti, kteří jako nejčastější lokality, ze kterých jsou oběti k obchodování získávány, uváděli severní Čechy, západní Čechy, severní Moravu a jižní Moravu, tj. oblasti mající v rámci České republiky největší míru nezaměstnanosti (až 20 %). Dalším potencionálním zdrojem jsou podle expertů Praha a Brno, tj. města s velkým cizineckým ruchem a zvýšenou poptávkou (i nabídkou) všech druhů sexuálních služeb.

Obchodování s lidmi je značnou měrou důsledkem nerovnováhy mezinárodních ekonomických vztahů. Mezi zahraniční lokality - „zdrojové země“ - patří podle mínění expertů nejčastěji Ukrajina a další státy bývalého SSSR, Slovensko, Rumunsko a Bulharsko. Objevují se také ženy ze zemí bývalé Jugoslávie, Filipín a z Vietnamu.

Metody náboru (verbování) osob

Podle informací expertů je téměř shodné množství osob, které samy vyhledají kontakt na „náboráře“, jako těch, které se stanou předmětem obchodování tak, že je vyhledá, resp. první kontakt zprostředkuje, jiná osoba.

Kontakt mezi obchodovanou osobou a náboráři je nejčastěji uskutečněn přes společné známé, případně pomocí inzerátů, dále z doslechu nebo o něco méně často přes rodinné příslušníky. Kontakt se uskutečňuje v místě bydliště nebo v baru, hotelu, restauraci, na diskotéce apod. Je-li první kontakt uskutečněn prostřednictvím skupiny osob, jde častěji o pracovní agentury než o cestovní kanceláře, případně jiné instituce.

Trasy a zkušenosti během cest

Mezi respondenty převládá názor (26,3 %), že obchodované osoby si neuvědomují nebezpečí, která je mohou čekat během přesunu do místa určení. Podle názorů expertů jsou ženy, které v rámci obchodu s lidmi opouštějí ČR, zpravidla přepravovány individuálně, občas i v malých skupinkách dvou až tří žen. Nejfrekventovanějším dopravním prostředkem do místa určení při obchodování se ženami je automobil. Doprava vlakem nebo autobusem, případně v kombinaci s automobilem, je užívána méně a pouze tehdy, je-li žena srozuměna s opuštěním České republiky.

Fyzicky nebezpečné situace během cesty do cílové země byly experty zmíněny spíše v souvislosti s pašováním osob při nelegální migraci a v souvislosti s obchodovanými ženami pouze tehdy, šlo-li o časově náročnou dopravu, případně o nutnost nelegálního přechodu přes hranice státu.

Hlavními tranzitními, ale také cílovými zeměmi jsou pro ženy obchodované z České republiky Německo a Rakousko. Mezi cílové země patří podle vyjádření expertů Francie, Itálie, Španělsko, Nizozemsko, Švýcarsko, Belgie a USA.

Česká republika je tranzitní zemí pro občany z Ukrajiny, Ruska, Běloruska, Moldávie, Slovenska a Bulharska. Bližší informace o trasách, po kterých tyto osoby cestují, žádný z expertů neuvedl.

Nátlak, lhaní, vykořisťování

Pouze 5 % expertů odpovědělo, že se při náboru obětí neužívá lhaní, zatímco 32 % expertů soudí, že lhaní je s nábořem obchodovaných osob spojeno v 80–95 %. Absolutní prvenství prisoudili experti lhaní vztahujícímu se k povaze práce, na druhém místě jsou

pracovní a životní podmínky v cílových zemích a na třetím místě je lhaní ohledně imigračních předpisů v cílových zemích.

Obchodování s lidmi, resp. se ženami, je spojeno se zabavováním dokladů obětem osobami, které je ovládají nebo vykořisťují. To, že k tomu dochází téměř vždy, si myslí 57,9 % expertů. Hlavní a většinou také jediný způsob, který umožní obětem obchodu získat doklady zpět, je odpracovat - zaplatit údajný dluh (za dopravu a „vyjednání práce“) poskytováním sexuálních služeb. Plná třetina expertů se však ztotožnila s názorem, že doklady obvykle vráceny nejsou. Poměrně značná difference je mezi experty v názoru, zda patří k metodám obchodu s lidmi také výhrůžky nebo nátlak na rodiny obětí.

Náboráři nebo osoby, které obchodují s lidmi, používají násilí nebo výhrůžky násilím, aby obětem zabránili v cílových zemích nebo po návratu do České republiky hovořit o svých zkušenostech.

Kromě násilí, případně výhrůžek násilím, používají tyto osoby na oběti velmi často také psychický nátlak, ponižování, kompromitaci v rodině a extradicí. Osoby zapojené do obchodu s lidmi mají podle expertů velkou schopnost ovládat své oběti. Zřídka (v 5,3 %) používají také omezení pohybu a komunikace. Osoby obchodující s lidmi v tranzitních zemích používají výhrůžky násilím podle 47,4 % expertů, jiná omezení nebo násilí experti neuvedli. Zaměstnavatelé v cílových zemích používají vůči obětem obchodování širší škálu jednání.

Výhrůžky násilím při obchodu s lidmi souvisejí převážně s ruskojazyčnými zločineckými skupinami (složenými z Čečenců, Rusů a Ukrajinců) a Bulhary, a také jsou-li ve skupině Romové.

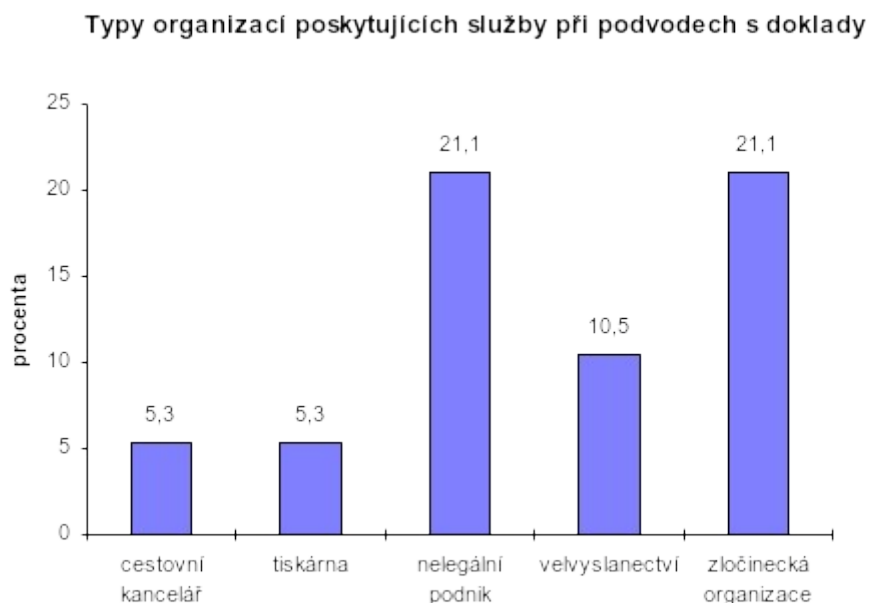
Jiné zločinecké metody

Další metodou, která je při obchodování s lidmi používána, je pozměňování dokladů.

Nejčastěji se padělají cestovní pasy (uvedlo 52,6 % expertů), případně víza (21,1 %), výjimečně rodné listy (5,3 %).

Typy organizací poskytujících služby při podvodech s doklady znázorňuje následující graf.

Graf 9

Standardním způsobem je výměna fotografie na odcizeném pasu. V poslední době mírně narůstá padělání celého dokladu.

V současné době nemívá trestná činnost skupin organizovaného zločinu pouze úzce specifický charakter. Kvůli znásobení zisku, i jako jedno z ochranných opatření, dochází k výraznější kumulaci různých forem trestné činnosti v rámci jedné skupiny organizovaného zločinu. Obchodování s lidmi a preferovanou další trestnou činností názorně ukazuje následující tabulka.

Tabulka 7.1. Propojení obchodu s lidmi se souvisejícím druhem trestné činnosti

druh trestné činnosti	frekvence výskytu	procenta
pašování drog	někdy	26,3
	často	31,6
pašování zbraní	někdy	10,5
	často	5,3
pašování zboží	někdy	10,5
	často	15,8
vykořisťování prostitucí	často	15,8
	téměř vždy	57,9
praní peněz	často	26,3
	téměř vždy	10,5

Příjmy z trestné činnosti

Informace o příjmech z trestné činnosti uvedli pouze dva experti, a to částky, které platily české oběti za pašování do cílové země. Základní orientační ceny za osobu:

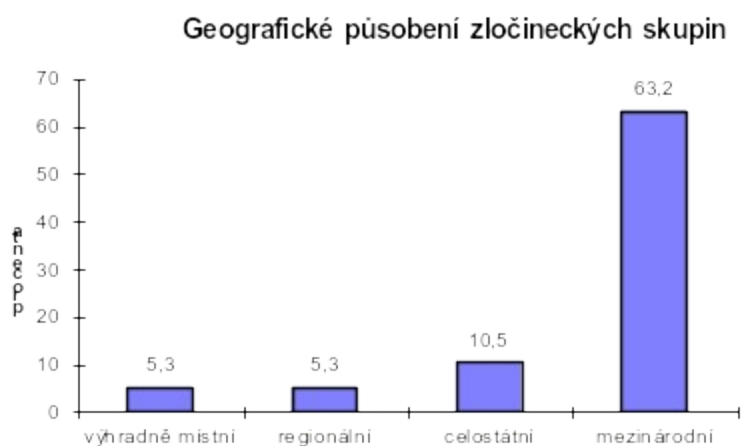
- Německo 5 000 USD
- Itálie 6 000 USD
- Nizozemsko 6 000 USD

Samozřejmě i tyto částky podléhají proměnám, resp. zákonitosti trhu.

Částka, kterou oběti zaplatí za padělání dokladů, je individuální. Může se pohybovat od 5 000 Kč až po desetitisíce. Vypovídací hodnotu uvedené částky je nutno brát pouze ilustrativně, neboť většina expertů se k této otázce nevyjádřila. Výjimečně se experti pokusili odhadnout, kolik peněz pochází v průměru z obchodu s lidmi v ČR. Shodli se v názoru, že jde o stamiliony korun. Výnosy z této trestné činnosti jsou podle jejich vyjádření investovány do nemovitostí, ale i do dalších podniků (např. restaurací), které slouží k získávání a zejména „propírání“ finančních prostředků. Část výnosů jde na další běžné výdaje, úhradu životních potřeb a slouží také ke korupci úředníků státního sektoru. Doklady o této činnosti podle informací expertů neexistují.

Zapojení organizovaného zločinu

V České republice existují dle vyjádření expertů skupiny organizovaného zločinu, které jsou zapojeny do pašování osob a obchodu s lidmi směrem z České republiky. Na této trestné činnosti se podílejí zejména rodinné romské klany (zaměřené převážně na severní Moravu), Vietnamci a v poslední době je časté spojení s ruskojazyčnými pachateli.

Graf 7.2

Přibližný počet členů ve skupinách charakterizuje následující tabulka:

Tabulka 7.2 Počet členů ve skupinách

	Počet	Procenta
méně než 5 členů	1	5,3
6–10 členů	6	31,6
11–20 členů	3	15,8
21–50 členů	-	-
více než 50 členů	-	-
neví	7	36,8
neodpověděl	2	10,5

Zločinecké skupiny obchodující s lidmi, resp. se ženami, působící v České republice, nejsou specificky zaměřeny na konkrétní sektory trhu práce. Potenciální oběti hledají mezi ženami nezaměstnanými, dívkami na útěku, provozujícími prostituci a jiné sexuální služby. Vyhledávají ženy nespokojené s výdělkem, pracující v pohostinství, v úklidových službách, v zemědělství a vykonávající různé pomocné práce. Svou pozornost zaměřují zejména na lokality s vysokým procentem nezaměstnanosti, dále příhraniční oblasti a města s větším turistickým ruchem. Podle vyjádření expertů je geografické působení zločineckých skupin podmíněno i konkrétním místem, z něhož pocházejí vůdcové organizace, případně místem, kde se tyto skupiny usadily.

Někdy dochází i k získávání obětí podle zájmu objednavatelů, jediným limitem, který je konstantní, je věk ženy (vzrůstá preference mladistvých). K oživení trhu jsou realizovány přesuny obětí.

Nejfrekventovanějším způsobem je přesun obětí mezi lokalitami v rámci jedné země, ke kterému dochází dle vyjádření expertů často nebo téměř vždy, případně je oběť prodána do zahraničí. K přesunu obětí mezi jednotlivými skupinami organizovaného zločinu dochází hlavně v případě problémů s obětí nebo zvýšeného zájmu policie o činnost skupiny. Ojedinele došlo i ke krádeži oběti z místa výkonu - pouliční (silniční) prostituce.

Více než třetina (36,8 %) expertů se domnívá, že osoby, které obchodují s lidmi, uplatňují pro účely náboru obchodovaných osob teritoriální kontrolu. Spojení mezi násilím vůči náborářům z jiných skupin a územní kontrolou považují experti za poměrně časté.

Malé skupiny obchodující s lidmi jsou dle vyjádření většiny expertů napojeny na větší mezinárodní organizace:

- někdy - 21,9 %
- často - 10,5 %
- téměř vždy - 10,5 %

V současné době převažují skupiny, ve kterých jsou do obchodu s lidmi směrem z České republiky zapojeni vedle Čechů také cizí státní příslušníci. Jde o občany těchto států: Ruska, Ukrajiny, Čečenska, Dagestánu, Moldavska, Německa, Švýcarska, Itálie, Rakouska, Slovenska, Bulharska, Rumunska a dále o Vietnamce, kosovské Albánce, Srby a Chorvaty. Na tom, že skupiny organizovaného zločinu, zapojené do obchodování s lidmi v ČR, používají odborníky (právníky, účetní), se shodla větší část expertů. V 10,5 % hodnotili experti míru zapojení odborníků pouze výrazem někdy, často vnímá toto spojení 21,1 % expertů. Pouze 5,3 % expertů se domnívá, že k používání odborníků pro tuto trestnou činnost dochází téměř vždy. Nejčastěji jsou k odborným službám používáni právníci a dále stejnou měrou účetní a státní úředníci, případně bankéři a pracovníci cizinecké policie.

Odhad expertů, vztahující se k počtu osob zapojených do jednotlivých fází trestné činnosti obchodování s lidmi, byl získán v pěti případech. Poměrně značnou diferenci v názorech expertů ukazuje Příloha č. 2.

Rozdíly jsou samozřejmě nejen v názorech jednotlivých expertů na počty osob zapojených do různých fází obchodování s lidmi v daném (konkrétním) státě, ale i při stanovení počtu osob zapojených do uvedených forem trestné činnosti jednotlivými experty v různých cílových státech. Rozdílnost osobních zkušeností a informací se projevila také ve výčtu (seznamu) států, které experti do odpovědi zařadili. Tuto rozdílnost dokumentují dále uváděné informace, vyjadřující vždy názor jednotlivého experta.

Vymáhání práva a reakce trestního soudnictví

Mírně nadpoloviční většina expertů (52,6 %) spolupracovala se zahraničními partnery při odhalování, vyšetřování a stíhání trestné činnosti obchodování s lidmi. Efektivitu mezinárodní spolupráce s partnerskou institucí v tranzitních a cílových zemích hodnotili experti takto:

Interpol a ostatní orgány policie - vynikající spolupráce zejména se Slovenskem, kde je možný přímý kontakt mezi zainteresovanými osobami. Vynikající spolupráce je také s policejními složkami v Německu, ve skandinávských zemích, ve Francii a v USA. Spolupráce s Itálií byla posuzována jako dobrá. Špatná spolupráce byla na této úrovni s Tureckem a se zeměmi bývalé Jugoslávie. V případě dožádání a přípravného řízení bylo upozorňováno na skutečnost, že Itálie, Nizozemsko a Německo vyřizuje naše žádosti v příliš dlouhých termínech.

Slabé stránky spolupráce byly ovlivněny např. odlišným právním systémem ve Velké Británii, nedostatečnou legislativou na Ukrajině, špatnou spoluprací se soudními orgány ve Francii, Německu a Rakousku. Svou roli hraje samozřejmě i jazyková bariéra, a tedy i špatná komunikace na operativní úrovni. Experti poukazovali také na to, že na české straně jsou neadekvátní síly i prostředky k postihování této trestné činnosti.

Pasivní spoluúčast a korupce

Experti odhadují, že u případů obchodování s lidmi existuje v České republice skrytá korupce maximálně do 30 %.

Pokud se experti vyjadřovali k současným trendům a změnám při obchodování s lidmi, hodnotili aktuální situaci takto:

změna tras - ano 5,3 %

- ne 52,6 %

změna skupin - ano 31,6 %

- ne 15,8 %

změna obětí - ano 36,8 %
- ne 21,1 %

Přesná trasa pohybu obětí není známa, maximálně je známo místo původu a cíl. Trasa závisí na konkrétních podmínkách v tranzitních zemích a jejich změnách (podmíněných zvláště nárazovými kontrolami policie).

Relevantní změny se týkaly zapojení skupin organizovaného zločinu do obchodování s lidmi, neboť došlo ke spojení skupin původně zaměřených na jiný druh organizované trestné činnosti. Kontinuálně se propojili Rusové a Romové, Slováci a Romové a Ukrajinci, Rusové a Bulhaři. Jednotlivé fáze trestné činnosti jsou u těchto skupin experty hodnoceny jako propracovanější.

Změny v profilu obětí jsou experty charakterizovány takto: snižuje se věk obětí, zaměření je zvláště na mladé dívky ze sociálně a ekonomicky slabších poměrů (slyšících na nabídku výhodného zaměstnání). Stále jsou vyhledávány mírně asociální osoby. U potenciálních obětí se využívá zejména pokřivený žebříček hodnot s převažujícími ziskovými motivy. Soustředěná pozornost je věnována i ženám, které již byly obětí obchodování nebo alespoň nucené prostituce. Specifické je romské etnikum, které je podle expertů charakteristické tím, že Romové obchodují do ciziny s ženami z majoritní společnosti, neboť Romky jsou mimo dosah svých mužských partnerů nezvladatelné. To potvrzuje i skutečnost, že Němci při vyhledávání sexuálních služeb Romek za nimi musí jezdit do příhraničních oblastí ČR.

Zvýšená pozornost byla věnována informacím o problémech, které podle expertů negativně ovlivňují stávající legislativu boje proti obchodování s lidmi a její aplikaci v praxi. Je třeba zdůraznit, že každý z dotazovaných expertů hodnotil trestný čin obchodování s lidmi podle délky praxe a podle profesní role, kterou v represivním systému zastává. Analýzu získaných názorů shrnuje následující text.

7.1 Slabé stránky právní úpravy obchodování s lidmi v českém právním řádu

Z rozhovorů s experty a dotazníkového šetření vyplynulo několik zásadních problematických momentů, které se týkají právní úpravy boje proti obchodování s lidmi v českém právním řádu, jejích nedostatků a její aplikace v praxi.

7.1.1. Trestní právo hmotné

1. V oblasti trestního práva hmotného je akcentována nekomplexnost právní úpravy z toho důvodu, že nepostihuje všechny formy obchodování s lidmi, nýbrž pouze obchodování

za účelem pohlavního styku (§ 246 tr. z.). Znamená to tedy, že teoreticky nejsou postižitelná jednání, jejichž obsahem je obchodování s lidmi za účelem otroctví, nucené práce, nevolnictví, odnímání orgánů apod. V právním řádu České republiky trestní právo trestá pouze toho, kdo neoprávněně odebere z těla **mrtvého** člověka tkáň nebo orgán, nebo toho, kdo s takovou tkání neoprávněně nakládá (§ 209a tr. z.).

Doporučení expertů

- Experti se shodují s názory dalších odborníků, vyslovenými nezávisle na tomto výzkumu, na potřebě vytvořit **úplnou a jednoznačnou definici obchodování s lidmi ve výše naznačeném smyslu**. V oblasti mezinárodního práva je definice obchodu s lidmi v současné době obsažena v Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména ženami a dětmi doplňujícím Mezinárodní úmluvu OSN o mezinárodním organizovaném zločinu,³ byť jde o definici pouze pro účely tohoto protokolu.⁴ Doporučení legislativám jednotlivých států k zakotvení takové definice vyplývá též např. z dokumentu vydaného Institutem pro lidská práva Ludwiga Boltzmana.⁵
2. Další nedostatek současné právní úpravy tkví podle názorů expertů v tom, že nepostihuje objektivní stav, pokud koncipuje ochranu osob před obchodováním tak, že je poskytována ochrana všem osobám bez ohledu na jejich „souhlas s obchodem“. Ve většině případů obchodování s lidmi, se kterými se zejména soudci a státní zástupci setkali, šlo o vzájemnou dobrovolnou dohodu mezi tzv. obětí a pachatelem oboustranně motivovanou získáním ekonomického prospěchu. Nebylo zjištěno jakékoli násilí. Tudíž se jeví jako nesmyslné poskytovat ochranu někomu, „kdo ji nepotřebuje a ani o to nestojí“.

Doporučení expertů

- V takovém případě navrhuji experti změnit skutkovou podstatu tohoto trestného činu tak, aby se **ochrana před obchodováním s lidmi vztahovala jen na případy, kdy obětí je „osoba mladší 18 let, duševně méněcenná nebo násilím či pohrůzkou násilí k něčemu donucená“**.

³ Úmluva o transnacionálním organizovaném zločinu vstoupila v platnost dne 29. září 2003 a Protokol vstoupil v platnost dne 25. prosince 2003. Česká republika podepsala, avšak doposud neratifikovala, jak Úmluvu (12. 12. 2000), tak Protokol (10. 12. 2002).

⁴ Projekt proFem o. p. s.: Obchodování s lidmi z pohledu českého právního řádu.

⁵ Angelika Kartusch, Reference guide for anti-trafficking legislative review.

Experty je též vznášen **požadavek na zvýšení trestních sazeb**, například:

- **u peněžitého trestu zvýšit horní hranici trestní sazby na desetinásobek** (v současnosti činí tato horní hranice 5 mil. Kč - § 53 tr. z.), a to vzhledem k obrovským výnosům, které pachatelům z této trestné činnosti plynou
- podstatné zvýšení trestní sazby **za trestný čin nedovoleného překročení státní hranice**, zejména je-li tento trestný čin spáchán v úmyslu zakrýt či usnadnit jiný trestný čin, je-li spáchán za úplatu, nebo je-li spáchán členem organizované skupiny. (§ 171a odst. 2 tr. z.)
- trestný čin **účasti na zločinném spolčení** (§ 163a tr. z.) by měl být zařazen mezi trestné činy, pro něž lze z výkonu trestu odnětí svobody propustit až po výkonu dvou třetin tohoto trestu (§ 62 odst. 1 tr. z.)

3. Další názory expertů v tomto bodě jen potvrzují předchozí připomínky k nedostatečnosti právní úpravy, poukazují na porušování všech ustanovení o lidských právech a důstojnosti, na rozšiřování nebezpečných aktivit, jako jsou „novodobé otrokářství“ nebo donucování k „dárčovství“ orgánů atd.

7.1.2. Trestní právo procesní

V oblasti trestního práva procesního se expertům, a to zejména soudcům, jeví jedním z nejproblematictějších to ustanovení, které upravuje v rámci postupu policejního orgánu před zahájením trestního stíhání následné použití některých úkonů v pozdějších stádiích řízení, zejména v řízení před soudem. Úkony provedené ve fázi před zahájením trestního stíhání⁶ nelze, až na výjimky stanovené zákonem, považovat za úkony procesní, tedy použitelné před soudem.

Nejčastěji používaným úkonem této fáze je podání tzv. vysvětlení. O obsahu vysvětlení, které nemá povahu tzv. neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, se sepíše úřední záznam. Tento úřední záznam sám o sobě není důkazním prostředkem, ale slouží státnímu zástupci a obviněnému ke zvážení návrhu, aby osoba, která vysvětlení podala, byla vyslechnuta jako svědek, a soudu k úvaze, zda takový důkaz provede (§ 158 odst. 5 věta druhá tr. ř.). Je-li ten, kdo podal vysvětlení, později vyslýchán jako svědek nebo jako obviněný, nemůže mu být záznam přečten či jinak konstatován jeho obsah (§ 158 odst. 5 tr. ř.).

⁶ Postup před zahájením trestního stíhání je (§ 158 až § 159b) je prvním stadiem trestního řízení a současně i přípravného řízení. (Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád, komentář, 4. vydání, C. H. Beck 2002).

V praxi jde ve své podstatě o prvotní výpovědi svědků (obětí, obviněných a dalších osob), které však, vzhledem k úpravě v trestním řádu, nelze po obsahové stránce, tedy jako důkaz, použít v řízení před soudem. Tato skutečnost, vzhledem k nepostradatelné úloze svědeckých výpovědí při objasňování trestné činnosti, ztěžuje důkazní situaci výrazným způsobem. „Ovlivní-li pachatel posléze oběť či jiného svědka a tito pak výpověď změni či nevypovídají, je velmi obtížné a leckdy vyloučené pachatele usvědčit.“

Problém se týká také dalších úkonů, které provádí policejní orgán před zahájením trestního stíhání. Provádění důkazů použitelných v řízení před soudem je před zahájením trestního stíhání omezeno na výslech svědka a na rekognici (určení totožnosti osoby či věci), k nimž lze v řízení před soudem přihlížet jako k důkazům pouze výjimečně, a to za podmínky, že jde o neodkladný nebo neopakovatelný úkon (§ 158 odst. 8 tr. ř.).⁷ Tehdy policejní orgán na návrh státního zástupce takovou osobu vyslechne jako svědka za účasti soudce jakožto garanta zákonnosti (§ 158a tr. ř.). Není vyloučeno obstarávání věcných a listinných důkazů, odborných vyjádření a znaleckých posudků.

Změnu v použití vysvětlení, resp. úředního záznamu v řízení před soudem, přinesla novela trestního řádu provedená zákonem č. 292/1993 Sb. Další novelou, provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., byly významně rozšířeny možnosti policejního orgánu při objasňování trestné činnosti v rámci trestního řízení. Prostřednictvím novely byly nově do trestního řádu, a tím i do trestního řízení, zahrnuty další úkony, které dosud byly součástí stadia, které bylo před 1. 1. 2002 označováno jako tzv. předprocesní stadium trestního řízení. Posun nastal zejména proto, aby úkony prováděné k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřujících ke zjištění jeho pachatele, byly prováděny právě jako součást trestního řízení, podléhaly dozoru státního zástupce, a tam, kde je to možné a potřebné, měly i procesní relevanci z hlediska dalšího průběhu řízení. Účelem je zejména vytvořit co největší prostor pro rychlou přípravu předpokladů pro rozhodnutí o zahájení trestního stíhání a zároveň pro vyhledávání potenciálních důkazů, které by mohly být provedeny před soudem.⁸ Pro práci policejních orgánů, tedy pro průběh zejména přípravného řízení, jsou obě změny nepochybně velkým přínosem. V praxi pro soudní rozhodování, jak se ukazuje, jsou spíše problémem.

⁷ § 160 odst. 4 tr. ř. : Neodkladným úkonem je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání. Neopakovatelným úkonem je takový úkon, který nebude možno před soudem provést. V protokolu o provedení neodkladného nebo neopakovatelného úkonu je třeba vždy uvést, na základě jakých skutečností byl úkon za neodkladný nebo neopakovatelný považován.

⁸ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád, komentář, 4. vydání, C. H. Beck 2002.

Dále experti zdůrazňují, že v těchto případech nelze prakticky zajistit účast svědka v řízení před soudem, neboť „de facto zmizí a v důsledku důkazní nouze pak věc skončí zprošťujícím rozsudkem“.

Doporučení expertů

- Experti se shodují na doporučeních, znamenajících návrat k původní právní úpravě, která umožňovala **shromažďování důkazů ještě před zahájením trestního stíhání vůči konkrétní osobě, tzv. zahájení ve věci** a jejich využitelnost v dalším řízení.
- Je vznesen požadavek na **zprocesnění poznatků „operativy“ během přípravného řízení** po zahájení trestního stíhání.
- Někteří experti navrhuji **zavést jakousi „ochrannou vazbu“ pro svědka** z důvodu zajištění jeho přítomnosti, výpovědi a ochrany před ovlivňováním a vyhrožováním ze strany pachatele apod.
- Případně navrhuji přenést **zajištění „účasti svědka usvědčujícího obžalovaného na žalující stranu“, tj. státní zastupitelství** a vybavit ji k tomu potřebnou kompetencí a oprávněním.
- Krajním řešením by též mohlo být **zavedení povinnosti orgánů činných v trestním řízení provést prvotní výsledky svědků (ve fázi před zahájením trestního stíhání) v případě této trestné činnosti formou neodkladných úkonů**, resp. procesním způsobem, tj. jako výslech svědka.

Někteří experti dále poukazují na **nedostatky jednotlivých ustanovení trestního řádu**, která jim v praxi působí potíže. Jde např. o:

- vydání předběžného souhlasu se zadržením podezřelé osoby (§ 76 tr. ř.), bez kterého nelze vstoupit do obydlí, jiných prostor a na pozemek, tak jako je tomu ve smyslu § 83c odst. 2 tr. ř. v případech vydání příkazu k zatčení nebo příkazu k předvedení nebo příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody.
- absenci zákonné možnosti nasazení odposlechu a záznamu telekomunikačního zařízení bez příkazu soudce, resp. s následným příkazem (toto se týká ust. § 88 odst. 2 tr. ř. - potřeba okamžité reakce na operativní situaci). Nebyl-li by tento příkaz následně získán, byla by zákonem stanovena povinnost okamžitě ukončit odposlech a záznam a dosud pořízené záznamy zničit.

7.1.3. Netrestní legislativa

1. Problematika obchodování s lidmi se však nedotýká pouze práva trestního, ale zasahuje do celé řady dalších právních odvětví, a to zejména v případech, kdy jde o cizí státní příslušníky obchodované do České republiky. Experti poukazují na neschopnost či neochotu státu zajistit poškozeným osobám (obětem) „po nezbytně nutnou dobu“ odpovídající právní postavení a materiální zázemí. Nezbytně nutnou dobou se rozumí nejen doba, po kterou poškozená osoba svědčí v soudním procesu, ale i doba po skončení soudního řízení. V tomto smyslu zasahuje problematika obchodování s lidmi (ženami) do oblasti práva cizineckého, práva sociálního zabezpečení, předpisů o poskytování zdravotní péče apod.. Je přitom poukazováno na to, že uvedené právní oblasti neobsahují patřičné normy, které by zohledňovaly situaci a postavení poškozených osob.

Doporučení expertů

- Jde-li o osobu, která není občanem České republiky, je třeba jí zajistit potřebnou péči směřující k možnosti návratu do domovského státu.
- Ve výjimečných případech, při splnění určitých stanovených podmínek, je třeba této osobě ze závažných důvodů zajistit možnost trvalého pobytu v ČR nebo v jiném státě. Závažným důvodem by měla být zejména hrozba nebezpečí ohrožení života a zdraví v domovském státě, ať již ze strany pachatelů nebo jejich kompliců či z důvodů jiného nebezpečí pramenícího z náboženských nebo jiných zvyklostí. Vždy by však bylo nezbytné prověřit, zda takové nebezpečí dané osobě reálně hrozí.

2. Další, velice podstatný nedostatek, je spatřován v absenci legislativního ošetření prostituce v českém právním řádu. Prostituce velice úzce souvisí s obchodováním se ženami, neboť je to jeden z nejčastějších účelů, kvůli kterým je obchod uskutečňován, a to nejen přes hranice států, ale též v rámci jednoho státu. Prostituce není trestným činem, ale není nikterak regulována, a to přesto (či snad právě proto), že podle mnoha odborníků jde o sociálně patologický jev⁹, s nímž je spojena řada zdravotních, mravnostních a kriminogenních rizik a který podle historických zkušeností nelze vymýtit (tzv. aboliční přístup).

Doporučení expertů

⁹ Prostitucí se rozumí pohlavní styk s jinou osobou nebo osobami za úplatu; pohlavním stykem se v tomto smyslu rozumí jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby jakéhokoli pohlaví, jde o širší pojem než soulož. Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon. komentář, 5. vydání, C. H. Beck 2003.

- Dotazovaní experti spatřují zásadní řešení k eliminaci nejkřiklavějších problémů obchodování se ženami právě v oné „legalizaci“ prostituce, neboli ve vytvoření **pevně stanoveného (právního) legislativního rámce provozování prostituce**. V rámci této regulace je třeba jednoznačně stanovit kompetence Policie ČR a dalších orgánů (např. živnostenských úřadů) a důsledně realizovat jejich kompetence spočívající především v permanentní kontrole dodržování právních norem, podmínek povolení atd. Pokud by totiž byli jednotliví „provozovatelé“ veřejných domů i pouliční prostituce povinni podnikat výhradně na základě „živnostenských listů“ a respektovat v této souvislosti příslušná omezení, jako jsou povinná evidence prostitutek, povinné lékařské prohlídky, plnění daňové povinnosti, znamenalo by to podle názoru některých expertů omezení obchodu s lidmi, neboť by v tuzemsku odpadl „finální odběratel“. O tomto problému se sice v oblasti legislativy hovoří již několik let, přesto doposud nebyla politická vůle a odvaha jej řešit.

3. V obecné rovině se experti ve většině shodují, že zásadním nedostatkem právní úpravy, a to nejen v oblasti obchodování se ženami, je její minimální vzájemná provázanost a nekomplexnost. Konstatují nedostatek celkové provázanosti trestního řádu s ostatními souvisejícími normami. Někteří experti hodnotí právní úpravu jako nepřehlednou a nedůslednou v zpracování jednotlivých ustanovení, týkajících se organizovaného zločinu vůbec, a nepružně reagující „na vývoj organizovaného zločinu v globálním měřítku a na jeho genezi v ČR“.

Nedostatky aplikační praxe

Častá kritika některých dotazovaných expertů směřuje do řad soudců a jejich rozhodování. Soudci mnohdy nemají v očích veřejnosti příliš vysoký morální kredit, spíše jsou naopak vnímáni jako osoby nepříliš charakterní, nevěrohodné, které častěji mívají větší pochopení pro pachatele nežli pro potřeby poškozených, jak vyplývá z názorů dalších expertů z represivních orgánů.

Soudní rozhodování je často středem pozornosti, dá se říci až trnem v oku těchto expertů. Experti poukazují na nedostatečnou vůli soudců trestat pachatele spravedlivými tresty. Zpravidla podle jejich názorů soudci ukládají **tresty nízké či nejnížší** tak, „aby se jim případ nevrátil“. Odvolání se totiž obvykle podává kvůli porušení procesních předpisů, které se obvykle skutečně nedodržují, a tudíž se soudci nízkými tresty snaží „vykoupit“ z případného dalšího řešení případu (nedojde k podání odvolání či jim věc nebude vrácena k dořešení soudem vyšší instance; poškozený má jen velmi omezené právo odvolání). Jde tedy

podle vyjádření některých expertů o určitý obchod. Nevyužívání trestních sazeb je vnímáno jako problém především morální a etický. Navíc je zdůrazňováno, že nad soudci není žádná veřejná kontrola a není příliš mnoho možností, jak daný stav změnit.

Na úrovni soudního rozhodování jde konkrétně o problém nevyužívání ustanovení trestního zákona a trestního řádu, zejména těch, která upravují ukládání trestů. Jde o:

- obecné nevyužívání vyšších trestních sazeb
- jsou **vynášeny neodpovídající rozsudky v případech organizovaných skupin pachatelů** (např. peněžitý trest), ačkoli zákon umožňuje v těchto případech použití vyšší trestní sazby (trestný čin spáchaný ve prospěch zločinného spolčení § 43, § 44 tr. z. a § 88/2 tr. z.)
- soudy **nevyužívají** v případech této trestné činnosti **trestu propadnutí majetku** (§ 51 tr. z.), ačkoli zisky z této trestné činnosti jsou obrovské
- není důsledně využíváno ustanovení trestního zákona, které postihuje účast na zločinném spolčení (§ 163a tr. z.)

Doporučení

- Podle názoru expertů by **trest měl být především výchovný, přísně individualizovaný a takový, aby odradil pachatele od dalšího páčání trestné činnosti.**
- Je zdůrazněna potřeba **zvýšení zejména veřejné kontroly práce a rozhodování jednotlivých soudců**, a to při zachování jejich nezávislosti.

Silné a slabé stránky uplatňované strategie při vyšetřování

K otázkám strategie vyšetřování se vyjadřují experti opět z různých úhlů pohledu podle toho, jakou pozici v celém systému řešení této problematiky zastávají.

Za naprosto primární považují experti pro jakoukoli strategii boje proti organizovanému zločinu politickou vůli, jasné a přesvědčivé vyjádření politické reprezentace, že chápe nebezpečí organizovaného zločinu a že je rozhodnuta bojovat s ním všemi dostupnými prostředky. O těchto svých postojích musí politická reprezentace přesvědčit veřejnost, zejména tím, že navrhne a hlavně prosadí přijetí potřebných legislativních opatření a akceptuje skutečnost, že je nutno uvolnit finanční prostředky. To se v praxi doposud příliš neděje a celkový postoj politické reprezentace k této otázce je podle názoru expertů přinejmenším sporný.

Způsob a rozsah financování je dlouhodobým problémem. Specializované útvary Policie ČR jsou dlouhodobě personálně poddimenzovány, personální stabilita je nevyhovující, materiální vybavení v oblasti výpočetní a spojovací techniky, dopravních prostředků, výstroje a výzbroje je rovněž málo vyhovující. Projevuje se trvalý nedostatek finančních prostředků na jednání se zahraničními partnery, přestože jedním ze znaků obchodování s lidmi (potažmo organizovaného zločinu) je mezinárodní prvek. Dosud se rovněž nepodařilo jednotlivé úseky státní správy propojit tak, aby jejich postupy v boji proti organizovanému zločinu na sebe systematicky navazovaly a vzájemně se doplňovaly.

Vzhledem k tomu, že vyšetřování případů organizovaného zločinu obecně je velmi specializovanou činností, experti navrhuji vyčlenit určitý počet státních zástupců a trvale je specializovat na problematiku organizovaného zločinu jako celku, resp. na jednotlivé druhy kriminality podle struktury Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu.

Doporučení expertů

- V případech vyšetřování organizovaného zločinu je třeba stanovit **věcnou příslušnost státních zástupců speciálně a svěřit ji od počátku do rukou krajských (městských) státních zástupců**, neboť okresní státní zástupci jsou velmi vytíženi a nejsou zde podmínky pro vyčlenění a specializaci jednotlivých státních zástupců.
- K tomu doporučují experti obecně nutnost akceptovat skutečnost, že orgány vyčleněné pro boj s organizovaným zločinem, resp. obchodem s lidmi, je nutno vybavit **nadstandardně materiálně i personálně, nadstandardně vycvičit, a tedy i nadstandardně financovat**. A současně učinit potřebné legislativní kroky.

Za největší slabinu je považován způsob soudního rozhodování a nedostatečné využívání i těch možností, které právní řád poskytuje (viz výše např. ukládání nízkých trestů, trestů neodpovídajících závažnosti spáchané trestné činnosti atd.). Velká chyba je spatřována v tom, že v českém právním řádu neexistuje „způsob výkladu zákona, který by byl pro rozhodování jednotlivých soudců závazný. V právním řádu ČR lze hovořit o závaznosti dvou druhů výkladu - autentického, a to jen tehdy, pokud je mu závaznost zákonodárcem výslovně přiznána (např. ust. § 88–90 tr. z.), a soudního, a to jen v souvislosti s opravnými prostředky.“ Tento stav se však jeví pro sjednocení praxe jako naprosto nevyhovující. Podle názorů expertů se v důsledku této skutečnosti neúměrně zvyšují finanční náklady na trestní řízení a prodlužuje se přípravné řízení.

Doporučení

- Řešením této situace by mohlo být **přehodnocení závaznosti výkladových stanovisek Nejvyššího soudu**. To se jeví jako nejvhodnější způsob sjednocení právní praxe.

Soudci opětovně poukazují na nemožnost použití úkonů policejního orgánu prováděných před zahájením trestního stíhání. Tento poznatek se netýká pouze svědeckých výpovědí, resp. vysvětlení, ale zejména dalších úkonů tzv. operativy (§ 158 a násl. tr. ř.). Je nezbytné „přesné zmapování vazeb a vztahů mezi jednotlivými subjekty - osobami, podniky, jakož i jejich materiální zázemí (specifikace nemovitostí, vozidel, tok financí, včetně případných čísel účtů). Pro tento účel je třeba zprocesnit poznatky operativy během přípravného řízení po zahájení trestního stíhání“. V opačném případě, při absenci těchto poznatků, je velmi obtížné prokazovat v řízení před soudem vinu jednotlivým pachatelům. Vina je pak prokazována důkazy nepřímými, např. vztahy k jiným osobám, důvody kontaktů atd., což výrazně ztěžuje důkazní situaci a samozřejmě usvědčení pachatele.

Naopak za velmi pozitivní změnu je (zejména z pohledu policejních příslušníků), považována novelizace trestního řádu, která byla realizována zák. č. 265/2001 s účinností od 1. 1. 2002. Za největší přínos považují zrušení institutu vyšetřovatelů, posílení úlohy státního zástupce v přípravném řízení a zakomponování operativně pátracích prostředků do trestního řádu, tedy do trestního řízení jako takového. Za silnou stránku strategie boje proti obchodu s lidmi je dále považováno docenění úlohy prevence v boji s touto trestnou činností, její přesouvání též na regionální úroveň, zapojení soukromých subjektů do financování různých projektů a rozšiřující se spolupráce s nestátními organizacemi a mezinárodními organizacemi.

Mezinárodní spolupráce a prevence

Soudci v souvislosti s vyšetřováním a operativní prací policejních orgánů poukazují na **velmi slabou a nefunkční mezinárodní spolupráci v této oblasti**. Označují ji za těžkopádnou, nedostatečně operativní a nedostatečně rychlou. Někteří z expertů dále poukazují na **chabou spolupráci ze strany nestátních neziskových organizací**, které pečují o obchodované ženy, v určitých oblastech.

Několika experty je zmiňována **nedostatečná pozornost věnovaná prevenci**. Potřeba důslednějšího monitorování např. nabídek prezentovaných ve formě inzerátů, které jsou zaměřeny na vylákání osoby na území jiného státu, dále monitorování účelu cesty při přechodu hranic u některých osob, zejména těch, které by mohly přicházet v úvahu pro zneužití k prostituci na území cizího státu; a samozřejmě v této souvislosti zlepšit

mezinárodní spolupráci minimálně v rámci Evropské unie. Je nutné věnovat větší pozornost udělování pracovních povolení a povolení k pobytu osobám z rizikových zemí a rizikových věkových skupin.

Zneužívání nedostatků boje proti obchodování se ženami ze strany pachatelů

Všech nedostatků, na které experti v rámci svých vyjádření k problematice boje proti obchodování s lidmi a jejího řešení v České republice poukazují, velmi obratně využívají pachatelé této trestné činnosti. V první řadě jde o využívání mezer v legislativě. Již zmiňovaná nekomplexnost, neprovázanost a nepřehlednost je jedním ze základních předpokladů. V těchto souvislostech hovoří experti o možnostech ovlivňování soudního procesu, jak vyvíjením tlaku na oběti-svědky a další osoby, tak se dokonce u otrlejších zločinců lze setkat i s vyhrožováním soudcům samým.

Z důvodu nepřehlednosti a zejména neprovázanosti právní úpravy je její aplikace těžkopádná, právo je obtížně vynutitelné, trestní sazby a jiné druhy postihů neodpovídají závažnosti protiprávního jednání. Celková nepřehlednost právních norem je zvyšována „naprosto enormním a smyslu postrádajícím množstvím normativních aktů (podzákonných norem, interních předpisů, směrnic, vyhlášek a nařízení“).

Další slabou stránkou státem uplatňovaného přístupu v oblasti boje proti obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku je tzv. **aboliční přístup k problematice prostituce**. Ze tří možných přístupů: konzervativního, liberálního a aboličního se právě aboliční jeví expertům jako ten nejméně šťastný a nejvíce zneužívaný pachateli této trestné činnosti. Ačkoli podle tvrzení expertů nebylo od roku 1993 vydáno jediné povolení k poskytování jakéhokoli druhu erotických služeb, přesto jsou v různých druzích tiskovin, ve veřejných sdělovacích prostředcích a na mnoha veřejně přístupných místech inzerovány nabídky nočních klubů, poskytujících erotické služby. Je zjevné, že v těchto podnicích je provozována prostituce a že jejich majitelé z provozování prostituce kořistí (dopouštějí se nepochybně „minimálně“ trestného činu kuplířství ve smyslu § 204 tr. z. - rozdíl je pouze ve způsobu, jakým svůj díl zisku od prostitutek požadují). Tyto podniky jsou však na příslušných úřadech vedeny jako pohostinská, restaurační nebo ubytovací zařízení a přes všechny tyto skutečnosti jsou prakticky zcela mimo oblast zájmu správních nebo místních orgánů.

V oblasti přistěhovalectví je podle expertů nejvíce zneužíván systém povolování pobytu, proces vydávání víz a kontrola plnění pobytových podmínek cizinců na území ČR. Prakticky zanedbatelné jsou trestní sazby za trestné činy nedovoleného překročení státní hranice.

Role svědka

Svědecké výpovědi poškozených jsou zcela stěžejními důkazními prostředky. V případě trestné činnosti obchodování s lidmi bývají zásadním a často jediným usvědčujícím důkazem v trestním řízení proti pachateli. Bez nich není možné prokázat pachateli vinu. Na této skutečnosti se shodli všichni experti bez výjimky.

Při vyšetřování trestné činnosti obchodování s lidmi vzniká velký problém s motivací obětí obchodování ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a zejména ke svědeckví před soudem. V mnoha případech se podle opakovaných vyjádření expertů „oběti obchodování z řad žen velmi rychle ztotožní se svou sociální rolí prostitutky, a tím se vlastně etablují do kriminálního prostředí, ve kterém se momentálně nacházejí“. Případný zákrok policie chápou tyto ženy jako útok státní moci proti jejich způsobu života a odmítají vystupovat jako svědci. Běžné nástroje vynutitelnosti výpovědi svědka podle trestního řádu (např. uložení pořádkové pokuty) se většinou v těchto případech zcela míjejí účinkem.

Doporučení expertů

- Ke zvýšení motivace obětí je především nutné zajistit jim ochranu. Je třeba těmto osobám dát **pocit bezpečí a záruky, že za jejich výpověď jim nebude hrozit nebezpečí** msty ze strany pachatelů ani jiná rizika spojená s jejich svědecktím v procesu proti těmto pachatelům. Dále je nutné zahrnout do této ochrany nezbytnou materiální podporu.

Trestní řád obsahuje ustanovení, která upravují možnosti ochrany svědka. Podle expertů jsou tato ustanovení v případech obchodování s lidmi často využívána. Jde zejména o možnost utajení podoby a osobních údajů takových osob, u nichž zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že jim či osobám jim blízkým v souvislosti s podáním svědectví zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí porušení jejich základních práv. Tato ochrana se svědkům poskytuje za předpokladu, že ji nelze spolehlivým způsobem zajistit jinak. (§ 55 odst. 2 tr. ř.)

- Ve všech případech, kde právní instrumenty selhávají, se však vytváří prostor pro nestandardní způsoby práce s těmito svědky, jako je **činnost různých „nevládních humanitárních organizací“**. Je nezbytné tuto oblast součinnosti všech zainteresovaných subjektů dále rozvíjet a zdokonalovat. Proto je třeba zvolit vhodnou

formu této spolupráce a alespoň částečně ji institucionalizovat k zajištění právní jistoty všech zainteresovaných subjektů.

V této souvislosti experti zmiňují tzv. Model pomoci obětem obchodování s lidmi, který je v současné době (od podzimu roku 2003) zaváděn v České republice. Jeho garantem je Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR.

8. Zkušenost mezivládních a nevládních organizací s obchodováním se ženami

Účast ve výzkumném projektu byla pro nevládní organizace pracující s oběťmi trestných činů, včetně trestného činu obchodování s lidmi, se sociálně potřebnými občany apod. příležitostí vyjádřit vlastní návrhy a potřeby v souvislosti s tím, jak by bylo možné zlepšit stávající praxi a jaké realistické cíle je možné si klást do budoucnosti. „Všeobecným účelem tohoto projektu je pomoci českým vládním institucím zlepšit jejich reakci na obchodování s lidmi, přičemž zvláštní pozornost je věnována oblasti trestního soudnictví, boji proti skupinám organizovaného zločinu a lidským právům obětí.“ Cílem průzkumu bylo získat přehled o profilu obětí, součinnosti vládních institucí a nevládních organizací a o kvalitě jejich spolupráce a také vyslechnout návrhy odborníků z nevládních organizací.

V rámci projektu bylo vyplněno osm dotazníků. Respondenty byli zástupci, resp. zástupkyně jednotlivých poboček následujících organizací: Česká katolická charita, IOM, La Strada. Respondentky, které dotazníky vyplňovaly, působí na pozicích vedoucí mise, ředitelky, manažerky projektu nebo manažerky prevence, koordinátorky pomoci obětem apod. Jejich odpovědi můžeme považovat za kvalifikované, vyslovené se znalostí věci i s určitým zobecňujícím nadhledem.

Informace o organizacích

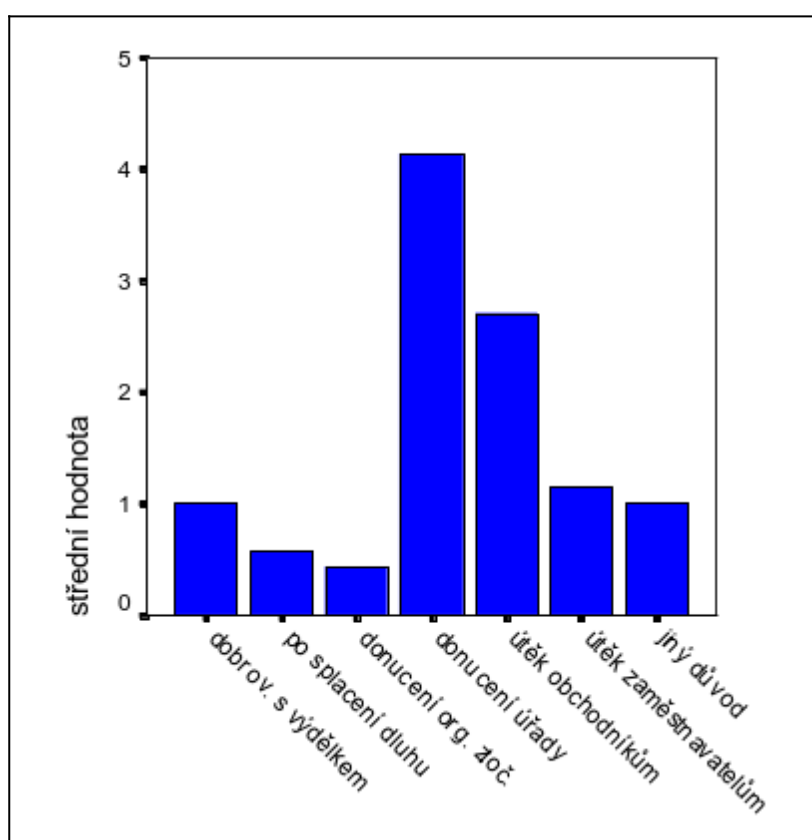
Jednotlivé organizace působí v České republice 6-9 let, jejich mandát zahrnuje služby klientům, organizaci a koordinaci působení v dané problémové oblasti, pomoc obětem obchodování a dalších trestných činů a pomoc lidem v nouzi obecně. Jsou to obecně prospěšné společnosti, IOM je mezivládní organizací. Všechny působí na území České republiky. Česká katolická charita je s 2,5 tisíci zaměstnanců po celém území státu největší organizací, u dalších organizací se počet zaměstnanců pohybuje kolem 20 osob. Častá je spolupráce s dobrovolníky.

Každá organizace je v kontaktu zhruba se 100 oběťmi ročně, přičemž počet kontaktů s jednotlivými oběťmi (klienty) kolísá; doba, po kterou je klient s organizací v kontaktu, je většinou 1–6 měsíců. Převažují dospělé ženy ze zemí východní Evropy, ojediněle z dalších zemí, pouze IOM více pracuje s dospělými muži. Trend zvyšujícího se počtu obchodovaných mužů je patrný v posledních letech a je spojen s nucenou prací, nikoli s prostitucí. Českých občanů je výrazně méně než cizinců.

Nevládní organizace často odkazují klienty také na další organizace, například vládní instituce, které mohou obětem poskytnout další služby, které mají ve své kompetenci (například vystavování dokladů apod.). Také se angažují v oblasti prevence obchodování s lidmi - pořádají informační kampaně (přednášky ve školách, vydávají publikace a rozšiřují letáky), provozují informační a tzv. SOS linky, spolupracují s médii a podílejí se na vzdělávání odborníků.

Návrat a pomoc obětem

Graf 8.1 Důvody návratu obětí, které se vrací do ČR

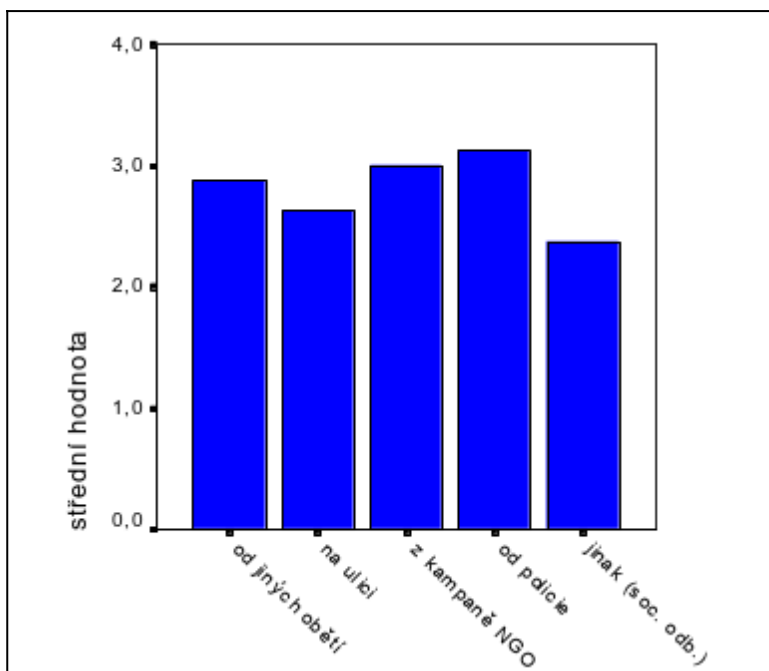

Pokud jde o české oběti obchodování, vrací se zpět do České republiky převážně z toho důvodu, že jsou úředně vypovězeny z cílové země. Zdařilý útěk obchodníkům nebo zaměstnavatelům je méně častý a prakticky mizivý je počet těch žen, kterým se podaří vydělat si dostatečné množství peněz a vrátit se dobrovolně sama a bez následků.

O službách, které mohou obětem nevládní organizace poskytnout, se oběti většinou dozvídají až na policii, případně z kampaně NGO; často také od jiných obětí nebo přímo na ulici. Lze říci, že povědomí o existenci organizací, na které je možné se v nouzi obrátit, je

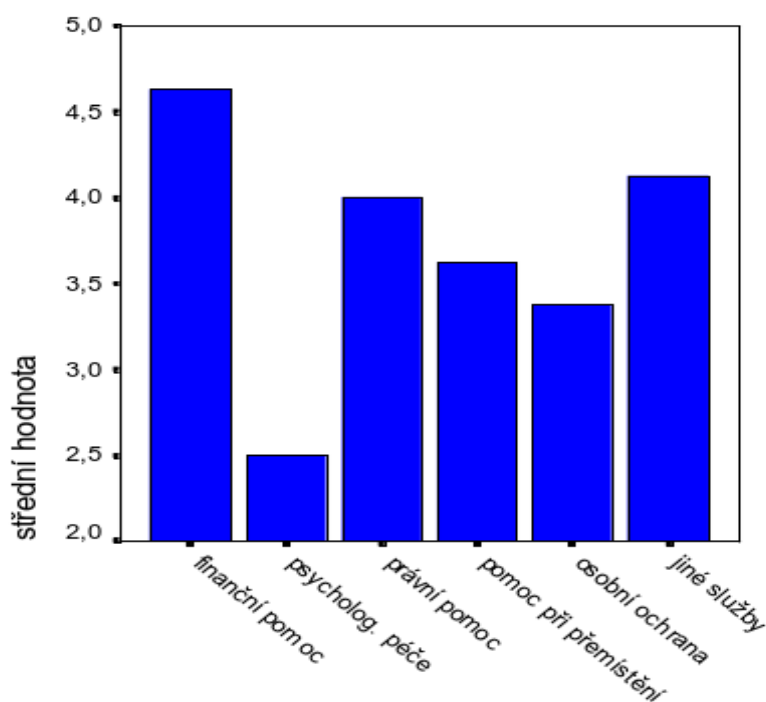
mezi oběťmi poměrně značné a že jde mnohdy spíše o to, má-li oběť praktickou příležitost, aby se na některou z organizací obrátila.

Graf 8.2 Jak se oběti dozvídají o službách nevládních organizací (NGO)

Ze služeb, které nevládní organizace poskytují, potřebují oběti nejčastěji finanční a právní pomoc, také pomoc jiného, specifického druhu, jako např. pomoc v těhotenství a péči o již narozené dítě (včetně umístění dítěte do náhradní péče). Nejméně je vyžadována psychologická péče.

Graf 8.3 Služby, které oběti nejčastěji vyhledávají

Při obchodování s lidmi se nezřídka stává, že je ohrožen sám život oběti. V takovém případě dává oběti nejsilnější pocit, že bude chráněna, poskytnutí bezpečného útočiště, většinou paralelně s přemístěním do jiné oblasti, a příslušná právní pomoc. Získání nové identity je uváděno jako služba potřebná k získání pocitu bezpečí nejméně často. V této vážné osobní situaci obětí se však mezi jinými službami již velmi často objevuje potřeba psychologické a psychoterapeutické péče.

Z celého okruhu služeb, které je třeba oběti primárně poskytnout, a umožnit jí tak zahájit cestu k tomu, aby si postupně vytvořila nový a bezpečný způsob života, jí v současné době mohou *nevládní organizace* poskytnout jen určitý výsek, a ani ten není bez problémů. Respondentky zmiňují, že jejich organizace mohou poskytovat služby jen v určité míře - např. finanční pomoc při návratu cizinek z České republiky do země původu, přičemž (podle jejich vyjádření) tuto službu jiné organizace neposkytují, nebo není v jejich možnostech zajistit – a zřejmě ani v koordinaci s organizacemi v zemi původu - svým klientkám bezpečné útočiště po jejich návratu do vlasti. Respondentky z nevládních organizací se celkově vyjadřovaly v tom smyslu, že by (ve smyslu svého mandátu) potřebovaly adekvátnější možnosti své klienty finančně zajistit.

Z pohledu respondentek z nevládních organizací však není zcela adekvátní ani poskytování služeb *vládními institucemi*. Jednou z primárně zmiňovaných záležitostí je ochrana těch obětí obchodování, které se rozhodnou vypovídat a svědčit před soudem; s tím souvisí i to, že přístup k oběti v průběhu policejního vyšetřování nebývá vždy dostatečně

citlivý - zvláště s ohledem na tu skutečnost, že oběť byla často těžce traumatizována. Policie přitom nemá povinnost informovat oběť o možnostech pomoci ze strany nevládních organizací. Jako nevyhovující vidí respondentky také právní postavení obětí-cizinek (cizinců), kdy je jejich pobyt na území České republiky obvykle nedostatečně legalizován. Rovněž konstatují, že současná česká legislativa nereflektuje obchodování za jiným účelem, než je prostituce a obchodování v rámci hranic České republiky.

Stávající služby, které jsou obětem obchodování v ČR celkově poskytovány, jsou hodnoceny jako dobré až adekvátní tam, kde je poskytují nevládní organizace, a jako adekvátní až špatné tam, kde je poskytují vládní instituce. Jako dobře fungující je hodnoceno financování služeb, které poskytují nevládní organizace, ze zdrojů Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, také komplexní psychosociální a poradenské služby, které poskytuje La Strada, a spolupráce specializovaného útvaru Policie České republiky (ÚOOZ) a NGO při zprostředkování pomoci obětem obchodování.

Jako nové a žádoucí metody ochrany obětí a způsoby zlepšení a zefektivnění stávajících služeb se respondentkám z okruhu nevládních organizací jeví především formalizovat vztah mezi NGO a Policií ČR při zprostředkování kontaktů s oběťmi a poskytování pomoci. Užitečná by byla možnost uplatnit institut ochrany svědka i na oběti obchodování s lidmi a také možnost poskytnout obětem obchodování krátkodobá dočasná povolení k pobytu na území ČR, kterým by oběť tohoto trestného činu získala jak dočasnou ochranu, tak nárok na bezplatnou zdravotní péči, přičemž by získání takového víza nemělo být podmíněno spoluprací s orgány činnými v trestním řízení.

Mezi dalšími požadavky se objevuje:

- nutnost vyjasnit legislativu
- místo ignorující tolerance formulovat jasná pravidla
- důsledně pátrat po obchodnících a vyměřovat jim vysoké tresty
- tvrdě zasahovat proti korupci v řadách policie (viz oblasti při hranicích, kde je veřejně vidět spolupráce mezi pasáky, taxikáři a policisty, ale zjevně to nikomu nevadí)
- finančně podpořit programy NGO na pomoc obětem
- financovat a pořádat celostátní kampaně proti obchodu a nucené prostituci, ovlivňovat veřejné mínění
- zkoumat příčiny poptávky po erotických službách.

Koordinace mezi nevládními organizacemi a vládními úřady

V současné době je koordinace aktivit těchto dvou skupin subjektů na úseku ochrany obětí trestného činu obchodování s lidmi a v oblasti pomoci obětem hodnocena jako průměrná. Charitou je dokonce hodnocena jako minimální, ojediněle dobrá. Nevládní organizace pravidelně spolupracují se sociálními odbory městských (obecních) úřadů, s úřady práce, se zdravotníky, s policií, rovněž se složkami ministerstva práce a sociálních věcí.

Vzájemná koordinace mezi jednotlivými nevládními organizacemi je při preventivní činnosti hodnocena lépe - IOM, La Strada a Česká katolická charita spolupracují na dobré, případně dostačující úrovni a možnosti zlepšení vidí zejména v ustavení dobrého systému financování prevence.

9. Průzkum zaměřený na zkušenosti obětí - hloubkové interview/osobní příběh

Dotazník pro oběti organizovaného obchodování se ženami byl zaměřen na získání empirických údajů a informací o obchodování s lidmi v České republice a z České republiky do několika cílových zemí. Cílem průzkumu bylo získat pomocí interview s obětí jako nejcennějším zdrojem informací přehled o způsobech, trendech, metodách náboru a trasách obchodování žen do zahraničí.

V rámci projektu bylo vyplněno deset dotazníků. Respondentky - oběti obchodování - byly dotazovány pracovníci nevládní organizace La Strada.

Demografické údaje

Většina obětí pochází z České nebo Slovenské republiky; pokud jde o cizinky, podle očekávání pocházejí (až na jednu výjimku, kdy oběť byla obchodovaná do ČR až z Vietnamu) z tzv. „blízkého zahraničí“, a to z Ukrajiny a Běloruska.

Věk obětí se pohybuje v rozmezí od 20 do 28 let, pouze jedna žena z Ukrajiny je podstatně starší (37 let).

Základní vzdělání mají tři ženy (mezi nimi jedna z Vietnamu), dvě ženy mají nedokončené střední, ostatní absolvovaly střední odborné školy, jedna žena ze Slovenska má dokonce maturitu.

V době, kdy opustily svoji vlast, byly dvě ženy vdané a každá z nich měla dvě děti, další dvě ženy byly rozvedené (z nichž žena z Vietnamu měla jedno dítě), ostatní byly svobodné.

Změny v současném rodinném stavu (v době vyplňování dotazníku) jsou následující: jedna vdaná žena požádala o rozvod, jedné se narodilo dítě, žena ze Slovenska, která v době opuštění své vlasti měla dvě děti, má nového přítele, se kterým čeká rodinu. U ostatních žen zůstal rodinný status nezměněn. Tři ženy ve svých výpovědích uvedly, že by se nedokázaly postarat ani o sebe, ani o nikoho jiného, ostatní ženy tuto schopnost podle vlastního vyjádření mají.

Před odjezdem do zahraničí byla polovina dotazovaných žen bez zaměstnání, jedna provozovala prostituci, ženy z Ukrajiny a Vietnamu byly dělnice, další žena z Ukrajiny byla učitelkou. V době interview byly všechny dotazované bez zaměstnání, kromě dvou žen, které byly na mateřské dovolené.

Hledat práci do zahraničí většinou odcestovaly jednou až třikrát, žena z Ukrajiny čtyřikrát (jako jediná si zachovala rodinu a jako jediná pracovala i v zahraničí jako dělnice), žena z Čech dokonce uvedla, že odcestovala desetkrát. Bližší údaje viz Tabulka 9.1.

Tabulka 9.1 Charakteristika obětí

respondentka	země původu	věk	původní zaměstnání	současné zaměstnání
1	Ukrajina	37	nezaměstnaná	nezaměstnaná
2	Ukrajina	23	učitelka	nezaměstnaná
3	Česká republika	21	prostituce	mateř. dovolená
4	Vietnam	26	dělnice	nezaměstnaná
5	Slovensko	24	nezaměstnaná	mateř. dovolená
6	Česká republika	23	mateř. dovolená	nezaměstnaná
7	Bělorusko	28	nezaměstnaná	nezaměstnaná
8	Ukrajina	27	dělnice	nezaměstnaná
9	Česká republika	28	nezaměstnaná	nezaměstnaná
10	Slovensko	20	nezaměstnaná	nezaměstnaná

Pokud jde o cílové země, můžeme vystopovat zcela očekávanou tendenci: ženy z Čech cestují dále na západ (převážně do Německa, Belgie, Nizozemska), ženy ze Slovenska jsou obchodované nejdříve do Čech, pak případně dále na západ, ženy z východní Evropy a Asie jsou obchodované do Čech.

V době, kdy poprvé opustily rodnou zemi, se věk obětí pohyboval v rozmezí 20 až 26 let. Délka pobytu v cizině je v pásmu od 2 měsíců až do 3 let (u ženy z Ukrajiny).

Očekávání, plány

Téměř všechny respondentky se shodly v tom, že důvodem jejich odcestování byla snaha nalézt „lepší život“. Tahle představa se ukázala jako málo diferencovaná, mlhavá. Žena z Vietnamu upřesnila, že k rozhodnutí hledat práci jinde ji přinutily těžké životní podmínky v její vlasti. Žena ze Slovenska přiznala, že důvody neměla žádné a k odcestování byla donucena. Bližší vysvětlení neuvedla.

Očekávání žen se soustřeďovalo na přání najít dobrou práci, novou rodinu, někdy přímo „bohatství“. Obávaly se také stejných věcí: neznámého prostředí a měly strach ze zprostředkovatele. V zahraničí většinou očekávaly práci jako číšnice, kuchařky, tanečnice, barmanky, dělnice, servírky. O tom, že některé ženy se staly obětmi zločinného obchodu,

osm z deseti žen vědělo. Žena, která byla obchodována do Itálie, byla přesvědčena, že prostituce je v Itálii zakázána, a tudíž jí nic podobného nehrozí.

Doklady

Všeobecně platí, že ženy z Čech a Slovenska vycestují většinou na pas a nepotřebují víza, kdežto ženy z Východu a Asie pro své cestování víza potřebují. Doklady podle sdělení žen (i cizinek) jsou pravé. Jediná výjimka - dělnice z Ukrajiny, která od začátku věděla, že bude pracovat, a skutečně pracovala (v otrockých podmínkách, jako pomocná dělnice) - přicestovala na pracovní vízum, o němž neví, jestli bylo pravé nebo ne. Vyloženě nelegální doklady použila jen žena z Vietnamu, která za ně zaplatila 6 000 USD, a žena z Běloruska, které byl podle jejího svědectví vystaven falešný pas na cizí osobu litevské národnosti (české úřady jsou ze zkušenosti shovívavější k občanům pobaltských republik než k občanům z Ruska, Ukrajiny a Běloruska), za který zaplatila 300 eur. Dělnice z Ukrajiny zaplatila 4 000 Kč za pracovní vízum.

Při cestě do cílových zemí byl osmi z deseti žen cestovní doklad odebrán. Získat ho zpátky nemohla žádná.

Způsoby náboru / Náklady a dluhy

Na otázku, jestli dotyčná žena byla unesena nebo opustila svou zemi dobrovolně, všechny odpověděly, že dobrovolně, avšak sedm z nich uvedlo, že při tom byly oklamány.

Hlavními geografickými oblastmi, odkud byly oběti získány, jsou především lokality příhraniční. Může to souviset jak s celkově nižší mírou zaměstnanosti v těchto regionech, tak s vyšší poptávkou po sexuálních službách a se snadnějším a méně nákladným způsobem dopravy obětí.

Všechny možné varianty odpovědí skýtá otázka „Kdo vás získal?“ Může to být známý, přítel, člen rodiny, agentura zprostředkující práci, neznámý člověk, který oslovil oběť na stanici tramvaje, skupina lidí v čele s tzv. „klientem“ (zprostředkovává práci pro cizí dělníky, jejichž mzdu si pak z velké části присvojuje, jakýsi pasák mimo prostředí prostituce) a nakonec osoba, která byla dříve předmětem obchodu s lidmi.

Většina žen byla vyhledána náborářem (drtivá většina odpovědí), dá se říci, že oběťmi obchodování s lidmi se staly už tehdy, když je náborář kontaktoval. S náborářem přišla do styku přes inzerát jedna osoba, tři ženy byly osloveny přímo na ulici, a to v místě, kde obvykle nabízely sexuální služby, v nočních klubech a barech byly kontaktovány dvě osoby.

Ostatním ženám zprostředkovali kontakt známí a v jednom případě (opět jde o Ukrajinu, která pracovala jako dělnice) kontaktoval náboráře někdo z rodiny.

Až na dvě výjimky ženy uvedly, že si neuvědomovaly, že se vystavují riziku vykořisťování nebo nucené práce, případně prostituce.

U náboráře se zadlužila polovina žen (od 4 000 Kč za pracovní povolení u Ukrajinky, až po 1 000 DM za doklady, které musela zaplatit další Ukrajinka). Čas na splacení dluhů se pohyboval v rozpětí od 1 měsíce (1 000 DM) až po dobu neurčitou podle výpovědi obětí z Čech. Dluh splatily, kromě jedné ženy, všechny, peníze převzal buď majitel klubu, nebo přímo náborář, anebo tzv. agentura.

Jedna žena přiznala, že v případě nezaplacení dluhu by jí hrozilo fyzické násilí, ostatní ženy se nevyjádřily. Jedna žena z ČR, i když dluh údajně splatila, musela pod pohrůzkami pracovat dál, přičemž jí byla vyplacena jen čtvrtina mzdy. Ženu z Vietnamu zadržela policie, ostatní oběti na otázku, co se stalo poté, co svůj dluh splatily, neodpověděly.

Trasy a zkušenosti během cesty

Při cestě do cílových zemí byly použity snad všechny dopravní prostředky: osobní auto, autobus, vlak, letadlo, cestování stopem a pěšky (jak vypověděla žena z Vietnamu, z Moskvy do Prahy šli často pěšky). Ke vstupu na cizí území se používají hraniční přechody, cesta zpravidla může trvat od několika hodin (z ČR do Německa, Nizozemska apod.) až po několik měsíců, pokud jde o vzdálené země.

Nelze samozřejmě sjednotit, kolik času strávily ženy na cestách: liší se to případ od případu. Někdy jedou téměř bez zastavení, nepřetržitě, jindy zase - jak vypověděla žena ze Slovenska - se zastavovaly v každé zemi. Pro ukázkou uvedeme její výpověď: „Jeden týden Znojmo, jeden měsíc v Chebu, několik dnů strávila v Praze. V Německu pak jeden měsíc pobývala v Berlíně, jeden měsíc v Hamburku, dva týdny v Dortmundu a 8,5 měsíce ve Frankfurtu nad Mohanem“. Do zahraničí ženy cestovaly nejčastěji s pasáky-náboráři (pět žen) nebo s organizátory cesty (jedna osoba). Čtyři ženy vycestovaly společně s dalšími osobami „naverbovanými“ stejnou agenturou.

Jakmile ženy opustily ČR, pouze ve dvou případech se k nim připojily další osoby: žena ze Slovenska uvádí jednu osobu, její krajanka pak až deset osob. Více než polovina žen nebyla během přepravy do cílové země vystavena fyzicky nebezpečným situacím; starší žena ze Slovenska vypověděla, že jí hrozilo násilí pod vlivem omamných látek, zbývající 3 ženy (Vietnamka a dvě ze Slovenska) uvádějí, že jim bezprostředně hrozil hlad, dehydratace, byly

neustále kontrolovány a bylo vůči nim použito i fyzické násilí. Žádná z deseti žen si neuvědomovala nebezpečí, které ji na cestě čeká.

V polovině všech případů byly ženy zadržovány před příjezdem do cílové země v zabezpečených domech, kde jim byl odebrán pas. Většina respondentek cestovala převážně v noci a přes den přespávala v penzionech. Sedm žen z deseti sdělilo, že budovu, ve které přebývaly, nemohly vůbec opustit bez doprovodu, hlídali je jak náboráři, tak další osoby. Zákaz vycházení z budovy platil i v případě (výpověď ženy z ČR), kdy je jakoby nikdo nehlídal: existovalo však „ústní varování“. Žena ze Slovenska dokonce uvedla, že byly v budově stále zamčeny. Je smutnou samozřejmostí, že ženám byla znemožněna nebo alespoň omezena svoboda pohybu, možnost komunikace s ostatními včetně psaní a telefonování.

Lhaní, nátlak a vykořisťování

Vedle zastrašování jsou lhaní a nátlak osvědčenými metodami, jak ovládnout jiného člověka a přinutit ho k něčemu, k čemu by dobrovolně nikdy nesvolil. Lhaní je obvykle prvním krokem, jakousi „vstupní bránou“ do světa bezpráví a násilí. Všechny oběti obchodování se ženami v našem výzkumu byly hned od začátku vystaveny bezuzdnému, totálnímu lhaní: ohledně povahy práce, ohledně pracovních a životních podmínek v cílové zemi, ohledně imigračních předpisů v cílové zemi, a někdy dokonce i ohledně cílové země. Snad jedině pokud šlo o způsob dopravy, byly dodrženy původní sliby. Slíbená práce v barech, restauracích, průmyslu (ženám z Ukrajiny a Vietnamu) a domácnostech či práce společnice v baru a tanečnice se nikdy nestaly realitou. Kromě jedné ženy z Ukrajiny, která skončila v cukrovaru, byly ostatní ženy donuceny pracovat jako prostitutky. Jedna z nich se navíc musela podílet i na další trestné činnosti: okradení řidiče. Ženu z Běloruska nutili užívat drogy a 100 eur měsíčně ještě odevzdávala na policii jako úplatek za možnost pobývat v ČR ilegálně. Týdenní výdělek se pohyboval od 10 000 BEF (pouliční prostituce) do 3 000 Kč (práce za týden) a všechny respondentky musely skoro celou mzdu odevzdat pasákovi nebo „klientovi“. Kromě Ukrajinky pracující v cukrovaru domů peníze nemohl posílat nikdo. Všechny ženy se přiznaly k tomu, že byly vystaveny nátlaku a skutečnému násilí. Pachateli násilí byli pašeráci jak v ČR, tak v cílové zemi (osm odpovědí), dále „zaměstnavatelé“ v cílové zemi (dvě odpovědi). Dvě ženy byly ustavičně vystaveny všem druhům násilí: od výhrůžek přes uvěznění až po sexuální násilí. Ve dvou případech došlo i k výhrůžkám vůči rodině: jednou vyhrožovali, že pokud se žena nepodřídí, donutí její sestru dělat totéž, řeknou vše v její rodné vesnici, a navíc rodiče budou muset splatit údajný dluh. Ve druhém případě

(šlo o ženu ze Slovenska) soustavně vyhrožovali likvidací jejího dvouletého syna. Z obav pak několikrát zapírala i na policii ten fakt, že k prostituci byla donucena (i když si uvědomovala, že právě policie ji může osvobodit).

Zapojení organizovaného zločinu

Informace o počtu osob, které se přímo podílely na obchodu s lidmi a se kterými žena přišla do styku, nalezneme v následující tabulce.

Tabulka 9.2 Počty osob zapojených do trestné činnosti

Respondentka	nábor	vyřizování dokladů	přeprava	umístění v cílové zemi
1	-	-	1–2 osoby	3–5 osob
2	3–5 osob	1–2 osoby	1–2 osoby	1–2 osoby
3	1–2 osoby	1–2 osoby	1–2 osoby	-
4	1–2 osoby	1–2 osoby	1–2 osoby	1–2 osoby
5	1–2 osoby	1–2 osoby	1–2 osoby	1–2 osoby
6	1–2 osoby	1–2 osoby	1–2 osoby	6–9 osob
7	1–2 osoby	1–2 osoby	1–2 osoby	1–2 osoby
8	1–2 osoby	1–2 osoby	1–2 osoby	3–5 osob
9	1–2 osoby	1–2 osoby	1–2 osoby	1–2 osoby
10	1–2 osoby	1–2 osoby	3–5 osob	více než 10 osob

Všechny oběti se domnívaly, že osoby, které se v různých fázích podílely na obchodu s lidmi, jsou mezi sebou ve styku.

Osobami, které prodávaly a vykořisťovaly ženy, byli jak čeští občané, tak i cizí státní příslušníci (Albánci, ruská a ukrajinská mafie, Číňané, Vietnamci a Němci), a to podle toho, z které země oběť pocházela, a do které cílové země byla dopravována. Albánská a ruská mafie působí i mimo svá území.

Osm žen z deseti bylo při práci ovládáno pomocí již zmíněného - pořád neměnného - arzenálu prostředků: nátlak, výhrůžky, násilí, kontrola pohybu. Jedna žena byla opakovaně znásilňována.

Všechny ženy byly také přesunovány a prodávány mezi kluby (dokonce i Ukrajinka, která pracovala v cukrovaru, byla přemísťována do jiných podniků); čtyři ženy byly přesouvány i mezi zločineckými skupinami, dvě ženy navíc byly prodávány i mezi zeměmi.

Pokud jde o informaci o jiných osobách, které vykořisťovala stejná skupina lidí jako dotazované ženy, kromě tří všechny potvrdily, že vědí osobně o takových lidech. Ukrajinská dělnice vypověděla, že ví o 30 osobách, v dalších odpovědích se vyskytla čísla od čtyř do

patnácti osob. Jedna žena nevěděla nic o lidech, které potkal stejný osud jako ji, ale naopak zná dvě rodiny a asi 20 pasáků, kteří tento obchod provozují.

Reakce policie, vlády a nevládních organizací

Do jaké míry v České republice orgány vymáhání práva monitorují a regulují pracovní agentury a cestovní kanceláře ve snaze předejít náboru pro účely obchodu s lidmi? Sedm žen odpovědělo, že pracovníci těchto institucí podle jejich zkušeností sami spolupracují s mafií, dvě ženy se domnívaly, že monitorování sice nějaké je, ale rozhodně je nedostatečné.

Se svými problémy se na české velvyslanectví, resp. konzulát (nebo zastupitelské orgány v příslušné zemi) obrátily pouze dvě ženy. V jednom případě český konzulát v SRN zařídil náhradní doklady, finanční pomoc ale neposkytl. V druhém případě ukrajinský konzulát v České republice poskytl jízdenku na Ukrajinu.

Na úřady v cílové zemi se obrátila pouze jedna žena. Mezi důvody, proč se ženy se svými problémy neobrátily na úřady, uvedly: výhrůžky násilím (4x), nedůvěru ve vládní úřady (2x) a jazykovou bariéru (1x). Jako příčinu takové „pasivity“ uvedly ženy strach o svůj život nebo nevěděly, jakým způsobem se na úřady obrátit. O pomoc na nevládní organizace se obrátilo pět žen, spolupráci hodnotí jako dobrou. Ve dvou případech nabídly tyto organizace pomoc a podporu, jednou utajené ubytování a sociální služby, v dalších dvou případech nabídly konzultace a kontakty. Pokud se ženy na sdružení a nevládní organizace neobrátily, tak jediné proto, že nevěděly jak, neměly kontakty. Naopak o možnosti obrátit se na nevládní organizace se dozvěděly přes inzerát (1 odpověď) a od policie (2 odpovědi). Do styku s policií v cílové zemi přišlo šest žen, přičemž čtyři z nich byly zatčeny. Všechny zadržené byly obviněny z trestných činů: maření úředního rozhodnutí (1 odpověď), ilegálního přistěhování (2 odpovědi), a z nelegální prostituce v SRN (1 odpověď). Pouze jedna osoba, která ovládala jednu z respondentek, byla obviněna z trestného činu (náborářka z ČR), ale z vazby byla záhy propuštěna. Osmi ženám se podařilo zaměstnavatelům utéci: v jednom případě pomohl občan turecké národnosti, který kontaktoval policii a poskytl základní pomoc. V dalším případě dotyčnou ženu zatkla policie, čímž ji zároveň osvobodila, v ostatních případech šlo o klasický útěk.

Pasivní spoluúčast a korupce

Ve snaze usnadnit si cestu do cílové země nebyla žádná z obětí ve styku se zkorumpovanými úředníky, pouze pro dvě ženy - cizinky - vše zařizoval „klient“, který měl

v ČR kontaktní osoby. Jedna žena přišla v Písku (v ČR jako cílové zemi) při hlášení pobytu do styku se zkorumpovaným úředníkem.

Návrhy

Všechny ženy se shodly na tom, že oběť, hlavně v první fázi, když se dostane do tzv. „normálního života“, potřebuje co nejvíce všestrannou pomoc: finanční, psychologickou, právní a ochranu před výhrůžkami. V případě cizinek byl preferován rychlý návrat do vlasti. České klientky požadovaly pomoc s hledáním bydlení a zaměstnání, případně rekvalifikaci.

Pokud jde o strategie užívané orgány vymáhání práva proti obchodování s lidmi a sexuálnímu vykořisťování, respondentky se domnívají, že je problematická legislativa, a mají podezření na zkorumpovanost Policie ČR, především v rizikových oblastech. Uvádějí, že neúčinnost potlačování obchodování s lidmi je v tom, že pro pachatele jsou vyměřeny nízké tresty, a také ji podporují samy postižené ženy tím, že nic neřeknou, tj. nejsou ochotny spolupracovat s represivními orgány (jedna respondentka soudí, že něco řekne možná jedno děvče ze sta). Podle názoru respondentek přispívá k této neúčinnosti i skutečnost, že vyšetřování se vleče a probíhá většinou na svobodě. Dvě ženy si myslí, že by bylo třeba prostituci zakázat a zrušit.

Představy žen o tom, jak by se mělo bojovat s obchodováním s lidmi, se také shodují. Kromě již zmíněného návrhu o zákazu prostituce navrhují tvrdší tresty pro pachatele, lepší technickou vybavenost pro policii a lepší zacházení s oběťmi těchto trestných činů. Pachatelé by měli být podle jejich názoru ihned vzati do vazby, protože ovlivňují a uplácují svědky. Respondentky dále navrhují, aby policie více kontrolovala pořádek na ulici a v barech, tím by prostitutky měly menší výdělky a pasáci zisk.

Mínění a představy obětí o tom, jak by se dalo zamezit obchodu s lidmi a jaké způsoby informování by mohly být účinnější, jsou mimořádně důležitým zdrojem informací a mají vysokou vypovídací hodnotu. Většina obětí mluví o nutnosti prověřovat agentury, které nabízejí práci v zahraničí. Dále je podle jejich mínění nezbytné více o celé problematice informovat veřejnost a stále upozorňovat na rizika spojená s prací v zahraničí, zejména formou dokumentárních pořadů v televizi a v rozhlasu.

10. Obchodování z hlediska zastupitelských úřadů

Významnou dimenzí obchodování s lidmi je pohyb osob ze zemí, ve kterých jsou oběti získávány, do cílových zemí a zpět. Tento pohyb může být sám o sobě legální nebo nelegální, může mít různou formu a probíhat různým způsobem a cestami. Výzkum se zaměřil také na získání faktů a informací o obchodování s českými občany, případně o zapojení skupin organizovaného zločinu do této činnosti, a to od zastupitelských úřadů České republiky v zahraničí. Důvodem byla skutečnost, že oběti obchodování se v zahraničí často v nouzi obracejí na zastupitelské úřady své země, případně jsou zastupitelské úřady v souvislosti s (často nelegálním) pobytem svých občanů kontaktovány policií nebo jinými úřady.

Přímé zkušenosti pracovníků zastupitelských úřadů, pokud se dostanou do takového kontaktu s oběťmi obchodování, jsou proto velmi cenné. „Cílem průzkumu je získat přehled o specifických údajích získaných na základě konkrétních případů, zkušeností či kriminalistických informací o pašování imigrantů a obchodování s lidmi do zahraničí; o empirických údajích identifikujících trasy obchodu s lidmi, metody získávání a vykořisťování lidí; a o rozvíjejících se trendech a zapojení organizovaných skupin do obchodování s lidmi směrem z České republiky a o jejich následném vykořisťování v cílových zemích.“ Explicitně byly v projektu vyjmenovány čtyři cílové země - Německo, Rakousko, Nizozemsko a Finsko.

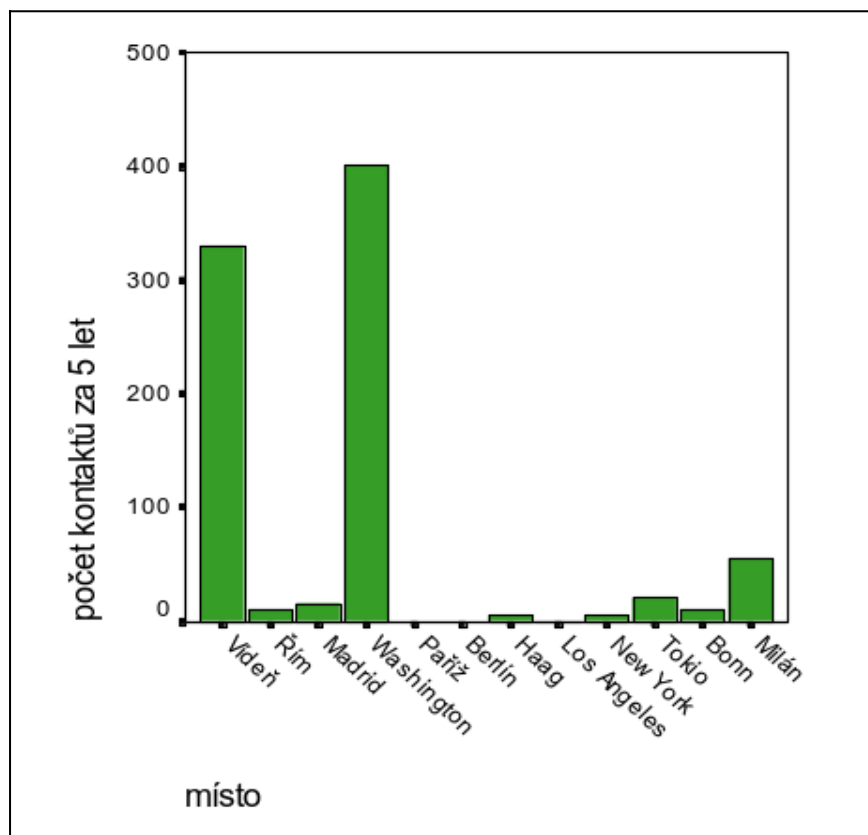
Prostřednictvím Ministerstva zahraničních věcí České republiky bylo získáno dvanáct kompletně vyplněných dotazníků ze zastupitelských úřadů ČR v osmi zemích.¹⁰ Respondenti byli převážně na pozicích konzulů nebo vedoucích konzulárního oddělení, opět tedy šlo o osoby dobře informované a fundované.

Všeobecné údaje

Jednotlivé zastupitelské úřady byly v posledních pěti letech (případně v posledním roce) kontaktovány různým počtem českých obětí obchodování a pašování (nebo byla o takových případech informována místní policií). K největšímu počtu kontaktů došlo v posledních pěti letech na velvyslanectvích ve Washingtonu (kolem 400) a ve Vídni (zhruba 330). Ve srovnání s tím je souhrnný údaj za Itálii, která má ve veřejném mínění pověst cílové země, neočekávaně nízký (65).

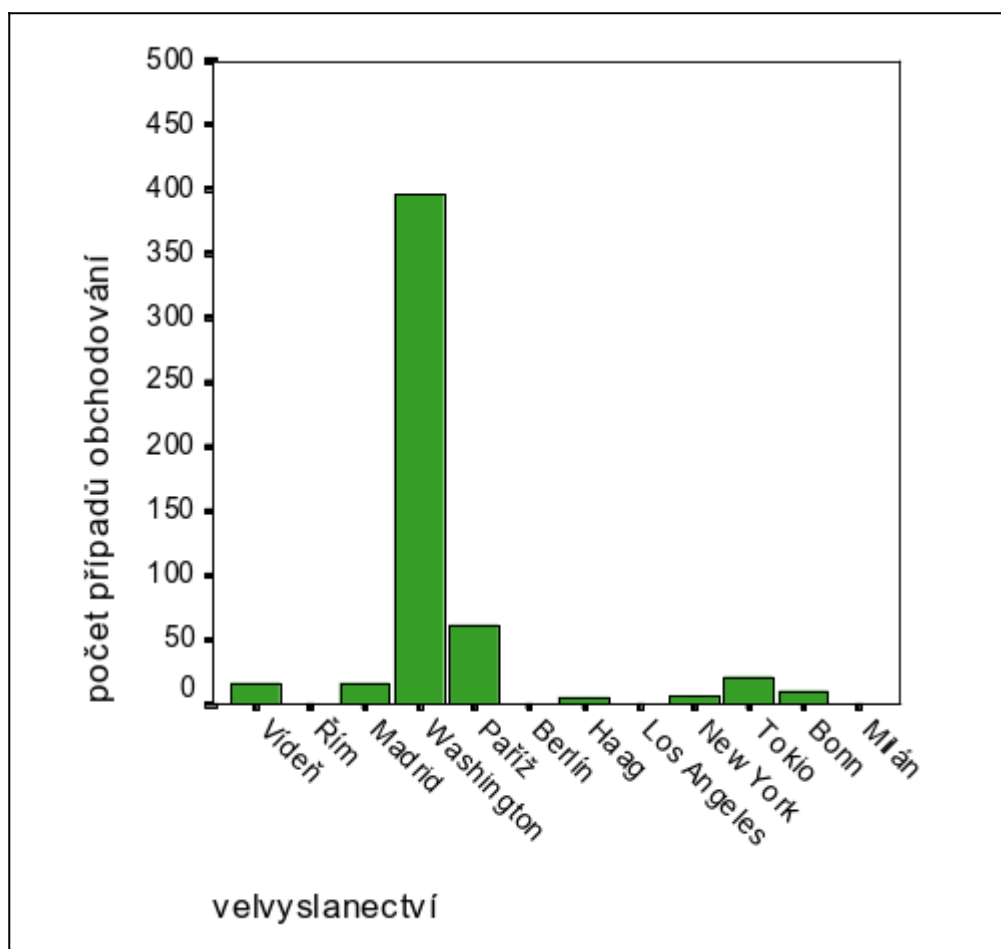
¹⁰ Na zastupitelském úřadu v Helsinkách se s fenoménem obchodování českých občanů do Finska jeho pracovníci neseťkali, proto dotazník za Finsko nebyl vyplněn.

Graf 10.1 Počet kontaktů s oběťmi nebo úřady v případech obchodování (informace ze zastupitelských úřadů ČR)

Pokud z celkového počtu kontaktů vyčleníme *pouze případy obchodování*, výrazně se změní pouze údaj za Rakousko, z čehož se dá usoudit, že přeshraniční pohyb do Rakouska představuje v převážné většině pašování osob. Velvyslanectví ve Francii zaregistrovalo 65 případů obchodování. O procentuálním složení obchodovaných osob podle pohlaví a zletilosti referují shodně téměř všichni respondenti, kteří údaj vyplnili tak, že ze 100 % jde o zletilé ženy. Pouze velvyslanectví v Německu udává 70 % zletilých žen a 30 % nezletilých žen. Naprostou výjimkou je informace z Washingtonu (80 % zletilých mužů a 20 % zletilých žen); dá se předpokládat, že jde o obchodování za účelem nucené práce obětí, nikoli za účelem jejich prostituce.

Graf 10.2 Počet případů obchodování (informace ze zastupitelských úřadů ČR)

Trasy a zkušenosti během cesty

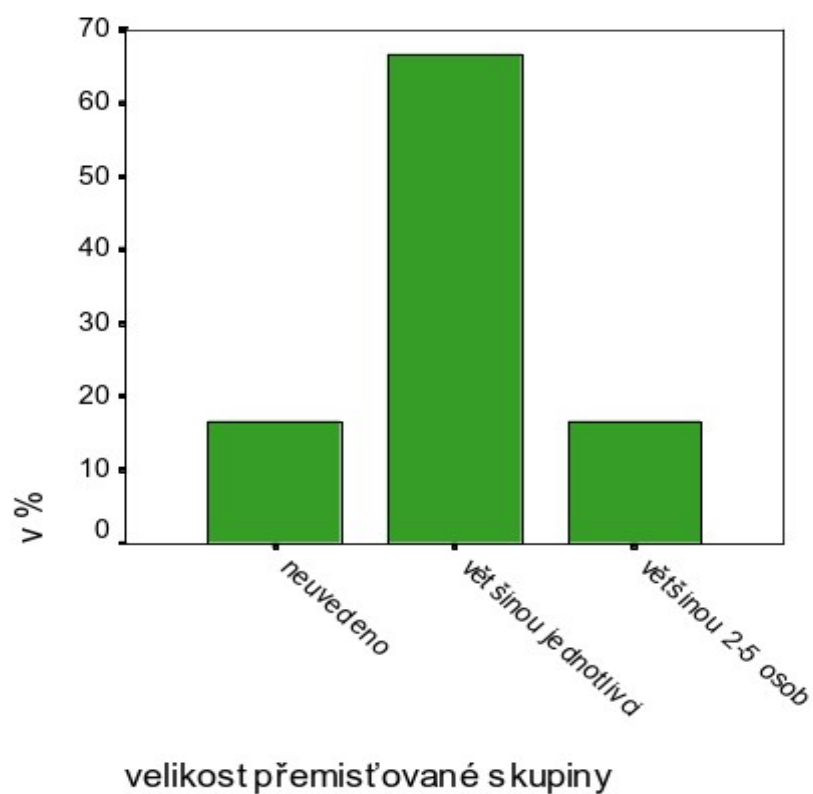
Podle informací zastupitelských úřadů ohledně zkušeností obětí s cestou se oběti přemísťují do cílové země většinou samy a legálně, a to převážně jednotlivě, případně v malých skupinách do pěti osob. K organizované ilegální přepravě dochází v necelé pětině případů.

Graf 10.3 Zkušenosti s cestou - jakým způsobem se oběti přemísťovaly

Pozn.: Údaje v procentech jsou pouze orientační, protože neodrážejí počet osob, ale počet případů, v nichž k takovému způsobu překročení hranic došlo

Graf 10.4 Zkušenosti z cesty – velikost přemísťované skupiny

Na začátku cesty přitom stojí geografická oblast (území), kde jsou oběti nejčastěji získávány. Ukazuje se, že v České republice to jsou na prvním místě (z hlediska významnosti a pořadí uváděného respondenty) severní Čechy a severní Morava, tedy oblasti s vysokou nezaměstnaností a nižší životní úrovní, na druhém místě jižní Morava a západní Čechy, na třetím místě střední Morava a východní Čechy.

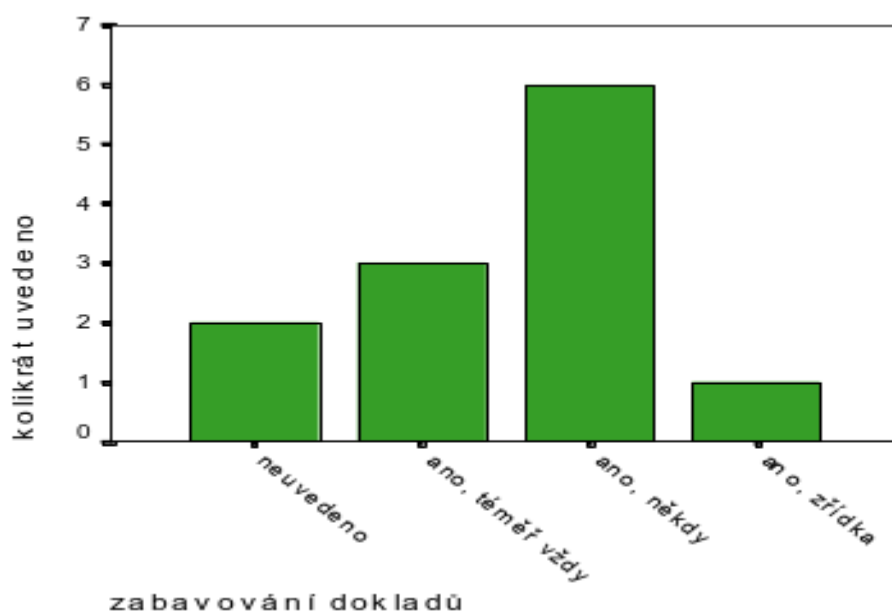
Po kontaktu zastupitelského úřadu s obětí obvykle docházelo k řešení její situace některým ze standardních způsobů. V případech, za které byly naše zastupitelské úřady zodpovědné, byla nejdůležitějším způsobem registrace oběti pomoc ze strany místních úřadů následovaná nařízenou a zorganizovanou repatriací. Často také docházelo k tomu, že oběti (čeští občané) spolupracovaly s místními úřady (policií, soudy) při přípravě a průběhu trestního řízení vedeného proti organizátorům obchodu.

Nátlak, lhaní a vykořisťování

Jako součást metod získávání osob a udržování jejich loajality je často používáno lhaní. Na to, jaký typ lži je vůči obětem nejčastěji používán, neznala polovina respondentů odpověď. V ostatních případech se ukázalo, že nejčastěji oběti podlehnou lživým informacím o typu práce a o pracovních podmínkách v zahraničí.

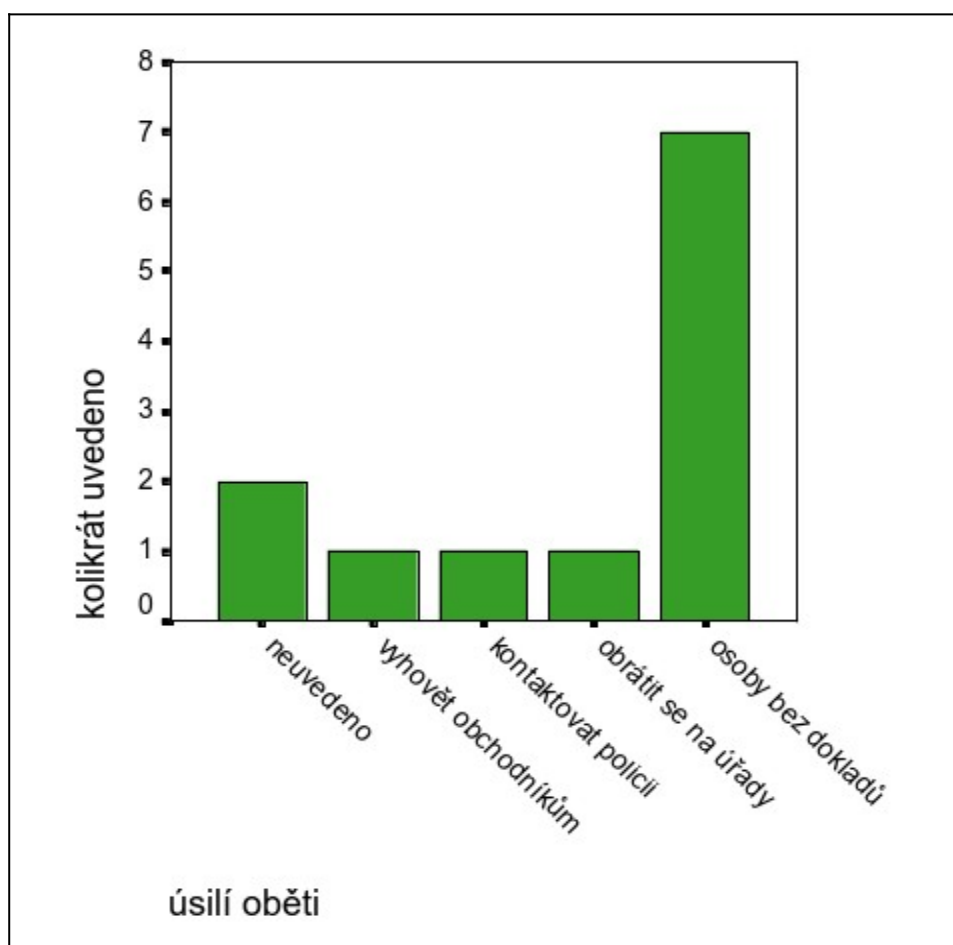
Obvyklou metodou působení na oběť je také to, že jí obchodníci zabaví doklady a zbaví ji tak možnosti volného pohybu. Ze zkušeností respondentů ze zastupitelských úřadů, kteří přišli s takovými případy do kontaktu, vyplynulo, že někdy dochází k tomu, že jsou českým obětem doklady zabavovány. Odpověď „téměř vždy“ uvedli respondenti v New Yorku, Tokiu a Miláně.

Graf 10.5 Nátlak, lhaní a vykořisťování - zabavování dokladů obětí

Při úsilí oběti o vrácení dokladů hodnotí respondenti jako nejúčinnější obrátit se na policii nebo úřady; většinou se však setkali s případy, kdy šlo o oběti, které byly primárně bez dokladů.

Graf 10.6 Nátlak, lhání a vykořisťování - úsilí oběti o vrácení dokladů

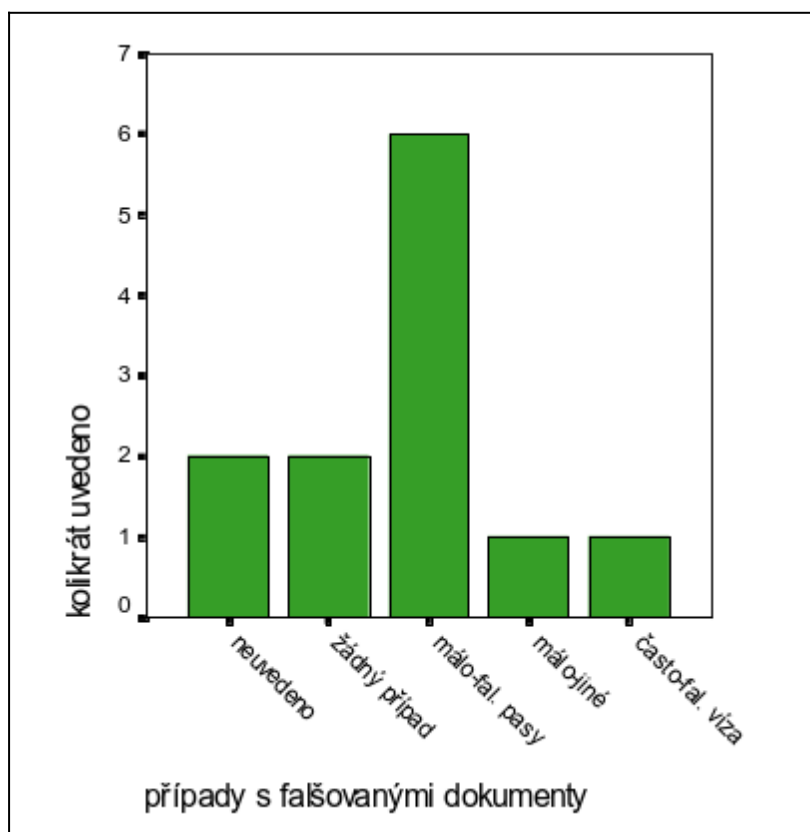

O tom, zda obchodníci a vykořisťovatelé používají jako nátlakovou metodu také působení na rodinu oběti, tj. vyhrožování a zastrašování, neměli respondenti většinou odpovídající informace. Pracovníci velvyslanectví v Madridu a generálních konzulátů v New Yorku a Miláně uvádějí, že k takovému jednání někdy dochází.

Jiné zločinecké metody

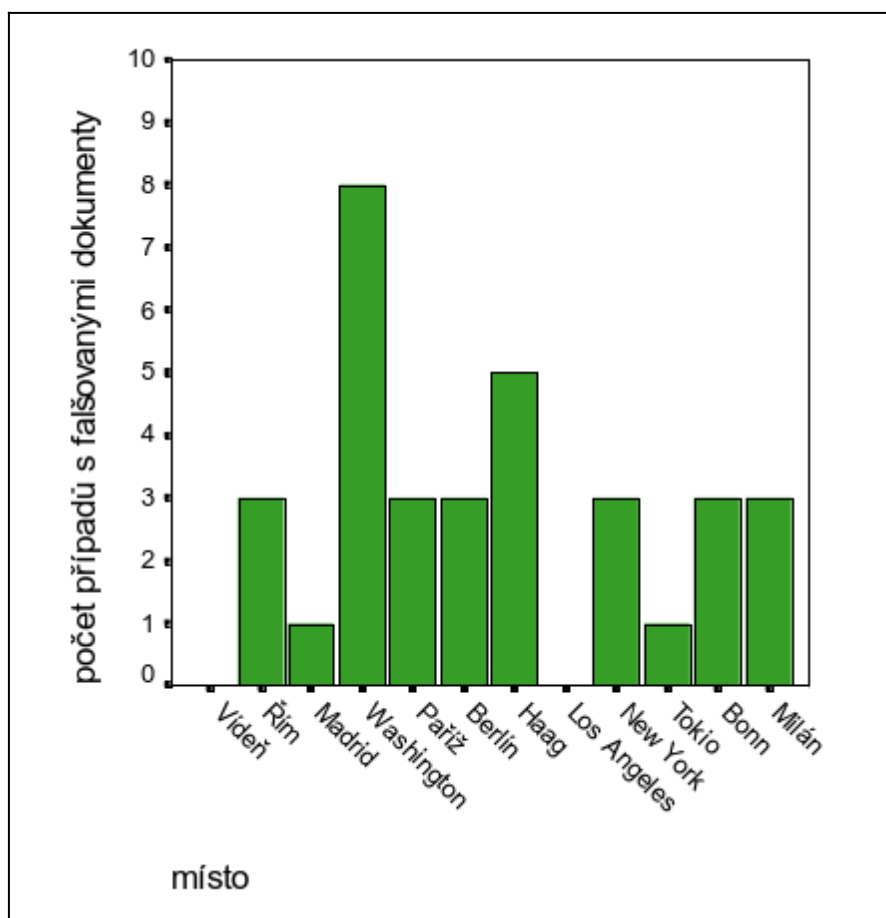
Při obchodování s lidmi jsou využívány i jiné zločinecké metody. Jednou z nich je falšování cestovních a dalších dokladů. Graf 10.7 uvádí, kolikrát se respondenti setkali s případy falšovaných dokumentů, které to byly, a zda k takovým případům dochází z jejich pohledu často nebo málokdy. Ukazuje se, že k falšování dokladů dochází spíše málokdy; typem falšovaného dokladu v těchto případech bývají pasy.

Graf 10.7 Falšování dokumentů - počty případů podle typu dokumentu

Z geografického hlediska se s takovými případy setkávali nejčastěji pracovníci velvyslanectví ve Washingtonu a Haagu.

Graf 10.8 Falšování dokumentů - počty případů podle místa

Příjmy z trestné činnosti

Informaci o tom, jakou částku platí české oběti obchodníkům za propašování do země, měli pouze pracovníci velvyslanectví v Tokiu a Washingtonu. Při pašování do Japonska šlo v přepočtu o částku 1 000 USD, při pašování do USA o částku 500 USD. Protože jde o informace ojedinělé, je třeba na jejich vypovídací hodnotu pohlížet s velkou rezervou. Zajímavé informace uvedl respondent z Německa, týkaly se však plateb občanů jiných států (cizinců) českým převaděčům za pašování do Německa. Tyto částky se v přepočtu na osobu pohybovaly kolem 1 000 Kč.

Zapojení organizovaného zločinu

Pracovníci zastupitelských úřadů byli dotazováni také na to, zda jsou jim známy nějaké náznaky, že by do případů pašování osob a obchodování s lidmi směrem z České republiky do ciziny byly zapojeny i skupiny organizovaného zločinu. Více než třetina respondentů (5) referovala o určitých náznacích toho, že skupiny organizovaného zločinu jsou do uvedených kriminálních aktivit zapojeny na komerčním základě, stejný počet o žádných takových náznacích nevěděl. Dva respondenti na možnost existence zapojení

organizovaného zločinu do obchodování odpověděli negativně. Ti respondenti, kteří odpověděli pozitivně, charakterizovali skupiny organizovaného zločinu převážně jako skupiny s mezinárodním působením.

Respondenti také částečně potvrdili domněnku tazatelů, že oběti obchodu s lidmi jsou přesunovány nebo prodávány mezi skupinami i mezi lokalitami, naopak nepotvrdili domněnku, že oběti jsou svými vykořisťovateli nuceny páchat další trestnou činnost. Jedinou kladnou odpověď uvedl respondent z Haagu. Pokud se respondenti vyjadřovali k národnostnímu složení osob zapojených do pašování lidí nebo obchodování s nimi, uváděli zejména občany států jižní a východní Evropy (Slovensko, země bývalé Jugoslávie a bývalého SSSR, Turecko, Albánie), případně občany států Blízkého a Dálného východu (země arabského světa, Pákistán, Čína).

Mezinárodní spolupráce

Mezinárodní spolupráci mezi českými a zahraničními úřady (v zemi zastoupení) v případech týkajících se obchodování s lidmi hodnotili respondenti na základě svých zkušeností nebo informací převážně jako poměrně dobrou, dobrou, nebo dokonce velmi dobrou (osm respondentů). Někteří uvedli příklady úspěšných společných operací, zákroků nebo vyšetřování při boji proti tomuto druhu kriminality, např. v Nizozemsku akce Medúza v Rotterdamu, v USA případ českého podnikatele Kosmela v roce 2000 a případ Wal-Mart v roce 2003.

Ve výčtu silných stránek mezinárodní spolupráce, které by měly být v budoucnu zachovány, uváděli respondenti např. ochotu místních úřadů spolupracovat, pečlivost, přímé informování Policie ČR zahraniční policií, efektivní práci policie při zadržování osob, po kterých je vyhlášeno pátrání. Mezi slabými stránkami, které by měly doznat změn, se objevovala korupce a jazyková bariéra, neinformování zastupitelských úřadů ČR ze strany místních úřadů a také potřeba zvýšit snahu postihovat vyšší vrstvy v hierarchii organizovaného zločinu.

11. Závěry

Na základě získaných informací lze konstatovat, že skupiny pachatelů zabývající se obchodováním s lidmi v České republice jsou na různých stupních vývoje organizované trestné činnosti. Existenci organizovaných skupin prokázaly poznatky z vybraných trestních spisů a zejména shodné názory expertů.

Skupiny zabývající se obchodováním s lidmi na území České republiky jsou zatím vzájemně nepropojené a nerozvinuté do velkých strukturovaných zločineckých organizací, bez zřetelnějšího oddělení středního a vyššího stupně řízení, ale s charakteristickými znaky organizovaného zločinu. Typickým znakem u všech analyzovaných případů je propojení do zahraničí, kontakty a aktivity jednajících osob tedy přesahují hranice České republiky. Jde o trestnou činnost páchanou plánovitě, koordinovaně, je zde (většinou) dělba úkolů a snaha o dlouhodobý a maximální zisk.

Všechny analyzované skupiny jsou zaměřeny pouze na jeden druh kriminální aktivity (to je znakem nižšího vývojového stupně z hlediska organizovaného zločinu) a jsou často součástí širší mezinárodní kriminální sítě, ale nejsou jí podřízeny. Jde spíše o spolupráci nebo plnění různých funkcí a dílčích úkolů.

Některé české skupiny fungují relativně samostatně, ale podle hodnocení expertů je úloha českých občanů převážně v poskytování servisu (zvláště se využívá jejich znalostí „místních“ poměrů), případně fungují jako najatí externisté. Češi podle vyjádření expertů často fungují jako zprostředkovatelé mezi ruskými či ukrajinskými překupníky a západoevropskými pasáky.

To znamená, že občané České republiky se v organizovaném zločinu zabývajícím se obchodováním s lidmi (ženami) uplatňují jak ve funkci výkonných pracovníků pro zahraniční organizace, případně organizátory, a to na různých úrovních, tak jako organizátoři a vůdci vlastních skupin.

V návaznosti na informace z empirické sondy „Prostituce jako jedna z možných aktivit organizovaného zločinu“ realizované v ČR v roce 1995 nedošlo ve struktuře skupin organizovaného zločinu zabývajících se obchodováním se ženami v České republice k významnějšímu posunu.

Plně se lze opět ztotožnit se závěry z této sondy:

Z analýzy trestních spisů lze dovodit, že jde o trestnou činnost páchanou plánovitě, koordinovaně, je zde (většinou) jasná dělba úkolů a mezinárodní spojení pachatelů. Další formální znaky organizovaného zločinu, jako vícestupňové organizační uspořádání a snaha o proniknutí do oficiálních společenských struktur, nebyly z dostupných informací zjištěny.

Přestože trestná činnost vázaná na obchodování se ženami je uváděna jako jedna z rozvinutých forem organizovaného zločinu na našem území, nepodařilo se to realizovaným výzkumem dostatečně potvrdit. Souvisí to nejen s nedostatkem konkrétních informací a s tím, že prokazování této trestné činnosti je v právní rovině zdoluhavé, obtížné a podle platné legislativy i značně problematické, ale i s obecným povědomím. Jde o kriminalitu, jejíž spojení s organizovaným zločinem je považováno za typické a obrovské nelegální zisky, které lze z prostituce získat, jsou téměř automaticky spojovány s organizovaným zločinem. S těmito závěry lze více méně i na základě námi zjištěných údajů souhlasit.

Změny se týkají původního konstatování, že „... další možností, proč zatím organizovaný zločin v České republice není významněji spojen s prostitucí, je poměrně značná spontánní nabídka žen, které prostituci provozují, a tudíž malá atraktivita a lukrativnost této činnosti z hlediska pachatelů organizovaného zločinu. Skutečnost, že organizováním prostituce se převážně zabývají osoby z romského etnika, které často nejsou ochotny ani schopny další spolupráce, může také hrát určitou roli.“ Tento závěr již neplatí, neboť jak z výpovědí expertů, tak z analýzy trestních spisů lze zjistit, že k zapojení romského etnika do skupin organizovaného zločinu zabývajících se obchodováním se ženami z České republiky, ale zvláště na území České republiky, již došlo.

Stejně jako u jiných lukrativních trestných činů (výroba a distribuce drog, krádeže starožitností, krádeže aut apod.) si skupiny organizovaného zločinu našly vlastní uplatnění také v této kriminalitě s tím, že výhodně využívají nejen spontánní nabídky žen, ale i stávající strukturu pachatelů.

Lze dovodit, že čeští občané, zabývající se v organizovaném zločinu obchodováním se ženami, se uplatňují převážně jako spolupracovníci zahraničních skupin (resp. pachatelů) maximálně na úrovni středních článků těchto skupin. Nejčastěji vykonávají servis, případně výkonné funkce, nebo pracují jako najatí externisté.

V souvislosti s prací orgánů činných v trestním řízení, s poptávkou po konkrétních službách a s počtem konkurentů se stává struktura jednotlivých zločineckých skupin stále pružnější. Zapojení jednotlivců-specialistů, kteří odvedou konkrétní služby, a kteří navíc mohou stát mimo strukturu organizované skupiny, umožňuje takové skupině rychle reagovat

na potřeby trhu. Mnohem častěji než dříve se vyskytuje také spolupráce jednotlivých organizovaných skupin, což dovoluje rychlou reorganizaci nelegálních aktivit.

11.1 Závěrečná doporučení

Problematiku boje proti obchodování s lidmi (ženami) je třeba řešit zcela komplexně prostřednictvím celé řady preventivních i represivních opatření a systematické podpory obětí této trestné činnosti, a to takovým způsobem, aby byl naplněn zájem státu na potírání a trestání takového zcela nežádoucího jednání a zároveň byla naplněna potřeba ochrany jednotlivce a jeho lidských práv.

Závěrečná doporučení vycházejí z názorů expertů vyslovených v rámci výzkumu OSN-UNICRI prováděného Institutem pro kriminologii a sociální prevenci, dále z vyjádření a návrhů specializovaných neziskových nevládních organizací (La Strada ČR o. p. s., Česká katolická charita), jakož i dalších iniciativ (projekt proFem o. p. s.) k řešení problematiky boje proti obchodování s lidmi v České republice. Podkladem k návrhu zavedení trestní odpovědnosti právnických osob bylo i vystoupení prof. Jana Musila (soudce Ústavního soudu) v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR.

Prevence

Vzdělávání, výchova a informace

- Je nezbytné uskutečňovat, podporovat a financovat kampaně za účelem zvyšování informovanosti široké veřejnosti o problematice obchodování s lidmi, nejlépe prostřednictvím veřejných sdělovacích prostředků
- Zaměřit pravidelné celostátní preventivní kampaně na rizikové skupiny osob (zejména dívky a mladé ženy), které hledají své uplatnění v zahraničí
- Dbát na poskytování konkrétnějších informací o rizicích souvisejících s pracovními příležitostmi v zahraničí (nabízenými zejména prostřednictvím inzerátů), o metodách nábory uskutečňovaných pachatelů, o „sexuálním průmyslu“ a zdravotních rizicích a o socio-ekonomických podmínkách prostředí
- Odkazovat na organizace a instituce, kde je možné získat více informací (informace poskytují nevládní organizace, případně obecní úřady, úřady práce atd.)

- Je žádoucí začlenit informace o problematice obchodování s lidmi do osnov vhodných předmětů jak v posledních ročnících základních škol, tak do osnov škol středního stupně vzdělávání
- Zavést kvalitní sexuální výchovu a v jejím rámci seznamovat mladé lidi s existencí, závažností a riziky spojenými s prostitucí, sexuálním průmyslem a obchodováním s lidmi
- Vzdělávat již na středních školách a učilištích mladé lidi v oblasti právní, začlenit do osnov základy práva a tak všeobecně zvyšovat právní vědomí obyvatelstva

Vzdělávání a metodika

Nezbytným předpokladem efektivního boje proti obchodování s lidmi je jednoznačná a dostatečná informovanost a odbornost (kvalifikace) všech pracovníků veřejné správy, kteří při své práci přicházejí nebo mohou přicházet do kontaktu s rizikovými skupinami osob nebo konkrétními oběťmi obchodování s lidmi.

Je nutné **systematicky vzdělávat a metodicky vést pracovníky všech složek policie (zejména cizinecké, pohraniční a kriminální), pracovníky, kteří přicházejí do styku s cizinci, dále pracovníky úřadů práce, jakož i pracovníky samosprávy (obcí a krajů) o problematice obchodování s lidmi.**

- **Začlenit potřebné informace do činnosti těchto orgánů a úřadů, ať již formou zveřejnění informací v sídle úřadu na místě veřejně přístupném či formou poskytování těchto informací konkrétními osobami**
- **Vyčlenit pracovníky, kteří se budou vzdělávat a specializovat na boj proti obchodování s lidmi, na pomoc jejich obětem atd.**
- **K tomu účelu vyčlenit také finanční prostředky, které odpovídají potřebám boje proti obchodování s lidmi, resp. proti organizovanému zločinu vůbec**
- **Za účelem vzdělávání a metodického vedení přijmout metodické pokyny či jednotné vnitřní předpisy pro jednotlivé instituce (alespoň pro některé z nich)**

Metodické pokyny by bylo vhodné připravit ve spolupráci a součinnosti s nevládními neziskovými organizacemi majícími v této oblasti zkušenosti.

Tyto pokyny by se měly týkat zejména:

- Identifikace oběti trestného činu obchodování s lidmi
- Specifického zacházení s těmito oběťmi
- Poskytnutí potřebných informací oběti o jejích právech a konkrétních možnostech pomoci
- Zprostředkování konkrétní pomoci a podpory

Další preventivní opatření

Je třeba obecně věnovat větší pozornost prevenci a zejména:

- **monitorovat inzerci, monitorovat a důsledně kontrolovat podniky, kde se evidentně provozuje prostituce**
- **věnovat větší pozornost udělování povolení k pobytu, udělování azylu a dále pracovních povolení, vytvořit účinnější systém kontroly těchto povolení a žádostí o ně, zejména u osob, které mohou být vyhodnoceny jako rizikovější skupina**

Legislativa

Trestní právo

Z hlediska trestního práva by bylo vhodné uvažovat o následujících změnách:

- Zakotvit v trestním zákoně skutkovou podstatu obchodování s lidmi tak, aby postihovala nikoli pouze obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku, resp. prostituce
- Skutkovou podstatu trestného činu obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku koncipovat v trestním zákoně tak, aby toto jednání bylo postihováno přísněji tehdy, je-li obětí osoba mladší 18 let nebo osoba duševně méněcenná.
- **Stanovit a ukládat odpovídající tresty za trestný čin obchodování s lidmi a trestné činy s ním související**

To konkrétně znamená zvýšit trestní sazbu trestného činu obchodování s lidmi a dalších trestných činů, které souvisejí s obchodováním s lidmi, zejména trestného činu nedovoleného překročení státní hranice.

Důsledně uplatňovat trestní sankce, které reflektují závažnost této trestné činnosti a které mají odstrašující efekt pro další i potenciální pachatele. Důsledně aplikovat vedle trestu odnětí svobody trest propadnutí majetku, zvýšit horní hranici peněžitého trestu a v konkrétních případech obchodování s lidmi ukládat vysoké peněžité tresty.

- **Zavést trestní odpovědnost právnických osob**

Stále častěji vznikají nové druhy protispoločenských aktivit a rizik, které jsou produkovány právě právnickými osobami. Na obchodování s lidmi se právnické osoby nezřídka podílejí jako například obchodní společnosti, které provozují hotely, bary, noční podniky, herny, agentury zabývající se zprostředkováním zaměstnání v zahraničí, cestovní a dopravní společnosti, vydavatelství a tiskárny produkující pornografické zboží apod. Tyto „podniky“ často bývají skutečným „semenišťem“ kriminálního jevu, jakým je obchodování s lidmi. Tyto nové formy páchaní trestné činnosti jsou natolik závažné, že je zapotřebí jim čelit, a to nejprísnejšími nástroji, jež má právní systém k dispozici a kterými disponuje právě trestní právo, jež je spojováno s představou nejrepresivnějšího právního odvětví. „Individuální odpovědnost zde ztroskotává na notorické těžkopádosti mezinárodní právní pomoci a na důkazních potížích. Dochází-li k trestnímu stíhání, jsou postihovány zpravidla jen tzv. malé ryby. Osoby stojící v pozadí celého podniku, které vše organizují, se dokáží trestnímu postihu účinně vyhnout; zdržují se např. většinou v cizině, řídí celý podnik na dálku apod.“ (prof. JUDr. Jan Musil, CSc.)

V teorii existuje řada argumentů a důvodů uváděných pro zavedení nebo proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob. Jedním z důvodů ve prospěch zavedení je výše popsaný. Tím by trestní právo plnilo svou represivní funkci nejen vůči fyzickým osobám, ale též vůči osobám právnickým. Trestní postih pro právnické osoby však představuje velmi značné riziko, které odpovídá jejich ekonomické a faktické moci. V tomto smyslu je odpovědnost právnických osob mnohem vyšší nežli odpovědnost jednotlivých osob fyzických, které tvoří substrát právnické osoby. Dalším argumentem pro je také moment difamace, zneuctění, který je spojen s trestním postihem a který si lze dobře představit i u právnických osob, působících v soutěžním prostředí tržního hospodářství, takže difamace má nepochybně velký vliv na jejich konkurenceschopnost.

Argumenty proti jsou spíše ideologické a nejsou dotaženy do konce, přesto mají velkou váhu. I když od zavedení trestní odpovědnosti právnických osob nelze očekávat, že bude žádanou zázračnou zbraní v boji proti obchodování s lidmi a v boji s jinými druhy kriminality, jde nepochybně o skromný, leč záslužný krok dopředu.¹¹

- **Nalézt optimální řešení, týkající se možnosti použití úkonů provedených před zahájením trestního stíhání v řízení před soudem v rámci objasňování trestného činu obchodování s lidmi**

V tomto je nutno odkázat na doporučení expertů výše k tomuto problému. Je zřejmé, že toto řešení vyžaduje hlubší analýzu trestního procesu a v návaznosti na ni přijetí adekvátního řešení buď v rámci platné právní úpravy, nebo cestou změny trestního řádu tak, aby vyhovovaly potřebám současného moderního trestního práva (procesu).

- **Realizovat požadavek specializace orgánů činných v trestním řízení (policejních orgánů, státních zástupců, soudců), ale také úředníků státní a veřejné správy podílejících se na boji proti obchodu s lidmi v České republice, na tuto specifickou oblast**
- **V souladu s doporučením expertů by bylo vhodné doporučit vytvoření účinného systému veřejné kontroly soudního rozhodování, a tím pozitivně ovlivňovat jeho kvalitu v návaznosti na legislativu Evropské unie**

Netrestní legislativa

Prostituce

- **Vytvořit a přijmout normu (zákon), která by uspokojivě regulovala provozování prostituce v ČR**

zejména stanovení podmínek: provozování prostituce, registrace prostitutek, práva a povinnosti, pravidelné lékařské prohlídky, provozování veřejných domů atd.

¹¹ V současné době (březen 2004) je již Legislativní radou vlády projednáván návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob jako součást rekodifikace trestního zákona.

- **Vytvořit systém účinné kontroly dodržování podmínek stanovených zákonem orgány k tomu určenými a vybavenými potřebnými kompetencemi** (příslušníky Policie ČR, příslušníky obecní policie, orgány místní správy)

Cizinecké právo

- Cizinecký zákon (zák. č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců) v současnosti neupravuje postavení cizích státních příslušníků, již se na území ČR stali obětí obchodování s lidmi a kteří pobývají na našem území většinou nelegálně. V případě odhalení těchto osob nenabízí cizinecký zákon mnoho možností legalizace pobytu takových osob na území ČR, spíše naopak v těchto případech jsou převážně aplikována ustanovení o vyhoštění. Podle platné právní úpravy by bylo možné za účelem legalizace pobytu v takových případech aplikovat ustanovení zákona o pobytu cizinců (§ 35 odst. 1 písm. a)) - udělit vízum za účelem strpění pobytu. Vízum uděluje policie cizinci, jemuž při vycestování z území brání překážka na jeho vůli nezávislá. Oběť obchodování s lidmi může také teoreticky požádat o udělení trvalého pobytu z humanitárních důvodů. Tyto stávající instituty se však nejeví jako dostačující pro efektivní přístup k boji proti obchodování se ženami.

V zákoně o pobytu cizinců je žádoucí:

- **Stanovit výjimku pro oběti obchodování z okamžitého vyhoštění ze země či**
- **stanovit možnost odložení výkonu rozhodnutí o vyhoštění na dobu nezbytnou (3-6 měsíců) jednak pro rozhodnutí oběti o tom, zda bude svědčit před soudem, jednak pro její alespoň částečnou sociální rehabilitaci**
- **Výslovně stanovit možnost povolení k pobytu oběti na území republiky minimálně po dobu trestního řízení v odůvodněných případech (tj. z důvodu, že je ochotna svědčit před soudem)**
- **Ve výjimečných případech ze závažných důvodů zakotvit možnost povolení k trvalému pobytu oběti obchodování**

Právo sociálního zabezpečení

V systému sociální ochrany (sociálního zabezpečení) je nutno vytvořit legislativní předpoklady pro zpřístupnění sociální pomoci a podpory obětem obchodování s lidmi, zejména pokud jde o cizí státní příslušnice

- **S požadavkem na změnu cizineckého zákona je proto třeba vznést požadavek na změnu zákonů (či alespoň některých z nich) v oblasti práva sociálního zabezpečení (zák. č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře, zák. č. 482/1991 Sb. o sociální potřebnosti)**
- **Podle Listiny základních práv a svobod** čl. 30 odst. 2 „má každý, kdo je v hmotné nouzi, právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek“. Těchto práv se však lze domáhat pouze v mezích zákonů, které toto ustanovení Listiny provádějí (čl. 41 odst. 2 Listiny). Všechny zákony v oblasti práva sociálního zabezpečení vždy vážou vznik nároku na poskytnutí dávky především, kromě dalších podmínek, na české státní občanství dané osoby nebo alespoň na trvalý pobyt takové osoby na území ČR, čímž jsou z působnosti těchto zákonů vyloučeny osoby, které tuto podmínku nesplňují. Je proto třeba, aby právě v rámci těchto prováděcích zákonů byla přijata úprava, která by odpovídajícím způsobem reagovala na „neobvyklou situaci“ obchodovaných osob a zpřístupnila sociální pomoc a podporu také jim.

Bylo by proto nanejvýš vhodné:

- **změnit osobní působnost těchto zákonů či přijmout speciální ustanovení**, které by umožňovalo poskytnutí sociálních dávek určité skupině osob, jež sice nejsou občany ČR a nemají zde trvalý pobyt, ale jejichž pobyt je legalizován na základě zvláštní procedury uvedené v cizineckém zákoně (viz výše) a které se ocitnou v tíživé životní situaci, například v důsledku toho, že se staly obětí obchodování s lidmi
- **Přijmout zákon, jenž by upravoval poskytování sociální péče a podpory obecně osobám**, které se ocitají z určitých objektivních příčin v tíživé životní situaci, a který by přiznával tato práva mimo jiné též obětem obchodování s lidmi, a tím by byly pokryty jejich potřeby (v současné době se již připravuje návrh zákona o hmotné nouzi a sociálním vyloučení, který zahrne problematiku osob, které se dostávají do hmotné nouze a jsou ohroženy sociálním vyloučením, přičemž se počítá s tím, že v rámci koncepčních prací na tomto zákoně bude třeba vzít skupinu obětí obchodování s lidmi v úvahu)¹²

¹² Usnesení Vlády ČR č. 849 ze dne 3. září 2003 k Národní strategii boje proti obchodování s lidmi v ČR.

- **Obdobným způsobem je třeba řešit problematiku obchodování s lidmi v oblasti poskytování zdravotní péče tak, aby byly oběti po dobu svého legálního pobytu na území ČR zdravotně pojištěny s tím, že pojistné ve všech nezbytných případech bude hradit stát**

Zákony o policii

- **Zvážit možnost doplnění zákona o Policii ČR, případně zákona o obecní policii, o stanovení povinnosti policisty ve všech odůvodněných případech (tj. v případech důvodného podezření, že osoba poskytující vysvětlení se stala obětí trestného činu obchodování s lidmi nebo kuplířství) informovat ji o možnosti kontaktovat specializované nevládní organizace zabývající se pomocí těmto ženám a o možnosti žádat o sociální pomoc**

Ochrana a pomoc oběti

Žádoucí je především včas identifikovat oběť a zajistit jí, spolu s povolením legálního pobytu na území České republiky, osobní nedotknutelnost, bezpečnost, živobytí, ubytování, přístup k lékařské péči a vytvořit podmínky pro její bezpečný návrat do domovského státu.

Oběti je třeba poskytnout určitý specifický komplex práv, která vzhledem k povaze její situace jsou třeba k pokrytí jejích potřeb, vzniklých jako nepříznivý důsledek trestného činu obchodování s lidmi. Hlavním cílem ochranných a podpůrných opatření by měla být ochrana lidských práv a důstojnosti oběti a zároveň zvýšení motivace oběti ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, a tedy k odhalování, usvědčení a potrestání pachatelů.

Je nezbytné za tím účelem realizovat legislativní, organizační, personální a finanční opatření v praxi, v jejichž rámci bude oběti poskytnut(a) a zajištěn(a):

- **Bezplatná lékařská péče - zejména prvotní komplexní lékařské vyšetření včetně vyšetření gynekologického a laboratorního (vzhledem k infekčním chorobám včetně testu HIV)**

- **Psycho-sociální pomoc (poradenství)** - vhodné by bylo zabudovat odborné poradny přímo do práce vyšetřujících orgánů, zejména policejních, tuto funkci by mohly částečně plnit neziskové organizace
- **Přístup ke zdravotním a sociálním službám**
- **Bezpečné ubytování** - např. v rámci speciálních azylových středisek či zařízení
- **Finanční podpora a živobytí** - přístup k sociálním dávkám
- opatření ke zpřístupnění trhu práce pro tyto osoby
- **Přístup k dalšímu vzdělávání, rekvalifikaci, školení apod.**
- **Bezplatné právní poradenství a zastoupení** - zejména ve věcech nároků na náhradu škody, která oběti vznikla
- **Vytvořeny podmínky pro bezpečný návrat do domovského státu**
- **Vhodným opatřením by bylo zavedení bezplatné telefonní linky fungující 24 hodin denně, na kterou je možno zavolat v případě nebezpečí, ale též pro získání potřebných informací**

Ochrana svědka

V rámci trestního řízení, ve kterém vystupuje oběť jako svědek, je především třeba zajistit

- **Její osobní nedotknutelnost a bezpečnost, a zabránit tak ovlivňování výpovědi** zejména ze strany pachatelů (poskytnout oběti dočasnou zvýšenou ochranu); zároveň zajistit její účast v trestním řízení zejména v řízení před soudem
- **zajistit utajení osobních údajů oběti (svědka)**
- **umožnit oběti realizovat a uplatnit svá práva na náhradu škody** jí způsobené, a to ať již v rámci trestního řízení (v adhezním řízení) či případně dále v řízení civilním, a umožnit jí **bezplatnou právní pomoc a zastoupení**

Spolupráce

Nepostradatelnou úlohu v boji proti takovému druhu trestné činnosti, jakou obchodování s lidmi je, a zejména v oblasti pomoci obětem této trestné činnosti, hrají nevládní neziskové organizace. Je proto nanejvýš žádoucí, aby stát podporoval spolupráci s těmito organizacemi, a za tím účelem je třeba

- **Vytvořit právní rámec pro institucionalizovanou spolupráci mezi vládními institucemi a nestátními organizacemi, poskytujícími pomoc a podporu obětem této (a nejen této) trestné činnosti**

Bylo by vhodné napojit v této oblasti neziskové organizace přímo do systému opatření směřujících k pomoci a podpoře obětem.

- **Poskytovat finanční podporu (dotovat) neziskové nevládní organizace, které působí v této oblasti**
- **Je třeba určit či ustanovit organizaci nebo instituci, která bude koordinátorem aktivit a opatření uskutečňovaných různými státními i nestátními subjekty v oblasti boje proti obchodování s lidmi**
- **Zároveň by tato organizace měla plnit úlohu tzv. Národního zpravodaje pro oblast obchodování s lidmi, jehož úlohou bude monitorovat a analyzovat informace o stavu obchodování s lidmi, o jeho vývoji a o efektivitě opatření realizovaných v této oblasti**

Podporovat mezinárodní spolupráci v boji proti obchodování s lidmi a pomoci obětem této trestné činnosti

- **v oblasti výměny informací, pro účely sladění postupu vyšetřujících orgánů**
- **podporovat různé projekty spolupráce v pohraničních oblastech, zúčastňovat se programů a projektů organizovaných mezinárodními institucemi a organizacemi, využívat možností jejich podpory**

Financování

- **Je třeba vždy pamatovat na to, že k realizaci téměř každého opatření v rámci boje proti obchodování s lidmi bude nezbytné vyčlenit dostatek finančních prostředků ze státního rozpočtu**
- **Zvýšit důraz státu při odhalování této trestné činnosti na zabavení obrovských zisků z ní plynoucích. Získané prostředky či alespoň jejich část určit na podporu a odškodnění obětí této trestné činnosti**

11.2 Model podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v ČR

Na závěr je vhodné dodat, že Česká republika v současné době jeví nemalý zájem o problematiku boje proti obchodování s lidmi. Vláda ČR přijala v září roku 2003 usnesení o Národní strategii boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice, v jejímž rámci byl připraven a v současné době (leden 2004) je postupně realizován Model podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v ČR. Tím má být položen základ pro vytvoření systému pomoci obětem, který se doposud alespoň částečně snažily zajistit pouze nevládní organizace, jejichž aktivity však pokrývají skutečné potřeby opravdu jen částečně.

Z předmětného dokumentu vyplývá, že vláda ČR si je vědoma problémů a nedostatků v této oblasti a je připravena je postupnými kroky a opatřeními řešit. Klíčovou úlohu zde hraje především spolupráce s nevládními neziskovými organizacemi. „Cílem modelu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování je vybudovat systém, ve kterém bude každá instituce zapojená do pomoci obětem znát své místo a bude vědět, co má v daném okamžiku dělat a na koho se obrátit. Všechny instituce musí jednat v nejlepším zájmu obětí, což nevylučuje, že od nich mohou požadovat dodržování určitých pravidel. Zároveň je model vytvořen tak, aby minimalizoval případné zneužití ze strany obětí nebo kriminálního prostředí.“¹³

Půjde v prvé řadě o měsíční krizovou intervenci. Další perspektivu, která přesahuje rámec měsíční krizové intervence, bude možno poskytovat obětem, které projeví ochotu spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a pomáhat jim při vyšetřování a objasňování trestné činnosti kuplířů a obchodníků s lidmi. Služby spojené s bezpečným

¹³ Usnesení vlády ČR č. 849 ze dne 3. září 2003 k Národní strategii boje proti obchodování s lidmi v ČR.

ubytováním, základními potřebami a získáním další perspektivy budou poskytovány nevládními organizacemi za finanční podpory státu.

Příloha č. 1

Přehled sankcí u jednotlivých pachatelů odsouzených podle § 246 tr. zák. (analýza trestních spisů)

Jednotliví pachatelé analyzované trestné činnosti byli odsouzeni takto:

1. případ - sedm obětí - tři pachatelé - každý z nich 2 roky podmíněně se zkušební dobou na 3 roky
2. případ - jedna oběť - dva pachatelé - shodně 3 roky podmíněně s dohledem na zkušební dobu 2 let
3. případ - jedna oběť - jeden pachatel - 3 roky podmíněně s dohledem na zkušební dobu 4 let
4. případ - čtyři oběti - jeden pachatel (občan SRN) - 3 roky nepodmíněně a vyhoštění z ČR na 10 let
5. případ - jedna oběť (nezletilá) - dva pachatelé - jeden 7 let nepodmíněně a druhý 6 let nepodmíněně
6. případ - tři oběti - jeden pachatel - 4 roky nepodmíněně
7. případ - dvě oběti - jeden pachatel - 3,5 roku nepodmíněně
8. případ - jedna oběť (nezletilá) - jeden pachatel - 3,5 roku
9. případ - sedm obětí - šest pachatelů - hlavní viník 4,5 roku nepodmíněně, další pachatel 3,5 roku nepodmíněně, další tři pachatelé shodně 3 roky podmíněně s dohledem na zkušební dobu 5 let a pachatelka 3 roky podmíněně s dohledem se zkušební dobou 3 roky
10. případ - pět obětí - dva pachatelé - jeden 7 let a 10 měsíců nepodmíněně a druhý pachatel 3 roky nepodmíněně
11. případ - jedna oběť (nezletilá) - jeden pachatel - 4 roky nepodmíněně
12. případ - jedna oběť - dva pachatelé - 3 roky podmíněně s dohledem na zkušební dobu 5 let a zákaz pobytu na území okresu Teplice na dobu 4 let - oba pachatelé shodně
13. případ - dvě oběti - jeden pachatel – 4,5 roku nepodmíněně
14. případ - dvě oběti - dva pachatelé - první pachatel 3letý trest podmíněně s dohledem, odložen na 4 roky, druhý pachatel 3letý trest podmíněně s dohledem odložen na 2,5 roku
15. případ - jedna oběť - jeden pachatel - 3,5 roku nepodmíněně

Příloha č. 2

Názory expertů na počet osob zapojených do trestné činnosti obchodování se ženami - nejčastější cílové země

Německo

Fáze		1. expert	2. expert	3. expert	4. expert	5. expert
nábor		1-2 osoby	1-2 osoby	6-9 osob	1-2 osoby	6-9 osob
vyřizování dokladů		3-5 osob	1-2 osoby	1-2 osoby	-	-
přeprava		více než 10 osob	1-2 osoby	3-5 osob	1-2 osoby	6-9 osob
umístění v cílové zemi		1-2 osoby	3-5 osob	1-2 osoby	1-2 osoby	6-9 osob

Itálie

Fáze		1. expert	2. expert	3. expert	4. expert	5. expert
nábor		1-2 osoby	1-2 osoby	-	-	6-9 osob
vyřizování dokladů		3-5 osob	1-2 osoby	-	-	6-9 osob
přeprava		více než 10 osob	1-2 osoby	-	-	6-9 osob
umístění v cílové zemi		1-2 osoby	3-5 osob	-	-	6-9 osob

Rakousko

Fáze		1. expert	2. expert	3. expert	4. expert	5. expert
nábor		1-2 osoby	-	-	1-2 osoby	-
vyřizování dokladů		3-5 osob	-	-	-	-
přeprava		více než 10 osob	-	-	1-2 osoby	-
umístění v cílové zemi		1-2 osoby	-	-	1-2 osoby	-

Literatura

- Grund, V.: Obchod ženami (Všehrd, 1925).
- Integration of the human rights of women and the gender perspective. Traffic in women and girls. Report of the Secretary-General (Integrace lidských práv žen a gender perspektiva). United Nations, Economic and Social Council, 2002.
- Kallab, J.: Trestní právo hmotné (učebnice), 1935.
- Lehti, M.: Trafficking in women and children in Europe. HEUNI, 2003.
- Macháčková, R., Trávníčková, I.: Obchodování se ženami v českém kontextu (Kriminalistika č. 4/2002).
- Marešová, A. et al.: Kriminalita v roce 2001, IKSP, Praha 2002.
- Mašková, J.: Obchod se ženami (1925).
- Mézl, F.: Výklad zákona o vystěhovalectví a prováděcího nařízení k němu (1924).
- Migration and International Legal Norms. Chapter 9: „Combating Migrant Smuggling and Trafficking in Persons, especially Women: the Normative Framework Re-appraised“ (Boj s pašováním lidí/převaděčstvím a s obchodováním s lidmi, zejm. se ženami: přehodnocení normativního rámce). Ed. Aleinikoff, T. A., Chetail, V., autor kapitoly Vitit Mountarbhorn, T.M.C. Asser Press, 2003.
- Milota, A.: Učebnice obojího práva trestního platného v ČSR, 1926.
- Milička: Obchod s lidmi (MV ČR).
- Miříčka, A.: Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní, vydání 1925.
- Možný, I.: Česká společnost. Portál, Praha 2002.
- Protection Schemes for Victims of Trafficking in Selected EU Member, Candidate and Third Countries (Ochrana obětí obchodování s lidmi ve vybraných zemích EU, v kandidátských zemích a některých dalších). IOM International Organization for Migration, 2003.
- Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking (Doporučené principy pro záležitosti lidských práv a obchodování s lidmi). United Nations, Economic and Social Council, 2002.
- Resolution adopted by the General Assembly: Optional protocols to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict and on the sale of children, child prostitution and child pornography (Rezoluce Valného shromáždění OSN k Deklaraci práv dítěte ohledně situace dětí v ozbrojeném konfliktu, ohledně prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie). United Nations, General Assembly, 2001.
- Resolution adopted by the General Assembly: Trafficking in women and girls (Rezoluce Valného shromáždění OSN k obchodování se ženami a dívkami). United Nations, General Assembly, 2003.
- Smuggling and trafficking in persons and the protection of their human rights (Pašování/Převaděčství lidí a obchodování s lidmi a ochrana jejich lidských práv). United Nations, Economic and Social Council, nedatováno.
- Solnař, V.: Trestní právo hmotné, část zvláštní, 1947.
- Československé trestní právo, sv. I-II., Orbis 1957, 1959.
- Solnař, V. a kol.: Trestní právo, Praha 1959.
- Specific groups and individuals - Human rights of migrants 2003 (Lidská práva migrujících osob 2003 - Zvláštní skupiny a jednotlivci). United Nations, Economic and Social Council, 2003.
- Statistická ročenka kriminality. Ministerstvo spravedlnosti, Praha 2003.
- Steiner, D.: Mapa prostituce v Česku. Týden.

- Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, komentář, 5. Vydání, C. H. Beck, 2003.
- Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád, komentář, 4. Vydání, C. H. Beck, 2002.
- Šedová, M., Mirovská, P.: Obchodování s lidmi z pohledu českého právního řádu, Projekt proFem o. p. s., Praha 2002.
- Tackling Cross Border Crime (Vypořádat se s přeshraničním zločinem). www.dse.de, 2002.
- Thematic discussion on trafficking in human beings, especially women and children (Tematická diskuse o obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi). Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, 2003.
- Trafficking in Human Beings 2001 (Obchodování s lidmi v roce 2001). Federal Criminal Police Office (Bundeskriminalamt Německo), 2002.
- Trafficking in Human Beings for Sexual Exploitation (Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování. Sborník příspěvků ze semináře v Kašperských Horách, listopad 2001). Ministerstvo vnitra ČR, Odbor prevence kriminality, 2001.
- Trafficking in Unaccompanied Minors in the European Union (Obchodování s osamělými dětmi a mladistvými v EU). IOM Paris, prosinec 2002.
- Trafficking in women and girls. Report of the Secretary-General (Zpráva generálního tajemníka OSN o obchodování se ženami a dívkami). United Nations, General Assembly, 2002.
- Trafficking in Women. Questions and Answers (Obchodování se ženami. Otázky a odpovědi). Animus Association, nedatováno.
- Trafficking, Slavery and Peacekeeping (Obchodování s lidmi, otroctví a mírové síly). UNICRI, 2001.
- Trávníčková, I.: Prostituce jako jedna z možných aktivit organizovaného zločinu. Praha, IKSP 1995.
- UNICRI Journal 2003/1. United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute.
- UNICRI Report to the Board of Trustees on the Implementation of UNICRI's Activities for the Year 2002; UNICRI Work Programme for the Year 2002 (Zpráva o plnění programu UNICRI za rok 2002, Program činnosti na rok 2003). United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute, 2003.

Sbírky zákonů:

- 160/1922 Sb. - vyhláška ministra zahraničních věcí z 8. 2. 1922
 - 160/1924 Sb. - Mezinárodní úmluva o potírání obchodu se ženami a dětmi (ze 30. 9. 1921)
 - 32/1936 Sb. - Mezinárodní úmluva a potírání obchodu zletilými ženami (z 11. 10. 1933)
 - 104/1991 Sb. - Úmluva o právech dítěte (Sdělení federálního MZV)
 - 134/2002 Sb. - novela § 246 tr. zák. s důvodovou zprávou
 - Model podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi za účelem jejich sexuálního zneužívání v České republice (Materiál MV ČR 2003)
 - IKSP - Prameny (2001) - sestavil dr. Scheinost:
- Palermo - pros. 2000:** Konvence OSN proti mezinárodnímu organizovanému zločinu
- Příl. I - Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, doplňující konvenci Spojených národů proti mezinárodnímu organizovanému zločinu**

Přehled mezinárodních úmluv

1. Mezinárodní úmluva o potlačení obchodu s děvčaty - č. 160/1922 Sb.

- ze dne 18. května 1904 - Paříž
- Úmluva byla vyhlášena v rakouském říšském zákoníku pod č. 26/1913 říš.zák.

2. Mezinárodní úmluva o potlačení obchodu s děvčaty - č. 160/1922 Sb.

- ze dne 4. května 1910 - Paříž
- Úmluva byla vyhlášena v rakouském říšském zákoníku pod č. 26/1913 říš.zák. spolu s úmluvou ze dne 18. května 1904 (označeno jako „přídavek“)
Přístup Československé republiky k úmluvám ze dne 18. 5. 1904 a ze dne 4. 5. 1910 byl proveden výše citovanou vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 160/1922 Sb.

3. Mezinárodní úmluva o potírání obchodu s ženami a dětmi - č. 123/1924 Sb.

- ze dne 30. září 1921 - Ženeva

4. Mezinárodní úmluva o potírání obchodu zletilými ženami - č. 32/1936 Sb.

- ze dne 11. října 1933 - Ženeva

Úmluva o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých

- ze dne 2. prosince 1949 (platná od 25. 7. 1951) - New York
- Úmluva nebyla publikována ve Sbírce zákonů - vládou ČSR schválena 11. 9. 1957 a dne 14. 3. 1958 k ní ČSR přistoupila
- Nabytím platnosti úmluvy mezi stranami přestaly platit předchozí mezinárodní úmluvy z r. 1904, 1910 a 1921 a 1933 (č. 26/1913 ř. z., 160/1922, 123/1924 a 32/1936 Sb.). Česká republika je touto úmluvou vázána jako nástupnický stát.

Protokol OSN o prevenci, potírání a trestání obchodu s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, kterým se doplňuje Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu

- Text úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu po projednání na Valném shromáždění OSN v listopadu 2000 byl předložen k slavnostnímu podpisu na konferenci na vysoké úrovni v Palermu ve dnech 12. až 15. prosince roku 2000. Zde podepsala Úmluvu také Česká republika s tím, že doplňkové protokoly budou podepsány později.
- Součástí Úmluvy jsou **3 protokoly**, které její text doplňují a týkají se **a) obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, b) pašování migrantů, c) nedovolené výroby a obchodování se střelnými zbraněmi**. Vypracování Úmluvy znamená završení jedné důležité etapy mezinárodního úsilí o potlačování mezinárodního zločinu.

Úmluva o právech dítěte

- přijata v New Yorku dne 20. 11. 1989 a v platnost vstoupila dnem 2. 9. 1990
- pro naši republiku vstoupila v platnost dnem 6. 2. 1991 - publikována pod č. 104/1991 Sb.

Další odborné materiály

Usnesení vlády ČR č. 849 ze dne 3. 9. 2003 k Národní strategii boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v ČR

La Strada: Doporučení vládě ČR týkající se problematiky obchodování s lidmi z pohledu neziskové nestátní organizace La Strada ČR, o. p. s.

Internet

www.czso.cz. Internetová stránka Českého statistického úřadu

www.mvcr.cz. Internetová stránka Ministerstva vnitra ČR

www.psp.cz

www.unodc.org/palermo/theconvention.html

OBCHODOVÁNÍ SE ŽENAMI Z POHLEDU ČESKÉ REPUBLIKY

Autoři: Ivana Trávníčková a kol.

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Určeno: Pro odbornou veřejnost

Tiskárna: Vydavatelství KUFR
František Kurzweil
Naskové 3, Praha 5

Dáno do tisku: červenec 2004

Vydání: první

Náklad: 230

www.kriminologie.cz

ISBN 80-7338-030-7